

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her:

<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

P. N. Frosts Beskrivelse
over
Købstaden Ringkjøbing.

Med biografiske Meddelelser
om Dr. phil., Stiftsprovst P. N. Frost
af *P. Storgaard Pedersen.*

Optrykt efter Originaludgaven, trykt 1817, paa Amtsprøbst
C. J. L. Krarups Forlag, i Skolebogtrykkeriet i Borris.

I Kommission i N. P. Holms Boghandel
og Bollerups Boghandel - Ringkjøbing
Ringkjøbing Amts Dagblads Tryk ·: 1922

P. N. FROST'S BESKRIVELSE
OVER KØBSTADEN RINGKJØBING

P. N. Frosts Beskrivelse
over
Købstaden Ringkjøbing.

Med biografiske Meddelelser
om Dr. phil., Stiftsprovst P. N. Frost
af *P. Storgaard Pedersen*.

Optrykt efter Originaludgaven, trykt 1817, paa Amtsprovs
C. J. L. Krarups Forlag, i Skolebogtrykkeriet i Borris.

Særtryk af Ringkjøbing Amts Dagblad

Biografiske Meddelelser om P. N. Frost

Af P. Storgaard Pedersen.

I Aaret 1817 udkom en Beskrivelse af Købstaden Ringkjøbing, udarbejdet af Peter Nicolai Frost, Doctor philosophiæ, Sognepræst i Ringkjøbing og Rindum, Forligelseskommis-sair for Ringkjøbing Købstad samt for Ulfborg, Hind og Bølling Herreder under Ringkjøbing Amt. Bogen udkom paa Amtsprovst C. I. L. Krarups Forlag, og den var trykt i Borris Seminariums Skolebogtrykkeri.

Af de 22 Præster, som har været her i Ringkjøbing siden Reformationen, er P. N. Frost sikkert nok en af de mest fremragende, og hans Livsførelse er ikke helt almindelig.

Han er født 21. Maj 1780 i Jetsmark i Vendsyssel. Hans Fader, Niels Frost, var Skolelærer, og hans Moder hed Kirstine Marie Hostrup. Ti Aar gammel blev han optaget i Aalborg Latinskole, og herfra blev han Student 1797. Allerede i sine første Studieaar folte han sig draget til at studere Opdragelses- og Undervisningslære, og 1801 blev han

Alumnus paa det pædagogiske Seminarium. Aaret efter tog han theologisk Embedseksamen med Udmærkelse, og derefter fik han Ansættelse som Inspektor ved en større Skole i København. Sine theologiske Studier forsogte han dog ikke for Skolearbejdet, idet han 1803 vandt den af Universitetet udlovede Guldmedalje for en Besvarelse af Opgaven, en Fremstilling af Englenes Virksomhed og Aabenbaringer i det gamle Testaments Tid. Aaret efter overtog han Stillingen som Vicekonrektor ved Latinskolen i Aalborg. Tillige oprettede han her den første borgerlige Realskole i Jylland, og som Styrer af den og ved sin øvrige Skolevirksomhed vandt han sig et godt Navn. Efter at han 1805 havde taget den filosofiske Doktorgrad, blev han 1806 Overlærer. Samme Aar ægtede han Petrea Cathrine Worm, en Datter af den som Landmand bekendte Provst i Ingstrup, P. H. Worm, der ligesom Frost var Skolelærerson. Da han 1811 søgte Præstekald, fik han sin første Præstevirksomhed i den fattige Hedeegn i Vorbasse og Hejnsvig. Her gav han sig til at udarbejde en Beskrivelse af Pastoratet, og deri vilde han skildre Egnens Natur og Befolkningens Sæder og Skikke. Dette Arbejde kom dog ikke i Trykken for 1819. Hans »Statistisk-økonomiske Beskrivelse over Waar-

basse og Heinsvig Sogne« blev ligesom hans Beskrivelse af Ringkjøbing trykt i Bogtrykkeriet ved Borris Seminarium.

I Aaret 1814 blev P. N. Frost saa kaldet til Sognepræst for Ringkjøbing og Rindum. Her blev hans Evner taget i Brug udadtil, idet han i 11 Aar var Forligelseskommissær for Ulfborg, Hing og Bølling Herreder, og da den ansete Skolemand, Amtsprovst Krarup i Borris, døde, blev Frost hans Eftermand som Amtsprovst. Indtil 1806 havde Herredsprovsterne ligesom nu haft Tilsyn med Skolevæsenet, men derefter lagdes Tilsynet over Amternes Skolevæsen under Amtsprovster, og der dannedes et særligt Fond til Udredelse af Amtsprovsternes Lønninger og til Støtte for Seminarierne. Pengene til dette Fond skulde udredes af de større Præsteembeder. Under den Pengekrise, der indtraadte her efter Syvaarskrigen, klagede mange Præster over denne Byrde, og 1821 blev der saa nedsat en Kommission til Undersøgelse af Klagerne, og denne Kommission indstillede, at Amtsprovstierne skulde ophæves og Tilsynet føres tilbage i den gamle Skikkelse. Frost søgte da Forflyttelse, og som Anerkendelse af det dygtige Arbejde, han havde udført her, blev han 1826 udnævnt til Stiftsprovst og Sognepræst ved Domkirken i Ribe.

Som dygtig Pædagog og praktisk Mand vedblev Frost ogsaa under de større Forhold at nyde stor Anseelse; men hvad der ligeledes passer paa mange af den Tids Præster med rationalistisk Farve, han var virksom og kraftig, men tillige myndig og stridbar. Sin litterære Virksomhed fortsatte han ogsaa i Ribe, hvor han skrev om Byens Historie, bl. a. Efterretninger om Ribe Domkirke, Kirkens Sognepræster og Biskopper i Ribe Stift, udgivet i Trykken 1844, samt Optegnelser om Ribe.

Disse her nævnte Skrifter var flittige Samlerarbejder, men det kan nok med Grund hævdes, at hans Kundskaber var utilstrækkelige til at faa noget værdifuldt ud af det rige Stof, der fandtes om den gamle og saa historisk mærkelige By, hvorom Overlærer Kinch senere skrev den bedste Kobstadhistorie, vi hidtil har faaet skrevet om nogen dansk By. Denne Forfatter nævner næppe de to smaa Bøger, som hans Forgænger har skrevet om det samme Emne.

Hvad derimod Ringkjøbing Byes Historie angaar, da var Stoffet lettere tilgængeligt, idet her ikke fandtes nævneværdigt Materiale fra Middelalderen, og Frost nævner da ogsaa i et Forord til Bogen, at Strandingskommisair C. Worgod gav den nødvendige Vejledning ved i Raadstuearkivet at tage en om-

hyggelig Afskrift af de derværende ældre Dokumenter, ligesom det ogsaa nævnes, at Byfogden, Grev Sponneck, ydede god Støtte til Arbejdet. Efterretningerne om Byens Kirke-, Skole- og Fattigvæsen er de bedst udarbejdede, da han dertil havde de væsentligste Kilder i sine egne Embedsbøger.

Foruden de her nævnte historiske Arbejder foreligger der fra P. N. Frosks Haand en Række Skrifter af pædagogisk og theologisk Indhold. Blandt de første kan nævnes hans »Bemærkninger om den indbyrdes Undervisningsmetode«, der 1834 udkom i to Oplag og altsaa maa have vakt en Del Opmærksomhed. Frost var ligesom det store Flertal af den Tids Præster, der arbejdede med Iver og Dygtighed for Almuens Oplysning, ingen Ynder af denne Metode, om hvilken han siger, at den hverken har formindsket Udgifterne ved Skolevæsenet eller forkortet den Tid, der skulde bruges til at lære Bornene at læse, skrive og regne. Metoden blev som bekendt indført af Kongens Adjutant, J. N. B. Abrahamson, den røde Biskop, som han kaldtes, og han satte en Student Wille til at fore Tilsyn med Skolerne og at udarbejde en Metodelære. Frost paaviser i sit Skrift, hvor meget søgt og kunstlet, der var i Willes Metodelære og i den hele Fremgangsmaade ved

Undervisningen. Nogle Aar tidligere vilde et saadant Skrift have vakt Regeringens højeste Unaade, men 1831 havde Abrahamsen søgt sin Afsked, og Kongens Iver for Metodens Gennemførelse var noget kølnet, saa nu kunde en rimelig Kritik taales, og mange syntes godt om de Lempelser og Ændringer, der anbefaledes i Fremgangsmaaden af Stiftsprovst Frost.

I de kirkelige Stridigheder blandede Frost sig i Almindelighed ikke; men da Forhandlingerne i 1834 begyndte om en Forandring af Ritual- og Alterbog, udgav han anonymt »Bemærkninger over Ritualet og den forordnede Alterbog ved en dansk Præst sønden for Kongeaen«. Det fremgik heraf, at han stod paa et temmelig rationalistisk Standpunkt, idet han ønskede mange af de Forandringer gennemført, som var tilladt i Hertugdømmerne, f. Eks. en vis Frihed for Præsterne overfor de almindelige kirkelige Formularer og frit Valg af Prædiketekster. Ligeledes vilde han have Messeklæderne og selve Messen afskaffet. Dette Skrift blev Genstand for en meget skarp Kritik af Jacob Chr. Lindberg i Nordisk Kirketidende 1835.

Som theologisk Forfatter havde Frost en særlig Forkærlighed for det hebraiske Sprog og for gammeltestamentlige Forhold. Han

skrev saaledes en »Kort Undersøgelse om det ugrundede i de Fordomme, vore Videnskabsdyrkere synes at nære mod det hebraiske Sprogs Studium, de vigtigste Aarsager til disse og et Par Vink til en forbedret Undervisningsmetode«. Dernæst: »Forsøg til Fortolkning over de Steder i det gamle Testamente, som anføres i det nye Testamente«, og endvidere: »Bidrag til Hebræernes Kulturs og Morals Historie fra Abraham til Moses.« 1835 udgav han en Oversættelse af det gamle Testaments apokryfiske Bøger, og det følgende Aar en Oversættelse af Visdommens Bog. Hans betydeligste Arbejde i den Retning er hans »Oversættelse af det gamle Testaments historisk-kanoniske Skrifter«, som udkom i Aarene 1836—37.

Der havde været en almindelig og ikke ugrundet Misfornøjelse med den gamle og ikke saa lidt forældede autoriserede Oversættelse af det gamle Testamente, og det Forsøg, Stiftsprovst Frost her gjorde med at forelægge en brugelig Oversættelse, modtoges med Interesse af Præsterne. Bogen var for Trykningen gennemset af kyndige Mænd, og i Anmeldelse af den hed det, at den var »et betydeligt Hjælpe-middel paa den Vej, der maa betrædes igen«. Oversætterten havde dog ikke tænkt paa, at hans Arbejde nogensinde skulde blive auto-

riseret til kirkeligt Brug, derimod vilde han lette Læsningen for Lægfolk. Dog havde han tilladt sig temmelig store Friheder med Oversættelsen ved at forandre de Steder, der efter hans og mange af hans Aandsretningsbegreber stred mod den almindelige Sømmelighed. Hans Fordanskning var virkelig let læselig, og for Lægfolket, som den var bestemt til, var Forstaaelsen lettet ved en hel Del korte Anmærkninger. I samme Retning gik hans »Forsøg til en almenforstaaelig Oversættelse af alle Pauli mindre Breve samt af Jakobs Brev«, der er trykt i Ribe 1813.

Det var altsaa en ret betydelig Gerning, P. N. Frost havde udført, og den vandt ogsaa almindelig Anerkendelse. 1828 blev han Ridder af Dannebrog, og 1840 blev han benaadet med Dannebrogsmændenes Hæderstegn.

Hans sidste Leveaar var ret tunge for en saa virkelysten Mand, idet han 1841 blev ramt af et apoplektisk Anfald, som hindrede ham i at udføre sine præstelige Embedsforretninger, som han maatte holde Kapellan til. Hans Aandskraft forblev dog usvækket, og den vante Arbejdsomhed fulgte ham til det sidste. Endnu faa Dage før sin Dod var han beskæftiget med litterære og andre Arbejder. Han døde 28. Februar 1845.

I Ribe Stiftsavis skrev Rektoren ved Ribe

Katedralskole, P. N. Thorup, et latinsk Minde-
digt over den afdøde, og den 6. Marts fore-
gik Jordefærden under megen Deltagelse.

Ribe Stiftsavis meddelte derom næste Dag
følgende :

Før Liget udbragtes af Sørgehuset, talede
Hr. Kapellan Krarup nogle Afskedsord nær-
mest med Hensyn til den Stemning, der maatte
besjæle de efterlevende Slægtninge. Liget for-
tes derefter til Kirken, hvor Hs. Hojærværdig-
hed, Hr. Biskop Tage Müller, efter at en
Salme var afsungen fra Orgelet af Dilettanter,
talde over Joh. 9. 4. (»Mig bor det at gøre
hans Gerning, som mig haver udsendt, saa-
længe det er Dag; Natten kommer, da ingen
kan arbejde») og berørte, hvorledes Dalter-
sonnen, der var opkaldt efter den afdøde og
døde Dagen for ham, nu hvilede i hans Favn.

Efter Talen blev atter afsungen en Salme
fra Orgelet, hvorpaa Liget bragtes til Kirke-
gaarden, hvor afdødes Svigersøn, Hr. Kathe-
ket Fibiger forrettede Jordspaakastelsen og
fremsagde følgende Vers efter en Salme i
Hjorts Samling :

Sov, min Son, o, sov nu sødt!
Fader! hvil nu fra din Møje,
Graven er et Leje blødt,
der er ingen Nød at doje.

Slumrer sødt i Gravens Favn!
Ej dens Kulde Eder skrække,
Graven er en venlig Havn,
Jorden er saa lunt et Dække.

Hviler blødt I kære to,
hviler til den nye Morgen
samler os i Herrens Bo;
Englen der bortviser Sorgen.

Stiftsprovst Frost var Fader til to Sonner og to Døtre. Af disse Born blev Datteren, Julie Marie Frost, født i Ringkjøbing 4. Juni 1817, og 1841 ægtede hun Kateket Peter Nicolaj Fibiger i Ribe. Det var altsaa dette Ægtepars lille Søn, Peter Nicolaj Frost Fibiger, der blev jordfæstet sammen med Bedstefaderen. Ægteparrets Sorg over deres lille Sønns Død er udtrykt i nogle Sørgevers, som 3. Marts 1845 er trykt i Ribe Stiftsavis, og hvoraf de første to Vers gengives her:

Saa skal din omme Moder mer ej se dig smile,
Du skal ej mere i din Faders Arme hvile,
Din Vugge paa sin Gænge nu skal stille staa,
Du til din lille Soster gik i skuule Vraa.

O, det er tungt, naar man sit unge Haab skal lægge
I Graven ned, naar barske Vinterstorme knække
den lille Plante, man har vænet om saa tro,
og som man ofret har sin Tid, sin Kraft, sin Ro.

I 1848 blev P. N. Fibiger kaldet til Sognepræst i Harring og Stagstrup, Thisted Amt. Hos Datteren og Svigersønnen henlevede Stiftsprovst Frosts Enke sine sidste Leveaar

i Harring Præstegaard, og her døde hun 14. Marts 1858.

Af P. N. Frosts Beskrivelse af Kobstaden Ringkjøbing blev der vistnok kun trykt et temmelig lille Oplag, og allerede før flere Aar siden var den en ret stor Sjældenhed, som kun med Vanskelighed kunde opspores hos Antikvarboghandlere. Jeg har gennemlæst Bogen flere Gange og har i ret stort Omfang undersøgt de Kilder, Frost benyttede ved Udarbejdelsen. Efter mit Skøn har Frost brugt sit Kildemateriale med stor Skønsomhed, og Fremstillingen er efter den Tids Forhold ualmindelig livlig og frisk. Endskønt Bogen er et godt Stykke over de hundrede Aar, kan den dog læses med Fornøjelse. Den hører til den ældste topografiske Litteratur her fra Vestjylland, som i det hele paa den Tid og langt senere hen i Tiden var meget fattig paa Stedsbeskrivelser.

Beskrivelse

over

Kjøbstaden Ringkjøbing

ved

Peter Nicolai Frost

Doctor Philosophiæ, Sognepræst til Ringkjøbing
og Rindom, Forligelseskommisair for Ringkjøbing
Kjøbstad samt for Ulfborg-Hind og Bølling Herreder
under Ringkjøbing Amt.

Borris ved Ringkjøbing
1817.

Trykt paa Amtsprovst C. J. L. Krarups Forlag
i Skolebogtrykkeriet.

Forerindring.

Da jeg kort efter mit Embedes Tiltrædelse her paa Stedet ønskede at erholde saa fuldstændig Kundskab, som mueligt, om de Embedsbreve og Documenter, der angaae Ringkiøbing Kirke-, Skole- og Fattigvæsen, som alle ligge indenfor min Virkekreds, udbad jeg mig af Stedets værdige Byfoged, Hr. Kammerjunker, Greve Sponneck, Tilladelse til at giennemsee og afbenytte de i Raadstuearchivet opbevarede Documenter. Veiledet heri af Hr. Strandingscommissionair C. Worgod, som ved en anden Leilighed har været sysselsat med at ordne Archivet, og som med omhyggelig Flid har taget Afskrift af de vigtigste ældre Papirer, opnaaede jeg, for en stor Deel, ogsaa mit Onske i at meddeles en temmelig nøiagtig Underretning om forbenævnte offentlige Anliggendes Tilstand i ældre og nyere Tider. Under dette Arbeide, som krævede Giennemsynet af alle Archivets Papirer, hvoraf mange afgave passende Bidrag til Byens ældre Historie, opstod først det Forsæt hos mig, som efterhaanden mere og mere modnedes, at udgive nærværende Beskrivelse. Jeg stod i den Tanke: at et saadant Skrift, foruden det, at det kunde afgive et ikke ganske uvigtigt Bidrag til Fædrenelandets Statistik, fornemlig vilde interessere Byens Indvaanere, og muligen ogsaa, hvis det nød den Lykke, at værdiges deltagende Opmærksomhed, kunde vorde gavnligt for Byen selv. Jeg forhaabede

derved tillige at kunne fremlægge, om end et svagt Beviis paa den taknemmelige Hengivenhed, jeg foler mig besielet af for en elsket Menighed, hvor jeg har billig Aarsag til at føle mig saare tilfreds.

I trykte Skrifter, saavidt samme ere mig bekiendte, findes kun meget lidet om Ringkiøbing. Hvad der i nærværende Beskrivelse anføres, støtter sig paa originale Documenter og Antegnelser paa Stedet selv, og har den Fortieneste at udmærke sig ved Paalidelighed. Mere vanskeligt var det iblandt det Meget, som til dette Øiemed er giennemlæst, at træffe det rette Valg. Det vilde have været let at giøre Skriftet dobbelt saa stort, naar jeg vilde have ledsaget det med flere Bilag. Min Hensigt maatte derfor gaac ud paa at levere det, som fornemlig kunde have Interesse for Byens og Omegnens Beboere: thi for dem er Skriftet, som sees af dets hele Indhold, isærdeleshed forfattet. Hvorvidt jeg heri har været heldig, overlader jeg til Kyndigeres Bedømmelse. I den første Afdeling har jeg havt megen Nytte af Hr. Worgods Antegnelser, ligesom i sidste af de Oplysninger, Hr. Greve Sponneck og flere af Byens Indvaanere have havt den Godhed at meddele mig. I physisk Henseende har jeg næsten intet anført, da de Naturproducter, som her findes, ei ere forskjellige fra dem, der findes i nærmeste Omegn: og bedre kunne anføres under en Distrikts Beskrivelse over Hind Herred, som jeg maa-see med Tiden udgiver. At Efterretningerne om Kirke-, Skole- og Fattigvæsenet ere de vidtløftigste, ville man, med Hensyn til min Embedsstilling, tilgive.

Første Afdeling.

Bidrag til Ringkiøbings ældre Historie.

§ 1.

Om Byens Oprindelse og Navn.

Anledningen til Kiøbstaden Ringkiøbings Oprindelse maa rimeligviis søges i dens særdeles bequemme Beliggenhed ved Fiorden og Nærheden af Vesterhavet saavel til Handel og Skibsfart, som isærdeleshed til Fiskerie. Naar den allerførst er bleven anlagt, og om det ældste Ringkiøbing har lagt, hvor det nuværende ligger, eller som nogle formene ved Haurvig*) trende Mile herfra, lader sig af Mangel paa tilstrækkelig Efterretninger fra den fjerne Oldtid, nu ikke lettelig med Vished bestemme. At hidlede Byens Ophav fra den hedenske Konge Sigurd Ring, som levede i det 8de Aarhundrede, er en Gietning af Byens Navn, saaledes som det nu skrives, der gaar alt for høit op i

*) See Dr. G. L. Badens Afhandling om Kiøbstadernes Oprindelse. Minerva 1807, December Maa-
ned.

Oldtiden. Af Byens Vaaben, som forestiller en Ørn, staaende paa et Bierg med udstrakte Vinger, have nogle uddraget den Formening: at dens første Navn skal have været *Ørnsberg*, samt tillige derpaa sløttet den Beretning: at Kong Christian den 3die skal have staaet paa den uden for Byen liggende Kongens Høi, betragtet Byens Ringhed og forandret dens Navn til Ringkiøbing (en ringe Kiøbstad). Men da det kan bevises, at Ringkiøbing har havt sit Navn nogle Hundrede Aar før Kong Christian den 3die, alene med liden Forandring, saa synes den af Hoffmann i Pontoppidans Atlas 5te Tome fremsatte Formening at være heel naturlig: at det er en Kiøbing eller liden Kiøbstad, som er bleven anlagt ved det allerede forhen tilværende, tæt ved liggende, Kirkesogn Rindom — der ogsaa skrives Rennom og Rynnom — og deraf har faaet sit Navn. Til Bestyrkelse herpaa finder man i et Document af 1345 — Byen nævnt Rennumkøping; i et andet af 1368 Rennekøping, hvilket efterhaanden er bleven forandret til Rinkøping, Ryndkiøbing, Ringkjøbing. Oprindelsen til Byens Navn er altsaa — siger Hoffmann — af lige Beskaffenhed med Lemvigs Navn af næste Sogn Lem, Fladstrand af Flade, Løgstør af Løgsted.

Aaret, hvori Ringkiøbing er bleven anlagt, kan som lettelig skiønnes, ikke bestemt angives, men høist rimeligt maa dens første Oprindelse tilskrives Nyminde Gabs Aabning; og har den formodentlig allerede været til og havt sit Navn i det 13de Aarhundrede.

§ 2.

Byens ældste Privilegier

Kongelige Benaadninger m. m.

Det ældste Document, som her haves, er Kong Christopher af Bayerns Stadfæstelse paa Ringkiøbing Kiøbstads Privilegier, udstædt 1443, samme Aar da han i Ribe blev kronet til Konge. Documentet, som er skrevet paa Pergament, lyder i Korthed saaledes:

»Af vor synderlige Gunst og Naade som og formedelst den Troeskab og Tieneste, som vore elskelige Borgere og Menighed i Ringkøping os og vort Rige Danmark hertil gjort haver, og herefter troelige gjøre ville, have Vi taget og tage Dem og Deres under vor Kongelige Værn og Beskyttelse og stadfæste Vi dem alle de Privilegier, som Kong Valdemar den før os naadigst givet haver, som hans aabne Brev udviser: og skulle de nyde samme Privilegier og Friheder, som vore elskelige Borgere i Wiburg saalænge vor Naade tilsiger . . .»

Aar 1482 stadfæstede Kong Hans disse

Privilegier og gav desuden Byen Tilladelse til at holde Torvedag hver Løverdag.

1515 confirmerede hans Søn Kong Christian den Anden samme Privilegier, som hans aabne Brev udviser, der kortelig lyder saaledes:

«Vi stadfaste de Privilegier, som vor kiære Fader, Kong Hans og andre Konger før han have givet Borgemester og Raad og Menighed i Ringkiøbing. Og maae ingen Fremmede købe eller sælge omkring deres Bye, eller Forprang drive paa 2 Mile nær.»

Aar 1537 paa Palmesøndag var Kong Christian den 3die selv nærværende i Ringkiøbing, og afgiorde, i egen Person, en imellem Borgerne samt Beboerne af gammel Sogn paa Holmsland og Peder Skram til Voldberg m. fl. svævende Tvistighed, angaaende Fiskeriet i Vonaae. Sidstmeldte ankede paa, at de Indklagede satte Ruser i Aaen, saa at Fiskene ikke kunde komme op, dem og Menigmand til Skade, og paastod tillige, at dette streed imod de forhen udgivne aabne Breve og Bevillinger, som Peder Skram foreviste. Borgerne formentede derimod, at de kun havde sat paa deres Eget. Efter Sagens nøiere Undersøgelse deciderede Kongen selv: at der skulde være frit Løb af Vandet 6 Alen

rundt omkring det midterste af Strømmen i Aaen.

Imidlertid blev dette Kongebud ikke nøiagtig overholdt, thi i Aaret 1544 udstedte Claus Sehested, Hovedmand paa Riberhuus, en Skrivelse angaaende bemeldte Fiskerie i Vonaae, hvori han paaanker, at der vare 3 eller 4 Mænd i Ringkiøbing, som fortrykte den menige Mand med mange Vaad og Russer over den Vedtægt og Contract, som engang var indgaaet, efterdi Kongen havde givet hele Byen Frihed paa Fiskerie. «Thi byder jeg — saaledes ender han sin Skrivelse — at den Fattige skal skee Skiel med den Rige, og at I skulle være Eders Borgemester lydige, saafremt jeg ikke skal straffe Eder derefter, naar jeg kommer selv tilstede»

Foranførte Aar 1537 paa Palmesøndag udstedte Kong Christian den 3die i hans egen Nærværelse udi Ringkiøbing et aabent Brev, i Følge hvilket han — efter Besværing af Borgerne, som forestillede den ulige Fordeling af Marken, saa at nogle have deri for meget og andre intet — tillod at Borgemester og Raad og menig Mand i Ringkiøbing maatte rebe og jævne deres Jordeiendom imellem dem, saa at hver skete fyldest, ligesom han ogsaa af synderlig Naade bevilgede: at den Jord

og Eiendom paa Marken, som tilhørte Kongen, Kloostere og Hospitaler maatte deles og skiftes imellem Borgerne, dog saaledes, at de svarede deraf de aarlige Afgifter, som fra Arilds Tid af samme vare svarede. Men hvad Riddersmænd havde paa Marken, det skulde de lade være urørt.

Aar 1545 stadfæstede ovenmeldte Kong Christian den 3die Stadens Privilegier, og befalede, at ingen Fremmed maatte drive Kiøb eller Salg omkring Byen paa 2 Mile nær.

1549 forundte samme Konge Byen et aarligt Marked paa St. Boelsdag; eftersom Borgerne havde besværet sig over, at de havde ingen Tilførsler af Bønder og Almue, som boede omkring Byen. Samme Aar gav Kongen Tilladelse til: at Borgemester og Raad i Ringkiøbing maatte udsætte nogle Søetønder i Nyminde Dyb den Søfarende til Bedste, og oppebære af hver Læst Gods 2 sk. d. Penge til at holde Søetønderne vedlige og til Byens Behov.

Aar 1551 erholdt Borgemester og Raad og Borgere i Ringkiøbing tit anførte Kong Christian den Tredies Benaadning paa at maatte nedbryde 2de Gaarde i Hind-Herred, den ene i Heebeltoft, den anden Hugborg, til deres Byes

Overdrift; men skulde dog deraf svares den sædvanlige Skyld.

Aar 1560 befalede Kong Frederik den Anden, at Byens Gaarde og Eiendomme ei maatte sælges til fremmede ellér udenbyes Folk. Det derom den 16. Septbr. 1560 udstedte aabne Brev er af følgende væsentlige Indhold:

Eftersom det var erfaret, at nogle af Borgerne i Ringkiøbing solgte deres Gaarde til Bønder og andre, hvorved fra Byen bortkom den Jord og Eiendom, som fremfarne Konger dertil lagt haver, saa at Byen derved fordærves og odelægges: saa forbydes det herefter at sælge nogen Gaard med tilliggende Ejendom uden til Borgere eller andre, som vilde bygge og boe i Byen og gjøre borgerlige Tyngder. I modsat Fald skulde det solgte være forbrudt til Kongen og Kronen, og det, som allerede var solgt, skulde inden 1 Aar og 6 Uger efter dette aabne Brevs Datum, igien sælges og frigiøres til bosatte Borgere i Ringkiøbing.

Aar 1573 eftergav Kong Frederik den 2den Borgemester og Raad og Borgere i Ringkiøbing nogle Aars Restantse af den Skat, de vare taxerede for, som beløb sig til 800 Daler, Halvparten i Mønt og Halvparten i gamle Daler.

1586 stadfæstede samme Konge de af hans

Fader i Aaret 1545 Byen givne Privilegier. Af samme Konge havs endnu her i Archivet 2de aabne Breve, udstedte til Borgemeister og Raad i Ringkiøbing, hvoraf det ene, dateret 15. Julii 1584 paabyder at: ingen Udlændinge maatte komme herind i Landet, uden af deres Regentere at være forsynede med nøiagtig Pasbord, hvorfra de vare komne, og hvad deres Hverv og Bestillinger vare; saasom det var befundet, at adskillige udgave sig for Gesandtere eller fornemme Personer, og dog kun kom herind for at eftertragte Brand, Mord, Bespeidninger eller deslige. Det andet, dateret 17. April 1585 befaler: at ingen uberettigede — som Landløbere, leffærdige Personer, der intet Haandværk, Handel eller ordentlig Næring kunde føre — maatte meddeles Borgerskab i Kiøbstæderne.

Aar 1590 tillod Kong Christian den Fjerde, ved et aabent Brev, underskrevet i hans Mindreaarighed af det tilforordnede Regieringsraad, at Ringkiøbings Borgere maatte for benævnte Aar udskibe deres Øxne der fra Stedet; 9 Aar derefter, den 24. Oktbr. 1599 forundte samme Konge Byen at være et Toldsted med fri og ubehindret Indskibning af alle Vare, de forbudne undtagne, ligesom andre lovlige Toldsteder i Riget. Ligesom man heraf seer, at Øxenhandel paa

sin Tid var en vigtig Næringsgreen, saa er det ogsaa klart, at Byens Handel i Almindelighed først fra denne Periode af kunde begynde at blomstre. Thi ei uden Grund havde Borgerne — som det først anførte Brev udviser — beklaget dem over den store Besværlighed at maatte føre deres Øxne til de øvrige da tilværende, langt fraliggende Toldsteder, ligesom ogsaa Anordningen af 1384, der paabød, at ingen Købmand fra Ringkiøbing (eller Varde) maatte udføre noget Slags Vare af hvilket som helst Slags, med mindre de kom til Ribe med dem og der betalte Told af dem, nødvendig maatte lægge betydelige Hindringer i Veien for Handelens heldige Fremme.

Aar 1608 confirmerede Kong Christian den Fjerde Byens Privilegier. Samme Aar bevilgede han: at der paa Axeltorvet i Ringkiøbing skulde være *T o r v e d a g* hver Fredag istedetfor forhen om Løverdagen, samt at den aarlige Markedsdag skulde være paa St. Ægidii Dag.

Aar 1648 maatte, i Følge Rigsraadets Skrivelse, 1 Borgemester, 1 Raadmand og 1 Borger fra Ringkiøbing, møde i Kiøbenhavn, forsynede med Stadens Segl og alle øvriges Fuldmagt, for at hylde Kong Frederik den Tredie. Kort efter gav denne Konge høitidelig Løfte om Stadfastelse paa Byens Privi-

legier, som ogsaa paafulgte den 30. November 1648.

2de Aar derefter udgav han et aabent Brev, hvis Indhold gaaer ud paa: at hans Søn, Prinds Christian, som af Stænderne var valgt til Konge, skulde confirmere disse Privilegier.

1652 skienkede Kong Frederik den 3die 300 Rd. til Ringkiøbing Byes Fattige, hvorom gives nærmere Oplysning i Fattigvæsenets Historie.

1661 modtog Byen Copie af samme Konges almindelige Privilegier til alle Kiøbstøder efter Souverainiteten.

1667 erholdt Borgemester og Raad i Ringkiøbing kongelig Bevilling paa at maatte nyde 1 sk. d. af hver Sletdalers Værdie, som ind- og udskibedes.

1685 erholdt Sognepræsten Kong Christian den Femtes Benaadnings Brev paa, at Bølling og Sædding Sognekald skulde være annecterede med Ringkiøbing (ophævet igien 1745). Aaret i Forvejen var udstedt Kongelig Anordning angaaende frie Residentser for Sognepræsten og Capellanen i Ringkiøbing.

1705 gav Kong Frederik d. 4de Tilladelse til, at nogle Agre paa Ringkiøbing Byemark maatte sælges (bliver nærmere omtalt ved Kirkevæsenets Historie).

1724 udstedte samme Konge Bevilling paa, at Ringkiøbing maatte have 4 Markeder.

§ 3.

Vanheld, som have rammet Ringkiøbing ved Vandflod og Krig i ældre Tider.

Det første betydelige Vanheld, jeg i gamle Documenter har kunnet opsøge at have rammet Ringkiøbing, indtraf i Aaret 1615 d. 1. Decbr.; thi paa denne Dag udbrød den saakaldte store Vandflod, som ikke allene ødelagde en heel Deel af Byen, men ogsaa anrettede megen betydelig Skade paa Marken og Engene. Af den derover optagne Synsforretning, hvortil 21 Synsmænd fra Naboesognene udnævntes, som lovlig blev afhjemlet den 22. Decbr. s. A., sees, at 34 Gaarde og Huse havde i alt lidt mere eller mindre Skade. I de fleste vare Væggene nedslagne af Vandfloden. Tagene afblæste, Boeskab sønderslagen, Kaalgaardene ødelagte, Lyng og Tørv, Korn og Høe fordærvet. I No. 4, som synes at have tilhørt Byfogden, var Ladden med Høe og Korn ganske borttagen af Vandfloden med Tag, Tømmer og alt Tilbehør. No. 5, Raadmand Niels Pedersens Gaard. Salshuset slet øde uden nogle faa Stolper. Paneel, Sengesteder, Boeskab sønderslagne

og udflydte af Husene. Vester-, Sønder og Øster-Huus var ganske borttagen. Stedet slet, hvor Husene havde standen og neppe slap han selv med Hustrue og Born med Livet. No. 6, Ovn, Kulle og Korn fordærvet. Nr. 8, Salshuset sønderslagen i søndre Ende og Væggene borte. Det vestre og nordre Huus aldeles bortagne. Ligesaa i No. 9, 10, 11 og 14, 3de Huse ganske borte. I de øvrige vare Væggene nede, Boeskab, Korn, Hdebrændsel fordærvet. No. 22, Smeddien var saa ganske borte, at de ikke angang kunde vise Stedet, hvor den havde staaet. Skaden har vel isærdeleshed ramt de sydlige Dele af alle de Gader, som gaae ud mod Fiorden; men dog ogsaa strakt sig temmelig nordpaa, i Vester- og Østergade. Af Føringsbaadene var kun en stor og en liden tilbage. Alle de øvrige sønderslagne. Paa Marken saae de, at fra Byen, øster ved Fiorden, vare Agrene, saavidt Marken strækker, saa fordærvede af Havsand, at de ikke syntes at kunne være tjenlige at saae Korn i i nogle Aar. Digerne, som Markerne vare indelukt med, vare ganske borte, og ingen Beskiærmelse for Byen eller Marken i nogen Maade. Af nogle Agre paa Øster Marken mod søndre Ende, vare 7, 6, 5, 4 og 3 Skaft borttagen af Vandfloden. I Vester Toft var

Digerne bortagne, og en Deel af Agrene, samt andre saa fordærvede af Havsand, at de ikke længe kunde være tienlige til Kornsæd. Af H u g b o r g Enge vare de 2de Parter saa fordærvede af Havsand, Kleg og Tang, og ilde medfarne, at de ikke i nogle Aar vare istand til at kunne bære Græs.

Kong Christian d. 4de, som Sagen blev foredraget, bevilgede straks, at de, som havde lidt Skade ved dette skrækkelige Uveir, maatte være fri for Skat i 3de Aar. Ni Aar derefter maa atter et stærkt Uveir have raset; thi fra Aaret 1624 haves en Synsforretning over en Gade i Ringkiøbing, der befandtes at være saa opfyldt med Sand og Jord, at end ikke en Vogn kunde kiøre der.

Omtrent 10 Aar derefter udbrod den ulykkelige keiserlige eller tydske Krig, hvorved Landet i Almindelighed og Jylland isærdeleshed leed særdeles meget. Efter det uheldige Slag ved Luther am Barenberg 1626, droge de keiserlige, som bekendt, under Tilly og Wallenstein, over Elben ind i de danske Stater, og odelagde skrækkeligen baade Holsteen, Slesvig og Jylland. Om noget Partie af de Keiserlige har været i Ringkiøbing selv, kan ikke bestemt udledes af de endnu tilværende Documenter, dog er det ikke utroligt, at en Deel af det Corps,

der under Oberstlieutenant Lysser 1627 indtog Ribe, som de næsten besadde i 2 Aar, har giort et Streiftog til Varde og Ringkiøbing; deels synes det ogsaa at kunne formodes af de, efter Fredens Slutning 1629, til Lehnsmanden Jens Juul paa Bøvling fra Borgerne indløbne Besværinger om Formildelse i Byens Skatter. Lehnsmandens Løfte: at ville under sit nær forestaaende Ophold i Kiøbenhavn 1631 andrage Byens Tarv for Kongen, blev ikke uden Virkning; thi kort efter hans Ankomst indløb den Efterretning, at det Halve af Skatten var eftergivet. Byen maatte iøvrigt, baade før og efter hiin ulykkelige Periode, contribuere flere 100 Rd. in Specie, deels som Hjælp til at betale Rigets Gield, deels til at underholde Bøsseskytter og Baadsmænd i Kongens Tjeneste, deels til Landhielp. I det angaaende den Sidste udstedte aabne Brev hedder det, at Kiøbsvende og Drengene ogsaa deri skulde deltage. Af Qvitteringen for Skattebetalingen, som erlagdes til Renteskriveren i Horsens, ses, blandt andet, at Fienderne til Mortensdag 1627 bleve Landet mægtige.

I de næstpaafølgende Aar finder jeg intet her at være forefaldet af Betydenhed; men i Aaret 1643 udbrød igen en ulykke-

lig Krig. Den svenske General Thorstenson faldt uformodentlig og uden skiellig Grund ind i Danmark og erobrede Holsteen, Slesvig og Jylland. At de Svenske da have været i Ringkiøbing er aldeles klart af nedenstaaende Skrivelse, dat. 7. Aug. 1644 fra Borgem. og Raad til Lehnsmanden Eric Juul, som havde anmodet dem om at lade forfatte Mandtal paa Ringkiøbing Borgerskab, samt Ungkarle og Tienestedrenge, saa og opgive, hvad Gevæhrer og Ammunition der havdes i Forraad.:

»Efter Eders Skrivelse skulde Vi vide os i al Lydighed og med største Flid at forholde og udi Beredskab at have og holde, naar fornødent gøres. Gevæhr er her fast aldeles intet, uden nogle Spidser (Piqver), som de fattigste af Borgrene have. Musketter og Degener tog Slangbusk ganske bort. Han forskede strængeligen efter Ammunition, meente endelig, at Vi, ligesom de godt Folk i Holstebro, havde Krud og Lunte; men vi havde det ikke. Her var vel et Partie Lunte og Lod. Det fik Capitain Anders Mogensen med sig forleden til Middelfart Skandse. Alle Mænd erbyde sig gierne, af yderste Flid og Formue, at stræbe og gjøre hvad muligt er. Vi kiende dem alt for vel. Gud forbyde, de os igien skulde komme paa Halsen. Da vilde de være fire

Fold argere som tilforn. Da var det bedre at vove Liv og Blod imod dem. Saa tale alle Mænd heromkring.

Kort efter synes Roeligheden igien at være vendt tilbage, thi allerede d. 23. Aug. 1644 udstedte Kongen et aabent Brev af følgende Indhold:

Eftersom vi erfare, at vore troe Under-saattere i Jylland ere tilsinds at optænke alle mulige Midler til at forsikre sig for videre Fientligheder, som de nu desto værre have udstanden, saa byde og befale vi Eder ufortøvet, at I lade forsamle og forskrive af hver Stand alle dem, som til saadan Betænkning og Resolution fornødne befindes for at raadslaac om: hvorledes I formene at med saadan Defension kunde anstilles, hvad Middel dertil i Landet haves, hvad Folk I mene at kunne bringe til veje, og hvor I cragte, at dette tienligst skee kan; og udkræver da højeste Billighed: at ingen enten af Kronens Tienere eller andre sig derfor unddrage.

I Medfør heraf modtog Borgemester og Raad i Ringkiøbing kort efter en Skrivelse, hvori det ligeledes hedder: at F i e n d e r n e nu havde qvitteret Landet; men da de dog endnu opholdt sig i Naboelauget, og det var at befrygte, at de partievis torde begive dem hid igien for at søge Provision,

eller retirere tilbage, om de bleve slagne, saa vare alle Stænderne forskrevne til at deliberere om Middel til at forsikkre Landet for videre Indfald. I ville derfor — tilfojes der i Slutningen — tilforordne 2de af Eders Middel med nøiagtig Fuldmagt at møde i i Vejle d. 30. Aug. førstkommende, ligesaa ville I giøre rigtig Overslag over, hvor mange b e v æ b n e d e M æ n d I af Eders Bye kunne udrede og underholde, det arme Land til Defension. Disse Forsigtigheds Anstalter vare vistnok ikke overflodige; men synes dog ei at have havt den forønskede Virkning; thi allerede Aaret derefter faldt den svenske Oberst V r a n g e l — som Befalingsmandens Skrivelse udviser — med underhavende Officerer og Mandskab igien ind i Jylland, huserede ilde sammesteds, bortranede Heste og Creature, og skattede Landsens Indbyggere med adskillige Paalæg. Endelig blev Freden sluttet den 7. Aug. 1645.

Aar 1657 d. 1. Junii udbrod atter en uheldig Krig med den svenske Kong Carl den 10de. Carl erobrede, inden kort Tid, næsten hele Holsteen, Slesvig og Jylland. Uagtet Freden blev sluttet d. 26. Febr. 1658, vedblev Fienden dog at være i Jylland indtil i Aaret 1659, da en Hær af Brandenborgere, Polakker og Østerrigere (Kei-

serlige) kom Danmark til Hjælp, som forjogede svenske. Rimeligviis er det disse Keiserlige, Magistraten sigter til i sin nedenstaaende Beretning om de Uheld, som i denne Krig rammede Ringkiøbing. Man har nemlig fra Aaret 1671 adskillige Documenter be-
træffende en *Leverance* af adskillige Skippund Hor, Hamp og Blaar, som en Borger Peder Utzen i Colding, efter de Svenskes strænge Paabud ved Commissair Appelbaum d. 8 Septbr. 1658 skulde have uddredet paa Kiøbstædernes Vegne i hele Stiftet. Efter Faderens Død indsendte hans Son Morten Pedersen Utzen en Ansøgning til Kong Christian d. 5te, dateret 18. Febr. 1671, om at erholde denne Fordring udbetalt. Som Bilag medfulgte en egenhændig Qvittering fra den svenske Oberstlieutenant Frederik v. Buchwald dateret Colding 8. Septbr. 1658, for Leverancens Rigtighed. Vel udsendte min Fader — hedder det i Ansøgningen — siden efter sin Fuldmægtig for at indfordre Restancer; men han kom ikke længere end til Ribe, formedelst baade de Svenskes Tog og de Allieredes Indkomst i Landet, hvorfor han med uforrettet Sag maatte vende tilbage, og siden har ingen sig med nogen Betaling villet indfinde. Efterat Ansøgningen fra Kongen var tilstillet Felt-

herre Schach, for at han skulde erkyndige sig om Sagens sande Beskaffenhed, lod han, som Stiftamtmand i Ribe, indhente nærmere Oplysninger fra vedkommende Kiøbstæder. Den Erklæring, som desangaaende blev afgivet fra Ringkiøbing, udmærker sig heel fordeelagtig, og fortjener derfor kortelig at berøres:

Ville Peter Utzens Arvinger godtgjøre deres Fordrings Rigtighed, bør de — hedder det først, — bevise: at Byens Fuldmægtig har sluttet Contract om Leverance af Hør, Hamp etc, eller nogen Leverance paa Byens Vegne, at være skeet efter Ordre fra Vedkommende. Hvad Contributioner Undersaatterne af de svenske jure belli er bleven paalagt, ere alle bleven søgte med Execution, naar den fastsatte Tid var forbi. At det var usikkert at lade Faderens Fuldmægtig rejse længere end til Ribe for at indkræve den formentlige Restance, er der liden Sammenhæng i; thi de Svenske og de Allierede vare ikke paa een Tid i Landet. Havde Fordringen været lovlig, burde den have været tilendebragt for længe siden, da der i Boet flere Gange har været Skiftesamling siden den prætenderede Leverance-Termin. Er det skeet med fri Villie, da er det suspect Værk at gjøre Leverance til Rigets Fiender af Contrebande-Vare. Og har Fienden frataget Peder Utzen det med Magt, faaer han selv have Skaden ligesom andre fattige Indvaanere i i lige Tilfælde. Thi hvad det angaar, at man kunde faa Regres for den Skade, som af Fien-

den tilføjes, da havde denne liden Bye hoi Aarsag til at være omhyggelig derfor, efterdi de Keiserlige heraf Byen med Genvælt borttog 1400 Tønder Korn, foruden anden Husvaade og Ulempe. Endelig formødes ogsaa paa Grund af den Kongelige Forordning, som paabyder: at alle Tvistigheder, der hidrorer fra sidste Krigs Ulempe, skulde paatales inden 3 Aar, at P. U. Arvingers Krav vil bortfalde. Skulde Sagen undersøges af en desangaaende nedsat Commission, maatte Byen udbede sig udnævnt til dens Commissairer Christen Lange til Deiberglund og Henrik Lylev Forvalter paa Bovlinge.

Hvad det endelige Resultat blev paa det hele, har jeg ingensteds kunnet faae Kundskab om.

Siden den Tid har Ringkiøbing ikke haft fiendtlige Krigere personlig nærværende i Byen. Vel udbrød igen i 1700 en farlig Krig — hvorfor man og for dette Aar finder Mandskab og Rulle over Borgervæbningen i Ringkiøbing — men deri var Jylland ikke, som forhen, Krigens egentlige Skueplads.

Ildsvaade synes det ikke, at Byen ofte eller i betydelig Grad, har været hjem-søgt af. I den Mængde af gamle Documenter, jeg har giennemlæst, finder jeg kun følgende desangaaende antegnet: Aar 1662 afbrændte

Skolehuset af Vaade. Aaret efter 4 Huse vesten for Kirken. 1669 afbrændte en Simon Smeds Hus. 1738 blev et Fruentimmer dømt for Mordbrand paa en Borgers Gaard her i Byen.

§ 4.

Skildring af Indvaanernes borgerlige, sædelige og oeconomiske Forfatning i Oldtiden.

Et meget vigtigt Bidrag til at skildre Forfædrenes nidkiære Omhu for god Ordens Vedligeholdelse i borgerlig og sædelig Henseende findes i det mærkværdige Videbrev af 5. Juli 1611, som blev vedtaget af Borgemester og Raad og adskillige Borgere paa Ringkiobing Raadstue, i Overværelse af Predbiorn Gyldenstjerne, Kongelig Majestæts Befalingsmand paa Bovling, Herre til Vosborg etc. Jeg tror at give dem af Byens Indvaanere, som have Sands for Oldtidens Mærkværdigheder, en behagelig Tilfredsstillelse ved at anføre det væsentlige Indhold af denne, om jeg saa skal kalde den, vigtige Politieanordning, der i Korthed lyder, som følger:

1. Menigheden vælger 6 Lægsmænd til at lægge Byens Skat hvert Aar inden Nytårsdag. Da vælges ogsaa Kæmner og Sandmænd. Hvo der udtages og ikke moder til bestemte Tid, bøder 3 Mk. til Byen.

2. Hvo der huser nogen Fremmed uden Borgemester og Raads Samtykke, skal bøde 3 Mk. for hver Gang det skeer. Byensvenden skal advare Huusejerne herom. Have de ikke Penge, sættes de i Halsjernet, indtil de stille Lovning for dem, at de ikke giøre det tiere, ellers skulle de strax romme Byen.
3. Ingen maa holde Koer, Øg eller Heste uden Toire paa Marken, fra Bygget er saaet og indtil Kornet er opskaaret, eller lade Heste gaa lose om Natten, førend Host er endt.
4. Alle Veie i Marken skulle være saa brede, som de nu findes. Vejen fra Kappelhøj og til lille Skorsmose 3 Skaft; de andre Veie, som de have været fra gammel Tid, uden Borgemester og Raad det anderledes samtykker. Hvo der forkrænker Veien skal bøde 3 Mark, og udlægge Veien igjen.
5. Ingen maa holde Sviin, Faar etc uden med Byens Hiorde.
6. Ei heller Hons eller Gæs, som gaa til Skade i Mark eller Enge. Skeer det efterdags, have Vedkommende Lov til at slaac dem ihjel.
7. Ingen maa rogle Tang ved Fiorden fra Michelsdag til Paaske.
8. Ei heller age Tang ved Fiorden om Søndag og Helligdage, fra Soel gaar op, indtil den gaar ned.
9. Ei heller brænde Tang, naar Vinden bærer

- Rogen paa Byen eller Kornet paa Marken.
10. Ingen maa tage Sand ved Fiorden, som *S t r a n d b i e r g e n e* kunne have Skade af eller Byen.
 11. Ingen maa grave Brændtorv, Mortorv eller Fladdorv i Byens Forde eller Fædrift.
 12. Ei heller der grave Saad (Saier) til Korn- tofter eller Kaalgaarde uden, hvor Borge- mester og Raad dertil udpotter.
 13. Ingen maa lægge Møddinger eller Tang- dynger paa adelfare Veje i Marken, men paa Agerenderne.
 14. Ingen maa giøre Gangstier over Marken, over Vester- og Norre-Toft eller andre Tofter i Byen, medens Kornet er i dem, uden de almindelige Stier, som gaae til Rindom.
 15. Ingen maa rogte Ruser i Aaen om Nat- ten eller Helligdage, for Mossen er ude.
 16. Ingen maa skyde Bøsse af saa nær ved Byen, at det kan befrygtes at giøre Skade.
 17. Ingen maa sætte lose Varpel i Aaen.
 18. Byens Kæmner skal være forpligtet til, hvert Aar at holde 5 Stager med Vidier i Aaen paa Byens Bekostning, saa at en- hver kan finde Færgestedet, eller og de skulle have Tilsyn med dem, som love at holde dem vedlige.
 19. Dersom Borgem. og Raad eller Byefogden befaler nogen af Borgerne at udrette no- get paa Byens eller Kongens Vegne, og de gjør det ikke, da skal de for saadan

- Ulydighed bode 3 Mk. til Byen og 3 Mk. til Kongen.
20. Samme Mulet tilsiges dem, som overfalde dem, der forrette Byens Bestillinger, Udpantning eller sligt, efter Øvrighedens Befaling, med Overskjelden, onde Ord, Haardnakkenhed eller Modtvillighed.
 21. Hvo som ikke godvillig vil udlægge sit Pandt og Faldsbøder til dem, som panter, men lukker Døren for dem, og giver onde Ord, bode 3 Mk. til Byen hver Gang.
 22. Hvo som lader sin Hund komme ind i Kirken under Gudstienesten, skal bode 1 Mk. d. som Statsbudet skal paasee.
 23. Hvo som køber eller sælger med Skieppe, Tonde, Kande, Maale eller Vindsær (Bismær), som ikke er brændt med Byens Bronde, eller ei er saa rigtig, som det bør være, bode 3 Mk. for hver Gang, det skeer. Findes det 3 Gange, da have de forbrudt deres Hovedlod efter Statsrettens Lydelse.
 24. Dersom Byesvenden brænder nogen Kande, Tonde, Skieppe eller Vindsær, som ikke haver sin rette Maade, der er sat af Borgem. og Raad, da skal han være arelos, og hans Hovedlod i Kongens Værge.
 25. Bekommer nogen af Byens Indbyggere nogen, som skal rettes for sin Misgjerning, da skal menige Byen bekoste og lade dem rette, om det og er for Tyverie og Trolddom.
 26. Hvo som sætter Faar, Lam, Bukke, Gæs

- eller Gæslinger paa Kirkegaarden, enten toirede eller løse, skal for hver Gang bøde til Kirken, en halv Mk. danske.
27. Hvo som ikke yder sin Kirketiende hvert Aar inden Juul, skal bøde til Kirken 3 Mk. d.
 28. De skidne Pudser, som lindes i Gaderne, skal enhver, for sin Gaard eller Ejendom, opfylde med Gruus eller Sand eller og med Steenbroe, eftersom Borgem. og Raad finde fornødent.
 29. Byens Kæmmer med Byesvendene og 2de Dannemænd skulle 3 Gange hvert Aar, i Husene undersøge om intet Lyng eller Torv findes for nær ved Ildstederne.
 30. Ingen maa kiøbe Lyng eller Tørv udenfor Byen; men det skal falholdes paa Gaden eller Torvet.
 31. Ingen maa grave Møntorv i Byens Forte; men de skal grave dem omkring Heebelt og Flod.
 32. Hver Fredag skal Borgerne paa Raadhuset advare Kæmmeren i Borgem. og Raads Nærværelse om hvem der i Ugen har forseet sig mod Videbrevet; og ville de ikke godvillig erlægge deres Fald, da skal Kæmmeren strax med Byesvendene pante.
 33. Ingen Qvindfolk maae gaac med Kaaber paa Hovedet paa Gaden, eller sidde med dem over Hovedet i Kirken under Prædiken, paa det at enhver kan vide, hvem det er for Folk, de seer eller tale med.

34. Ingen maa huse Fruentimre, der ere forviste fra Byen.
35. Ingen maa lokke eller stede en andens Tjenestefolk, for de tilkiendegive den Mand eller Qvinde det, hvor Karlen eller Pigen tiener. Er det imod Husbondens Villic, maae de ikke stede dem, ꝑc ꝑc.

At denne Anordning, som unægtelig indeholder meget Individuelt, der oplyser Stadens Municipalforfatning for over 200 Aar siden, ei blot er bleven givet, men ogsaa overholdt, sees af adskillige Synsforretninger og Retsdocumenter fra de paafølgende Aar, som angaar Overtrædelse af enkelte Poster i samme.

I Hensyn til Magistraturen finder man, at Ringkiøbing i ældre Tider have een Borgemester og 6, ja endog undertiden 8 Raadmænd. Dette forandredes ved et Kongeligt Rescript af 1682, som bestemmer at Byen, som sædvanlig skulde have een Borgemester, men kun 2de Raadmænd. Tre Aar derefter vedtoges: at Byefogden tillige skulle forestaae Politievæsenet, og modtog den da værende Byefoged i Ringkiøbing Laurids Helbek Instrux som saadan, fra Politimester Rasch i Kiøbenhavn. Hans Eftermand Jens Nielsen Has tilstillede kort efter hans Embedes Tiltrædelse Magistraten en Skrivelse, som giver et ganske interessant Bidrag til Skildring af

Stadens daværende Forfatning. Han gjør især opmærksom paa følgende:

- a. Med omløbende Bettlere haves ikke vedbørlig Tilsyn. For nogen Tid siden var et Partie her paa Egnen, der gik omkring som Taterne fra Sted til Sted, og foregave, at de havde Tilhold i Ringkjøbing.
- b. Gaderne fra Adelgaden og Torvet ned til Stranden, især de 2 mellemste imellem Tofterne ere høist brøstfældige og i Regnveir og Tøbrud ufremkommelige.
- c. Beboerne i Gaden østen for Kirken og paa Østergade befindes at lægge deres Feieskart og Mogdynger midt paa Gaden til Hinder for Passagen og Skade for Sundheden.
- d. Veiene uden for Byen især paa den nordre Side henad mod Trintoft ere ligeledes ufremkommelige, fulde af Pøle og Pudser de Reisende til stor Besvær. Man seer derfor, at mange age paa Byens Mark, endog naar de ere besaaede, at der brydes Huller paa Byens Diger o. s. v.

Borgemesteren Claus Bang og Raadmændene Rasmus Andersen og Thue Olufsen vare ikke saa ganske vel tilfredse med denne Forestilling.

Hvad de ommeldte Gaders Brolægning angik, da formeente de, det vilde være overflodigt at besvare Byen med en saadan Be-

kostning; eftersom der ingen Tid i disse Gader havde været Steenbroe, og enhver hidtil m a g e l i g h a v d e k u n n e t p a s s e r e d e m . Ki heller syntes de om at giøre Forandring i Landevejene, Byen til Bekostning, men det var bedst at lade dem blive, som de hidindtil u p a a a n k e t havde været.

Men Byfogden gjorde desuagtet nye Forestillinger; og da Magistraten i samme Tid erholdt en Instrux fra Rentekammeret, som nærmere bestemte deres Pligter; saa blev derved foranlediget et n y t V i d e b r e v , som vel tildeels grunder sig paa det ældre af 1611, men hvori man tillige tog Hensyn til de af Byfogden anførte Ankeposter og andre Bestemmelser, som Tidernes Medfor gjorde nødvendige f. Ex. aarlig Eftersyn af Ildsteder, uforsigtig Omgang med Ild og Lys o. s. v.

Det sidste Videbrev er dateret 16. Maii 1698. Det bestaar af 38 Poster, hvoraf jeg antegner trende, for at man kan giøre sig Begreb om dets Indhold og Form.

7 d e P o s t . Saasom Hyrderne hidindtil i Pindse hellige Dage have brugt adskillige Uskikkeligheder paa Gaderne formedelst det Gilde, Hosbonderne dem have bevilget, da skal herefter samme Gildes Holdelse ganske være afskaffet; og dersom nogen Hyrde sig med slig Uskikkelighed lader finde, da skal

han straffes med Raadhunskielderer eller Halsjernet.

19 P o s t. Saasom hidindtil er befunden, at de, som Sand og Leer under Byens Markdiger haver ladet grave, det saa nær under Digerne haver ladet kaste, at ikke aleneste Digerne derved beskadiges, men ogsaa Marken derved formindskes, saa skal alle og enhver, som herefter Leer og Sand agte at lade kaste, ikke være tilladt at kaste det paa 2de Skaff nær Digerne, at Digerne ikke deraf beskadiges. Hvo herimod gjør, og dermed belindes, give til Straf for hvert Læs 8 Sk.

33 P o s t. Saasom hidindtil og har været stor Misbrug med Tommerlaster, som er hertil Byen ankommen at sælges, da maa ingen enten hemmelig eller aabenbare kiøbe af dem, som ankommer, forend det samtlige Borger-skab er tilkiendegivet, at da enhver, som har Eiendom, kan faae nogen Deel derudi, og, i det ringeste, have første Bud derpaa. Hand-ler nogen herimod, skal et saadant Kiøb ikke staae ved Magt, og han bor desuden bode til Byen 1 Rd.

Lagtet disse og flere lignende Bestemmelser til god Ordens Vedligeholdelse, synes det dog ikke, som den allerbedste Tone forðum har hersket iblandt Borgerne. Jeg slutter dette tildeels af en ved Øvrighedens Foranstaltning i Aaret 1709 indrettet Vognmandsbog angaaende de Reisendes Befordring. Man finder deri med Forundring Prover paa den største

Uvillie til at underkaste sig denne Byrde. Gientagne Paamindelser frugtede intet. Næsten alle undskyldte sig paa forskiellige, undertiden hoist besynderlige Maader. Stiftsamtmand Calnern i Ribe maatte endelig selv reise her til Byen, for at bringe Sagen i Rigtighed.

Af en i Aaret 1662 afholdt Taxering over Ringkiøbing Ejendom af Bygninger med Kornsæd og Hocavling, seer man at der paa hin Tid fandtes her i Byen mangfoldige øde Byggesteder, endog helt øde Gaarde. Af Kornsæden var af Borgerne til Fremmede uden for Byen udsat og forhæftet 40 Tdr. 4 Skpr. 1 Fkr. og 6 tre Fjerdedeel Læs Hoc, som — hedder det — formedelst Borgernes forarmede Tilstand ikke igien kunde udloses.

1682 foretoges atter Taxering over Byens Grunde, Bygninger og Eiendomme. Der fandtes da ialt 142 No., hvoriblandt 46 øde Byggepladse, Huse og Gaarde. Taxeringen beløb sig til 8732 Rd. 3 Mk. Tretten Aar derefter blev paafordret Forklaring over den Forandring, som med hine øde Gaarde, Huse og Grunde var foregaaet siden 1682. Kun meget faa vare endnu blevne afbenyttede. Endog 2de Gaarde vare siden hin Tid blevne øde, hvoriblandt den forrige Byefogeds Gaard paa Torvet ud mod Adelgaden, der maatte sæl-

ges for resterende Skatter, og stod nu næsten faldefærdig. Magistraten paaanker i sin Indberetning desangaaende, at Grundtaxten var ansat alt for høit, da Bygningerne vare satte for sig, og Grunden for sig, saa at alle Gaarde nu bleve solgte for ringere Priis, end de i Grundtaxten vare ansatte for. Ogsaa klage de over, at Ringkiøbing i Forhold til andre Steder var betyngtet med svære Skatter; saaledes maatte den f. Ex. svare 20 Baadsmænd og Holstebro derimod kun 9.

Vil man, i ovrigt, giøre sig et indlysende Begreb om Indvaanernes Formueforfatning for lidt over 100 Aar siden, saa kan man ikke erholde mere fuldstændig Kundskab herom end af et i Aaret 1710 forfattet Mandtal over Ringkiøbing Byes Indvaanere, med Forklaring over enhver Vilkaar og Tilstand, hvorefter hans Kongelige Majestæts allernaadigste Paabud om Krigsstyr er lagt at skulle betales. Jeg formener, at dette Document i flere Henseender, vil være interessant isærdeleshed for Byens indfødte Beboere, og har derfor ikke taget i Betænkning at meddele en ordlydende Afskrift deraf.

No.	Indvaanernes Navne, samt Forklaring over enhvers Vilkaar og Tilstand.	Ansatte at betale	
		Rd.	Sk.
1	Anders Pedersen, Reebslager, sidder i sit eget Huus, og haver en ringe Næring af Haandværket		86
2	Anders Jensen Torsk, Muurmester, iligemaade		86
3	Poul Schild, en fattig Dagløner, enroulleret til Kongens Tieneste		
4	Lars Kioldals Enke, en gammel skrobelig Kone, som har inlet at leve af		
5	Coort Christensen, Skræder, en gammel bedaget Mand, haver ringe Næring af Haandværket		48
6	Use Andersdatter, en fattig Enke uden nogen Næring		
7	Christen Poulsen, Sadelmager, beboer sit eget lidet Huus, og haver ganske ringe Næring af Haandværket		64
8	Christen Pedersen, Skoemager, er Post i Ribe, og haver ingen Næring af Haandværket		
9	Rasmus Leth, en skrobelig tunghørig Mand, ganske forarmet		
10	Hans Pedersen Holm, beboer sin egen Gaard, haver en ringe Næring med Heste og Vogn, samt af Brændeviins Salg, skal dog være i Gield for 200 Sldr. paa sin Gaard	1	32
11	Niels, Skræder, en fattig Mand, som nu næsten ikke kan see at arbejde mere. Hans Huus er pantsat		
12	Anders Pedersen Stauning, beboer sin egen Gaard, bruger liden Kiøbmandskab, dog med udenlandsk Credit	2	64
13	Jørgen Lassen, iligemaade af Vilkaar og Tilstand	2	64
14	Søren Vognmands Enke, sidder i sit		

No.	Indvaanernes Navne, samt Forklaring over Enhvers Vilkaar og Tilstand.	Ansatte at betale	
		Rd.	Sk.
	eget Huus, bruger en liden Næring med Udtapperie, og er i Giæld		64
15	Niels Warde, er nu draget fra Byen og har efterladt sig Hustrue og Børn i største Armod. Beboer et Leiehuus		
16	Peder Pedersen, er agtet for en vel- havende Mand, der besidder en Deel Eiendom og Markjord	5	
17	Hans Hansens Enke, indflyttet til sin Fader forbemeldte Peder Pedersen, og bruger deres Kiøbmandskab un- der eet. Er dog i stor Vidtløflighed	2	
18	Borgemester Claus Bang, haver ingen visse Indkomster til Bestillingen. Hans iboende Gaard og Eiendom pantsat til de Fattige for 300 Rd. Er desforuden i Vidtløflighed		64
19	Sal. Hans Brøgmands Gaard. Hans Enke er befriet med Borgemesteren i Fridericia, og Gaarden beboes til Leje af Toldcontrolleur Peder Buck		64
20	Christen Lauridsen Norsk, en fattig Mand, som sidder i et Leiehuus, haver ingen Næring		
21	Lars Pedersen Tarm, er dansk Skole- holder af slet Næring, og haver in- gen anden Næring		32
22	Niels Jacobsens Enke og Datter, Mo- deren en gammel bedaget Kone, der sidder hos sin Datter. Datteren gift med en Baadsmand, som er i Kon- gens Tieneste		
23	Peder Jensen, Baadfører, er i Kongens Tieneste		
24	Jesper Baadfører, er i Kongens Tiene- ste. Hans Huus pantsat		
25	Christen Harboe, er Overformynder.		

No.	Indvaanernes Navne, samt Forklaring over Enhvers Vilkaar og Tilstand.	Ansatte at betale	
		Rd.	Sk.
	Beboer sin egen Gaard og bruger liden Kobmandskab. Er uden Vidt- loftighed	3	32
26	Peder Sorensen, har opsagt sit Bor- gerskab og kiobt en Bondegaard i Tarm. Er af ringe Vilkaar	2	32
27	Jens Sorensen, Baadforer, beboer et Huus, som tilhører Greve Rantzou til Woldberg. Er enrolleret i Kon- gens Tieneste og har mange smaae Born		
28	Christen Skraeders Enke, haver slet Vilkaar og ingen Næring		
29	Jens Jensen, Glarmester, beboer sit eget lidet Huus, haver en liden Næ- ring af Haandværket, dog af slet Vilkaar		64
30	Skipper Jeppe Christensen Haurvig, beboer sit eget Huus, som dog er pantsal. Har en liden Næring af Seiladsen	1	32
31	Skipper Anders Andersen, beboer sit eget Huus, nærer sig af Seiladsen og lidt Kiøbmandskab	2	64
32	Skipper Michel Arentzen, iligemaade bruger nogen Kiøbmandskab	3	32
33	Tølder Diderich Kray, beboer sin egen Gaard. Hans Lon og Vilkaar ube- vidst	3	
34	Christen Harboes Enke, en fattig Kone med mange Born, nyder af de fat- tiges Penge		
35	Jens Rasmussen, er Vejer og Maaler, haver en ringe Næring af Bestillin- gen, beboer sin egen Gaard, som dog er pantsal	1	
36	Skipper Anders Arentzen, beboer et		

No.	Indvaanernes Navne, samt Forklaring over Enhvers Vilkaar og Tilstand.	Ansatte at betale	
		Rd.	Sk.
	Leiehuus, og haver en ringe Næring med Seiladsen	1	32
37	Israel Mathisen, en fattig, skrobelig og sengeliggende Mand		
38	Thomas Klittes Enke, beboer sin egen Gaard. Har Østersfangst i Forpagt- ning her i Fiorden, bruger og no- gen Kiøbmandskab	3	32
39	Edel Pedersdatter, en gammel fattig Pige, som har ingen Næring		
40	Peder Harboe, Skoemager, beboer et Leiehuus, og har ganske liden Næ- ring af Haandværket		64
41	Mads Eskesen, Baadforer, beboer et Leiehuus. Har ringe Næring		16
42	Jens Handskemager, beboer et Leie- huus. Er en fattig Mand, som har ganske liden Næring af Haandværket		
43	Peder Boesen, beboer sin egen Gaard, bruger noget Kiøbmandskab dog med Uden- og Indenlands Credit	3	
44	Christen Iversen beboer sin egen Gaard, som dog er pantsat. Haver en liden Næring af Tapperie		86
45	Lars Iversen, beboer sin egen Gaard og er agtet for en velhavende Mand. Driver en liden Handel	3	32
46	Niels Olufsen Frank, ligeledes	6	
47	Lars Hansen, Steenhugger, er en fat- tig skrobelig Mand, som nyder af de Fattiges Penge		
48	Nicolai Fleury, besidder sit eget Huus og har hidtil havt Opvartning med Tobakket	1	
49	Poul Andersen, Skræder. Hans ibo- ende Huus er pantsat. Har ringe Næring af Haandværket		32

No.	Indvaanernes Navne, samt Forklaring over Enhvers Vilkaar og Tilstand.	Ansatte at betale	
		Rd.	Sk.
50	Sal. Peder Tarms Døttre, besidde et lidet Huus, og have ganske ringe Næring med Væven		
51	Jens Jensen Berg, besidder sit eget Huus og haver liden Købmandskab, dog uden stor Vidtløftighed	2	64
52	Anders Pedersen, Bødker, beboer et Leiehuus. Er en fattig Mand, som haver en ringe Næring af Haandværket		
53	Enevold, Handskemager, beboer et Leiehuus. Er antaget til Byens Trommeslager og derfor lovet Frihed		
54	Just Madsen, Skræder, beboer sit eget Huus, haver liden Næring af Haandværket, dog med slette Vilkaar		44
55	Byefogden Jens Nielsen Has, haver ingen Tillæg til Bestillingen; men mange smaae Børn; tilmed hans Huus og Midler pantsat		64
56	Jens Christensen Torsk, beboer sit eget Huus; men er dog i Vidtløftighed. Haver liden Næring ved Fiskerie		64
57	Chr. Christensen, en fattig Borger af slet Tilstand		
58	Davidsens Enke, besidder vel sit eget Huus, men er af slette Vilkaar og i temmelig Vidtløftighed		
59	Niels Madsen, Skræder, beboer sit eget Huus, nærer sig af sit Haandværk. Er dog i Gield		64
60	Jørgen Nielsen Torsk, en fattig Mand, med mange smaae Børn. Er i Kongens Tjeneste som Baadsmænd		
61	Niels Iversen Logstøer, beboer sit eget lidet Huus. Er en Daglonner		32

No.	Indvaanernes Navne, samt Forklaring over Enhvers Vilkaar og Tilstand.	Ansatte at betale	
62	Niels Færgemand, er som Baadsmand i Kongens Tieneste	Rd.	Sk.
63	Rasmus Nørring, boer til leie. Bruger liden Kiøbmandskab, dog med uden- lands Credit	2	
64	Laurids Lassen, Skoemager, beboer sit eget lidet Huus, haver en liden Næring af Haandværket		32
65	Reinholdt Fischers Enke, beboer sin egen Gaard. Bruger nogen Handel, dog med udenlands Credit	2	
66	Christen Pedersen, Kleinsmed, beboer sit eget Huus, har en liden Næring af Haandværket		64
67	Mathias Snedkers Enke, en fattig Kone. Hendes iboende Huus pantsat		
68	Jens Knudsen, Farver, beboer sin egen Gaard og nærer sig af sin Konst, skal dog være i nogen Vidtløftighed	2	64
69	Peder Andersen Stauning, en gammel Mand, beboer sit eget Huus, som dog er pantsat		64
70	Raadmand Thue Olufsen, beboer sit egget Huus, som er pantsat til de Fattige for 200 Rd. Haver ingen Tillæg til Bestillingen, og bruger ingen Handel eller Næring	1	32
71	Jørgen Jelling, forrige Tolder her i Byen. Beboer sin egen Gaard. Ha- ver hidindtil haft Tobakket i For- pagtning Er agtet for en velhavende Mand	3	
72	Peder Christensen Holm, beboer sit egget Huus. Er en gammel Mand, som nu inlet kan fortiene		32
73	Casper Hansen Klitt, sidder vel i sin egen Gaard, men som dog er pantsat, og desforuden i stor Vidtløftighed	1	32

No.	Indvaanernes Navne, samt Forklaring over Enhvers Vilkaar og Tilstand.	Ansatte at betale	
		Rd.	Sk.
74	Mag. Johan Eilertz, Sognepræst	5	
75	Anders Riber, beboer et Leiehuus. Har en liden Næring med to gamle Bester		32
76	Niels Jensen, Smed, beboer sit eget Huus, som dog er pantsat. Nærer sig af sit Haandværk, men er i slette Vilkaar		32
77	Amtsforvalter Lars Pedersen Heldvad	8	
78	Hans Feddersens Enke, beboer sin egen Gaard, som dog er pantsat. Bruger nogen Kiøbmandskab; med inden- og udenlands Credit	2	32
79	Just Michelsen, beboer et Leiehuus. Er ugift. Bruger nogen Kiøbmand- skab med udenlands Credit	2	44
80	Raadmand Rasmus Pedersen, beboer sin egen Gaard, som dog er pant- sat for 500 Rd. og er i videre Vidfloftighed	1	32
81	Benjamin Nicolais Enke, beboer sit eget Huus, som dog er pantsat, le- ver i slet Tilstand		16
82	Peder Nielsen, Snedker, sidder i et Leiehuus og nærer sig af sit Haand- værk		48
83	Eric Davidsen, Klokker, beboer sit eget Huus, og er tilligemed Chor- degn, hvoraf, saavel som af Klein- smed Haandværket han sig ernærer	2	
84	Poul Ulf, Guldsmed, beboer sit eget Huus. Haver ringe Næring af Kun- sten	1	
85	Henrik Jensen, Byskriver, beboer en liden fælleds Gaard, haver ingen Tilæg til Bestillingen og ringe Ind- komst deraf		64

No.	Indvaanernes Navne, samt Forklaring over Enhvers Vilkaar og Tilstand.	Ansatte at betale	
		Rd.	Sk.
86	Thomas Jespersen Klitt, beboer et lidet Huus, hans Børn tilhørende, lader sig bruge i Rettergang for hvem han forlanger		64
87	Niels Coortsen, beboer et lidet Huus, som han selv eier. Er en Daglønner af ringe Vilkaar		44
88	Christen Agerhelm, Rector og Capellan	2	48
89	Michel Jacobsens Enke, beboer sit eget Huus, som dog er pantsat. Har en liden Næring med Tapperie, men i temmelig Vidtløftighed		80
90	Poul Petersen Holm, besidder sin egen Gaard og nærer sig med Heste og Vogn; dog af slet Tilstand		64
91	Borgemester Tarms Enke, en gammel Kone, der har lagt paa sin Seng i 3 Aar. Beboer sin egen Gaard, men er i stor Vidiløftighed		
92	Johan Zachariassen, Snelker, beboer sit eget lidet Huus, og haver en liden Næring af Haandværket		32
93	Peder Christensen Haurvig, er Sætte-skipper og lever af sin Hyre	1	32
94	Hans Hildebrandsen, Feldbereder, beboer et Leiehuus og haver en liden Næring af Haandværket		48
95	Claus Brorson, Reebslager iligemaade		48
96	Laurids Hansen Nyland, sidder i et Leiehuus. Er ugift. Bruger nogen Kiøbmandskab med udenlands Credit	1	32
97	Michel Lauridsen, Post, en gammel Mand, der tilforn har gaaet Post. Sidder i et Leiehuus med slette Vilkaar		
98	Christen Lauridsen Kiær, beboer et Leiehuus og er en Daglønner		48

No.	Indvaanernes Navne, samt Forklaring over Enhvers Vilkaar og Tilstand.	Ansatte at betale	
		Rd.	Sk.
99	Laur Jacobsen Noe, beboer et Leiehuus, og har en liden Næring med Kræmerie, dog ved Credit		86
100	Anders Jensen Klem, en ung Karl, som nylig er kommen til Byen, og agter at ernære sig af Guldsmed Professionen		32
101	Niels Larsen, Post, beboer et Leiehuus. Er Post til Ribe og ernærer sig af samme		16
102	Christopher Dorsch, Hører i den latinske Skole		32

Forermeldte Mandtal er, efter hans Kongelige Majestæts allernaadigste Forordning af 25de Marts 1710 saaledes af os underskrevne rigtig forfattet over samtlige Byens Indvaanere, saavidt os deres Vilkaar, Løjlighed og Tilstand har været bekjendt, og recommanderes herved Deres Hoigrevel. Excellence Hr. Stiftbefalingsmands og Deres Hoiærværdighed Hr. Biskoppens gunstige Consideration, denne fattige Byes Indvaanere til Bedste, helst saasom her ere mange ode Steder, mange Enker og faa Borgere, hvoraf de fleste ved ulykkelig Soeskade og Tab paa deres Kiobmandskab er kommen til agters. foruden det at Baadsmændsskatten her af

Byen skal betales, som beløber sig til 480 Rd.

Ringkiøbing d. 29. April 1710.

C. Bang. R. Pedersen. Thue Olufsen
Niels Olufsen Frank. Peder Boesen.
Hans Pedersen Holm. Poul Holm.

Forestaaende Klage over Indvaanernes ringe Formues Forfatning gientages bestandig i de efterfølgende 30 til 40 Aar. Saaledes hedder det f, Ex. i Provst Allerups Fortegnelse over Fattiggkassens udestaaende Capitaler, dat. 22de Julii 1743, »Dersom disse Capitaler pludselig opsiges til Udbetaling, skulle de ikke, uden Debitorernes Velfærds Forliis, kunne bringes tilveie; thi Ringkiøbing er i denne Tid i en slet Tilstand. Flere nødes til at sælge de Gaarde og Huuse, som de beboe formedelst Næringens saa mærkelige Aftagelse. I en vidtloftig Indberetning af Magistraten, dat. 13de Marts 1745, angaaende Byens Forfatning, forekomme, blandt andet, følgende Udtryk: Ringkiøbing er tilforn kaldet en Søe- og Handelsstad; men kan nu i Henseende til sin Næring ikke fortjene Navn af en god Landsbye. Thi naar her undtages 4 a 6 Mænd, tilligemed de Geistlige og øvrige Kongelige Betjente, hvis Forfatning dog til-

deels er ganske maadelig, saa er Resten af Indvaanerne ikkun fattige Stakler. Mange Huuse og Gaarde her i Byen staae ledige og øde, som hverken kunne sælges eller bortleies. Det er ogsaa vist, at naar mungen Haandværksmand og Borger ved Døden afgaaer, maae Enker og Børn af de Fattiges Kasse forsørges. Saa jammerlig er Tilstanden nu for nærværende Tid; saa at hvis Byen ikke paa nogen Maade bliver hiulpen, maae den ganske undergaae. Som Midler til Byens Opkomst foreslaar Magistraten a) at det maatte befales Lemvig og Holstebro at ind- og udskibe deres Vare under Ringkøbing Toldsted, og ikke ved Hierting. b) Skiærpet Forbud mod de overhaandtagende For- og Landprang, og Brændeviinsbrænden paa Landet. c) Formindskelse i Grundtaxten. d) Postvæsenets Gienoprettelse, saaledes som det forhen havde været, da der var Posthuus i Byen selv.

Uagtet forbemeldte Klager over Byens Ringhed ikke vare ganske ugrundede, synes det dog som man har været vel tilbøielig til at fremføre dem ved enhver Lejlighed. I det mindste lader det dog som Handelen har været i en temmelig blomstrende Tilstand i Begyndelsen af det 18de Aarhundrede. Man har fra denne Tid af en mærkelig

Commerce-Contract, oprettet imellem Byens Handlende (9 i Tallet), som tog sin Begyndelse den 30te Novbr. 1715 og skulde vedvare til sidste Decbr. 1718. Contracten bestaar af 14 Poster, hvoraf den første lyder saaledes: Alle Slags Korn og fede Vare, som indkiøbes inden- eller udenbyes, maa ingen understaae sig, enten directe eller indirecte, at give mere for udi Vare eller Penge, end som herefter specificeres, førend nogen Forandring i Prisen skeer uden- eller indenlands, og vi samtlige blive enige om at forhøie eller formindske Prisen efter Tidens Beskaffenhed, nemlig Rug 1 Td. 8 Mk., Byg 5 Mk., Havre 3 Mk., 1 Lpd. Sommersmør 5 Mk., Vintersmør 3 Mk. 8 sk., 1 Lpd. roget Flesk 3 Mk. 4 sk., saltet 3 Mk., usaltet 2 Mk. 8 sk., 1 Pd. af raae Huder 2 enhalv sk., af tørrede Dito 5 sk., 1 Lpd. hvid Talg 6 Mk. 8 sk., gul Dito 6 Mk., 1 Pd. Vox 24 sk., 1 Vinter-Hareskind 4 sk., 1 Pd. godt Uld 13 sk., Lød 8 sk. Ved de førstbenævnte Kornvare: Rug og Byg er det mærkværdigt, at Vægten hvorefter de maatte indkiøbes nøiagtig er bestemt. Man havde altsaa her i Byen, for over 100 Aar siden, den rigtige Grundsætning ved Kornvares Indkiøb, som nu i afvigte Aar er bleven almindelig vedtagen af de Handlende i Aal-

borg. Derefter følger Taxten, hvorefter Vare maatte sælges, og vare disse, formedelst den da herskende Krig, i temmelig høi Priis. Saaledes skulde en Skp. spansk Salt koste 3 Mk., 1 Skp. Lyneborger Dito 3 Mk. 8 sk., 1 Fierding Sæbe 3 Rd. 4 Mk., 1 Lpd. Humle 11 Mk., 1 Rulle smal feed Tobak a Pd. 18 sk., 1 Pd. sort Tobak 15 sk., 1 Anker fransk Brændevin med Træ 11 Rd., en Potte Kaneel og Pomerants Aquavit 1 Rd., 1 Anker fransk Viin 6 Rd., 1 Anker bedste Rhinsk Viin 16 Rd. (af andre sieldne Vine anføres derefter ikke mindre end elleve forskjellige Slags). 1 Pd. Hamborger Raffinade og bruun Candis hver 2 Mk., 1 Pd. Rosiner 12 sk., Corender 14 sk., Svedsker 8 sk., Figener 8 sk., Annis 1 Mk., Commen 10 sk., hvid Amdam 10 sk., Ingefær 1 Mk. 8 sk., 1 Pd. hollandsk Hvedemeel 10 sk., Hamborger Dito 6 sk., 1 Pd. Indigo 2 Rd. Kaffe og Thee anføres slet ikke; ei heller Priis paa Jern og Tommer. De øvrige Artikler i Contracten handle om Compagniets Formand, Bogholder, Bøder, Forsamlinger hver 14 Dag o. s. v. I den forhen anførte Magistratsberetning af 1745. om Byens Tilstand, forfattet af den virksomme Borgemester N. Kiær, anføres følgende, som Aarsag til Handelens Forfald: »Da de 4 Specier bleve forbudne

blev ogsaa den bedste Handel her nedlagt. Thi da denne Byes Handlende tilforn i Krigens Tid, da Østersøen var usikker, med bemeldte 4 Specier fra Hamborg og Amsterdam kundeournere andre Kiøbstæder her i Landet, maatte de nu tage Skildtet ned og selv igien hente saadanne behøvende Vare i de østre Kiøbstæder fra Ædie Haand og vogne samme igiennem Landet 14 a 16 Mile, og saaledes tære Vognleie og Omkostninger al den Interesse og Profit, som de skulle have paa deres Vare. Hertil kom ogsaa dette, at Kiøbmændene imod Forbudet indlode sig i Handel med en fremmed Skipper, som laae paa Reden, og afkiøbte ham en Qvantitet Salt, hvorfor de bleve angivne, og en Commission derover anordnet, formedelst hvilken de maatte betale store Mulcter og Udgifter, som bragte de bedste Kiøbmænd saaledes paa Knæerne, at de siden den Tid aldrig have reist sig mere. Foruden de før anførte Midler til Byens og Handelens Opkomst, foreslaar Magistraten end videre, i en Skrivelse til Stiftet, af 21. Octbr. 1747, følgende fire: a) Dispensation fra Forordningen af 4. Aug. 1742 saaledes, at enhver, ligesom tilforn med den ordinære Tolds Forlæggelse maatte drive deres Handel, og kiøbe deres Vare paa hvad Steder det for

dem kunde være beleiligst og mest fordeelagtigt. b) En frie og ubunden Handel med alle Slags Vare, undtagen det forbudne Alen Kram. c) Tilladelse til at betale Tolden med en vis aarlig Summa (Oxentolden undtagen) hvorved Toldbetientenes Løn kunde spares og Indvaanerne befries fra mange Slags Udgifter, som de i en og anden Maade nu nodes til forgiæves at udgive. d) Tilladelse til ligeledes at erholde Consumptionen for en vis aarlig Afgift, hvorved vilde forekommes mange store og vidtloftige Processer, som undertiden ruinere Borgerskabet i Bund og Grund.

Af en i Aaret 1774 til Stiftet indsendt Beretning sees, at Byens Handlende i dette Aar, dels som Redere, dels som Befragtere, have i alt 12 Skibe, hvoraf det største Drægtighed var 24 Læster. I de fleste af disse Skibe havde Kiobmændene Peder Tang og Jens Bierg Rindom Anpart. Disse Mænd have gjort Epoke i Ringkiobings Handelshistorie. Fragtstedet var sædvanlig Amsterdam, Hamborg og Norge; dog gik et af dem, som P. Tang m. fl. havde udredet ogsaa til Riga; men forulykkedes ved Skagen paa sidste Hiemrejse. Fra Aarene 70 begyndte overalt Handelen mere og mere at blomstre, og tiltog med kiendelige Frem-

skridt, indtil den ulykkelige Krig udbrød 1807, da Byen mistede næsten alle sine Skibe. Dog har den i de senere Aar igien begyndt særdeles kiendelig at hæve sig, og har neppe nogensinde Handelen været i mere blomstrende Tilstand end for nærværende Tid. Disse vare de vigtigste Documenter, som afgive passende Bidrag til Skildring af Ringkiøbings ældste Historie. Foruden disse haves vist nok endnu flere; men deels ere de af mindre almeen Interesse; deels kunne de ogsaa paa andre Steder i det følgende mere passende benyttes. Overskuer man de allerede fremstillede Kiendsgierninger, sees det vel, at Ringkiøbing ligesom andre jyske Kiøbstæder, har været hiemsøgt af Krig, Vandsnod og andre Plager; men derimod kan man ikke her, som i saa mange andre, især større Stæder, have billig Aarsag til at klage over Byens derved forvoldte Aftagelse eller Grund til at paastaae: at Byens Forfatning nu er mindre blomstrende end i Oldtidens Dage, enten man tager Hensyn til dens Folkmængde, Handel eller Næringsveie. Ringkiøbing er derimod en af de faa jyske Kiøbstæder, som i den senere og seneste Tid meget har tiltaget. Og naar engang de Saar læges, som den sidste uheldige syvaars Krig

har voldet: og Gud fremdeles sparer Byen for trykkende Uheld, saa tør man, med glade Forhaabninger, see dens aarlig heldig tilvoxende Opkomst imøde. At denne Forhaabning ikke synes ugrundet, vil blive indlysende af den følgende Afdeling, som vil udgøre det betydeligste Indhold af dette lidet Skrift.

Anden Afdeling.

Ringkiøbings nuværende Tilstand.

§ 5.

Byens Belliggenhed og Klima.

Efter nuværende Inddeling ligger Kiøbstaden Ringkiøbing i Hind Herred, Ringkiøbing Amt, Ribe Stift, paa den sydvestlige Kant af Norre Jylland. De nærmeste Kiøbstæder i Stiftet ere: Holstebro 6 enhalv, Lemvig 7 en Fjerdedeel, Varde 8 en Fjerdedeel, Ribe 13 enhalv Miil fra Byen. Da Ringkiøbing begrændses af Fiorden, som stoder tæt op til Byen, og kun er en god Miil fraliggende det stormende Vesterhav, saa skjønnes det lettelig, at Klimatet for Uvante, eller dem, som forhen have opholdt sig i mildere tempererede Egne, ikke kan være det behageligste. Skove mangler ganske i Nærheden, ligesom ogsaa Bierge eller meget høie Bakker. Vel er en Kiede af Sandklitter ikke langt fraliggende; men disse kunne kun i ringe Grad standse de vestlige Vindes Vælde, som i ovrigt uhindrede gien- nemstryge Egnen, og medbringe Havluftens Raahed og Kulde. Er den Formening rigtig,

som ytres i Pontoppidans Atlas, at der for-
dum læt ved Byen skal have været en stor
Skov, maa dette nødvendig i Oldtiden have
havt en betydelig Indflydelse til at formilde
Vindenes Skarphed*)

Havets Nærliggenhed frembringer fremde-
les her, som paa andre Steder ved Vestkan-
ten af Jylland, den saa kaldte Havsug (i
Thy benævnt: Havrag, i Vensyssel: Hav-
guse), en lyk Taage, som ofte om Somme-
ren efter en varm Dag opstiger fra Havet,
nogle Timer for Solens Nedgang, og ledsa-
ges af en ubehagelig Kulde. Sædvanlig fo-
res den saa pludselig ud over Byen og Om-
egnen, at den reneste Luft inden faa Timer
forvandles til en uigennemtrængelig Taage.
Ligeledes frembringer Klimatet Fugtighed,

- * Utrolig er denne Formening ikke; thi i de til-
grændsende Naboesogne findes nu ei heller
Spør af fordums Skove, og dog maae disse for
lidt over 100 til 150 Aar siden endnu ikke gan-
ske være udryddede, som sees af 2de endnu
tilværende Documenter, nemlig Frue Langes
Skøde af 1642 paa 2de Gaarde i Koustrup,
Velling Sogn, en Jordebog fra 1691 angaaende
Bondergods i Stauning, Skiern, Deiberg, Bolling
og Lemb Sogne, og Kong Christian d. 5tes
Skøde af 1693 til Etatsraad Meyererone paa
Vennergaard. I alle disse Documenter meldes,
gientagne Gange om Skov, Skovvogne og Skov-
sviin.

som næsten intet Huus aldeles er fritaget for. Desnagtet kan man dog ikke egentlig sige, at Klimatet er usundt, isærdeleshed for dem, som af Naturen have en nogenlunde god Constitution; thi deels ere Sygdomme, især af det farlige Slags, langt mere sieldne her end i østlige og sydlige Egne af Jylland; deels seer man ogsaa her mange Oldinge, der med megen Styrke bære en hoi Alder. Mindre gunstig maa derimod Egnen rimeligviis være for Brystsvage og Gigtpatienter, fornemlig naar de ei ere fødte paa Stedet.

Byens Beliggenhed er i ovrigt, saavidt det kan ventes i en skovlos Egn, ingenlunde ubehagelig. Den store fiskerige Fiord ofte prydet med en talrig Række af Skibe, som begrænder den mod Sonden; Aaen, der mod Vesten slynger sig nedenfor Byens herlige Enge; frugtbare, særdeles græsrigge Agre, som omhegne den mod Norden og isærdeleshed mod Østen; den tæt tilstødende skønne Øe, Holmsland, og Nabsognet Rindoms kornrige Agre, som slutte sig næsten lige til Byen; disse og flere enkelte Partier frembyde uægtelig et ganske indtagende male risk Heelt. Hertil kommer, at Byen selv, uagtet den ikke i Mands Minde har været hiemsøgt af Ildsvaade, i Hensyn til Bygnin-

ger, er en af de skionneste paa den vestlige og nordlige Kant af Jylland. Isærdeleshed findes paa det rummelige og velindrettede Torv, samt i Bredgade og Østergade, et betydeligt Antal tildeels for faa Aar siden ny opbygte Gaarde og Huse, som dog næsten alle — hvad man synes at burde undre sig over — kun have een Etage.

§ 6.

Byens Gader. Bygninger. Folkemængde.

Foruden Torvet har Byen 12 regelmæssig anlagte Gader, hvis egentlige Navne, som i daglig Tale sielden bruges, ere følgende: Norre Gade. Øster Gade. Øster Strandgade. Adel- eller Bredgaden. Øster Meldgade. Øster Strand Meldgade. Søndergade. Vester Meldgade. Vester Strand Meldgade. Vester Strandgade. Vester Gade. Holmens Gade. I Smaagaderne ere Husene endnu, for det meste straaetækte, ligesom i de større, næsten alle, i det mindste Vaaningshusene teglhaengte. Straatag vil ikke kunne ventes aldeles afskaffet, forend efter flere Aars Forlob, ligesom de gamle Bygninger Tid efter anden ombygges. Antallet af Byens Gaarde og Huse beløber sig ialt til 165 paa et Areal af 540,100 □ Alen, som i Aaret 1807 ere forsikkrede i Brandkassen for 113,260 Rd., der i Aaret 1813

bleve omskrevne til 89 620 Rbd. S. V. og nu, efter en Deel Omtaxeringer, beløber sig til 212,720 Rbd. S. V. Byen er inddeelt i 151 Grundtaxt No., som alle ere bebyggede og som staar for 5,191 tre Fierdedeel Skilling. Resten af Byens samtlige Grundskilling 5,291 tre Fierdedeel hviler paa nogle faa Gaardene tilliggende Vænger, som ei endnu ere bebyggede. Offentlige Bygninger ere følgende: En Kirke. Tvende Skolebygninger, som beboes tillige af den ordnede Catechet og af anden Skolelærer. 3 Fattighuse. Et Raadhuus, som tillige er Ting- og Arresthuus for Ulfborg-, Hind- og Bølling Herreder. 1 Consumtionsbod. Ved Folketællingen 1787 var Familiernes Antal 118, som udgjorde 465 Personer. 1801 var Folkemængden 771 Personer. Nu opholder sig i Byen omtrent 1000 Personer iblandt 360 Familier. Folketallet er altsaa i de sidste 30 Aar steget til det dobbelte. De egentlige Borgeres Antal er 110. Deraf ere Kiøbmænd 29, Snedkere 7, Tømmermænd 6, Skomagere 7, Skræddere 5, Bagere 1, Hattemagere 1, Muurmestre 3, Dreiere 1, Slagtere 1, Reebslagere 2, Guldsmedde 2, Smedde 4, Farvere 2, Knapmagere 1, Garvere 2, Kobbersmede 1, Giørtlere 2, Uhrmagere 1, Glarmestre 1, Sadelmagere 2, Malere 1, Brænde-

viinsbrændere og Værtshuusholdere 3, Skipper 4. Resten er paa ubestemt borgerlig Næring.

I Reglen lages Borgerskab paa bestemt borgerlig Næring. Imidlertid erhverves Borgerskab ogsaa af Enkelte paa borgerlig Næring i Almindelighed, som da deels er Agerdyrkning, deels Dagleie, deels Fragtreiser o. s. v. Men dette medfører naturligviis ingen Hindring for, at jo Enhver, som har vundet Borgerskab, kan ernære sig paa hvilkensomhelst lovlig Maade, da her er ingen særdeles Privilegier til Hinder for denne i Sagens Natur grundede Ret. Saaledes befatte f. Eks. langt flere her i Byen sig med nogle af ovenanførte Professioner end de bestemt angivne, som derpaa have taget Borgerskab. Dog gielder dette ikke om Brændeviinsbrænderie eller Værtshuushold, med hvilken Næringsgreen i Almindelighed ingen anden maa være forbunden efter Reskr. 28. Oktbr. 1786 og 5. April 1794. Af Kongelige Embedsmænd opholde sig i Byen 13. Uden for Byen er paa dennes Grund, en særdeles velbygget hollandsk Veirmølle med Grubværk, som har Rettighed til at male for alle omliggende Sogne. I den tæt ved Møllen liggende Gaard lik en Flensborger for et Par Aar siden Tilladelse at anlægge et Brændeviins-

brænderie i det Store, som dog, efter nogen Tids Forløb igien blev nedlagt.

§ 7.

Byens Næringsveie.

Indvaanernes fornemste Næringsveie ere: Handel, Avling, Haandværker, Fabriquer og Fiskerie. Til Handel ligger Byen særdeles beqvemt, hvis Indseilingen var bedre; men denne er forbunden med store Vanskeligheder, saavel formedelst det saakaldte Nyminde Gab — en smal Rende igiennem de høie Sandbierge, der ere imellem Havet og Fiorden, som deels ofte fyldes med Sand, og deels ved Strømmen forandrer sit Løb — som og formedelst Grundene i Fiorden, hvoraf 2de især ere mærkelige, som kaldes Pampus, dem ingen Fartøier med Ladning kunne gaae over uden at blive lægtede, hvortil ogsaa bestandig ligge 2de Pramme. Det høieste at Skibene kunne gaae, er 5 a 5 en halv Fod dybt. Undertiden er ikke saa meget Vand, at de kunne komme ud eller ind. Ved længe vedholdende vestlige Storme overskyles en Landtunge, som bestaar af Sand, og Sandet neddynges i Farvandet, der ei igien opløber, før Vandet er udløbet saa meget, at Ebbe og Flod kan virke. Ofte gjør Strømmen 2de Udløb, som

ere useilbare. Det er derfor nødvendigt, at Skippere, som ville søge Gabet, først maa anløbe Lilandet Fanøe, for at erkjendige sig om Indseilingen, førend de komme; men derved forvoldes ikke liden Forsinkelse og Bekostning.

Da Byen fremdeles hverken har Havn eller Skibsbroe, saa er Ind- og Udskibningen ogsaa forbunden med mange Vanskeligheder formedelst den lave Grund, som hindrer Fartøierne fra at nærme sig Landet uden paa en lang Afstand. Til Løttelse herudi blev en Deel af Byens Indvaanere i Aaret 1733 enig om at indrette et Baadfører Laug med Forpligtelse, for bestemt Bøtaling, at ind- og udskeibe de afgaaende og indkommende Skibes Ladninger. Dette Baadfører Laug, som er frivilligt, bestaaer af 8 Baade, og bestyres af en Oldemand efter et under 20. Juni 1733 allernaadigst confirmeret Reglement*). Uagtet alle disse Hindringer var

* Dette Reglement findes aftrykt i Fogtmans Reskriptsamling, 4 D. 1 B. Pag 131—134. Man seer deraf, at de første Udredere vare: Borgemeister N. Biergh og Raadmandene Stauning og Andersen, samt Handelsmændene L. Rindom, F. Beesk, A. Beesk og H. Jørgensen. Den største Baad kunde fore 90 Tønder Rug, den mindste 30.

Handelen dog i en temmelig blomstrende Forfatning før Krigens Udbrud 1807. De Handlende eiede da 21 Skibe, hvoriblandt nogle nylig bygte, som for det meste vare indkiøbte paa fremmede Steder. Det største var paa 19 Commercelæster, de fleste paa 10 Læster eller derunder. Alle disse bleve, paa 3 Jagter og 2 Pramme nær, opbragte eller ødelagte af Fienden; de fleste paa Farten til Norge med Korn og Fedevare for Kongelig eller privat Regning. Vel vare de undertiden forsikkrede, men da Taxationen var i Dansk Courant, og ei altid stod i det rigtige Forhold til Værdien, og flere Aar tillige gik bort, inden det endelige Beløb blev udbetalt, som tilsidst skete i Committee Sedler, saa lede de Handlende derved et betydeligt Tab. Da Freden i Aaret 1814 vendte tilbage, maatte de Handlende gjøre ny Anstrængelse for selv at erholde de foruødne Skibe, og, hvad der er af saa megen Vigtighed, egne Skippere, som kiende den vanskelige Indseiling og Kystens Beskaffenhed. For nærværende Tid eie de Handlende enten ganske eller for den største Deel, 14 Skibe, hvoraf de 9 ere indkiøbte eller ny opbygte siden Fredens Begyndelse, som ses af følgende

Specification over de Skibe, som for
Tiden tilhøre Ringkiøbing.

Hvad Slags	Naar kiøbt eller bygt	af hvem fores	Hvem tilhører
1 Smakke.	Kiøbt i Amsterdam 1814	Skip Anders Bærtelsen.	Kiøbmænd. C. Husted, Juulsgaard, M. Cohn og Skipperen.
1 Dito.	Kiøbt paa Stranden 1815.	Richard Nanning.	Mad. Rindom, Juulsgaard, M. Cohn og Skipperen.
1 Galease.	Bygt af nye paa Sonderhoe 1814.	N. P. Swar- rer.	Agent Buch, Juulsgaard og Skipperen.
1 Galease.	Bygt p. Fan- øe 1816.	P. J. Calli- sen.	Agent Buch, C. Husted, Juulsgaard, M. Cohn og Skipperen.
1 Schaluppe.	Bygt i Rends- borg 1815	J. N. Warrer.	Agent Buch, Juulsgaard og Skipperen.
1 Dito.	Bygt i Altona 1816.	N. Bærtel- sen	Juulsgaard, C. Hoi Husted, U. Schouboe, P. Schouboe og Skipperen.
1 Jagt (Evert)	Bygt p. Fan- øe 1816.	S. Hansen.	Chr. Husted, Juulsgaard. C. H. Husted, M. Cohn og Skip.
1 Dito.	Kiøbt 1815, horte hjem- me paa Son- derhoe.	Th. Nielsen.	Juulsgrd., M. Cohn og Skip- peren.
1 Tialke.	Kiøbt p. Fan- øe 1816.	H. Andrea- sen	Agent Buch, F. Nyeboe og Skip.
1 Jagt.	Eiedes for Krigen.	N. Clausen.	Agent Buch, P. Thaarup, A. Hansen og Skip.

Hvad Slags	Naar kiøbt eller bygt	Af hvem fores	Hvem tilhører
1 Dito.	Ligesaa.	H. Spilmand.	Agent Buch. Wiig og Skipp.
1 Dito.	Ligeledes.	A. Jørgensen.	Agent Buch og Skipperen.
1 Galease.	Bygt v. Ringkiøbing for Krigen.	Bruges som Lægter ved Pampus.	Mad. Kolbye. Agent Buch og C. Husted.
1 Pram.	Ligeledes.	Ligesaa.	Juulsgaard.

Skibene ere fra 4 til 20 Læsters Drægtighed. De fare meest paa Hamborg, Holland og Norge. 1 a 2 Skibe gjøre aarlig en Reise til Riga efter Tobaksblade, Hør og Hamp. I afvigte Aar var en Smakke i Frankerige. Huder, Skind, Uld, Korn og Fedevare ere de vigtigste Producter, som herfra udføres. Af de 3 først benævnte Artikler komme svære Transporter her til Byen fra Norden, endog stundom fra hin Side Thisted. Thi Handelen drives for det meste paa den Maade, at man herfra sælger saavel meget af det, der indføres, som ogsaa Tobak og Læder, der fabriqveres i Byen selv af udmærket Godhed til Kiøbstæderne norden for Ringkiøbing: Holstebro, Skive, Lemvig, Thisted og Nyekiøbing, og at man igien tager disse Egnes Producter i Betaling. Da Eggen omkring Ringkiøbing meest frembringer Rug, saa er dette næsten den eneste Kornsort, hvoraf der udføres noget af Betydenhed.

Desto rigere er Egnen derimod paa Fedevare, Flesk og Smør, hvoraf et betydeligt Quantum aarlig udføres. Flesket røges ikke, men bortsendes saltet. Smørret burde bedre behandles, end sædvanlig skeer. Det samles næsten hele Sommeren, og afhændes ikke før om Efteraaret, da Bonden mener at kunne faae det bedst betalt. Det bliver saaledes gammelt, da det tillige nedlægges i gamle Dunker, som bestandig her har været Skik, og for en Deel hidrører deraf, at nye Fierdinger vanskelig kunne erholdes, da ingen Skove ere i Nærheden. Blev Smørret derimod godt behandlet og frisk nedlagt i nye Fierdinger, som dog kunne faaes fra Horsens og andre Skovegne, kunde dette ofte med større Fordeel bortsendes til Kiøbenhavn end til Hamborg eller andre fremmede Steder, og derfra igien tages Jern, Salt og andre Fornødenheds Vare, som for det meste der ere i lavere Priis end i Hamborg. De Handlende vilde ved denne Lejlighed ikke saa meget resigvere ved den variable Cours, som for det meste gjør mere til Tab og Gevinst end den i Grunden virkelige Falde og Stigen af Varen. (Og Fordelen blev tillige derved i Landet, istedet for at Producterne nu udføres udenrigs. Jern, Salt, Trælast, Hør, Hamp, Tiære, To-

baksblade, nogle Colonial- og Farvevare ere de vigtigste fremmede Artikler, som her indføres. Alenvare, hvormed enhver Kiøbmand før Krigen har handlet, sees nu næsten ikke meer i Boutiqverne. Hvo, som handler dermed, har kun et ubetydeligt Forraad.

De fleste Handlende have saa megen Avling, at de, i det mindste, kunne holde 2 Heste, der for dem ere aldeles fornødne ved Ind- og Udskebningen. Enkelte Embedsmænd og Borgere have ligeledes Heste og Vogn. Dog overstiger Antallet af Byens Heste næppe 70. Af Køer holdes derimod en langt større Mængde, da det her er yderst vanskeligt at faa Melk tilkiøbs. Som ene og egentlig Næringsgreen bruges Avling kun af meget Faa.

Af foranførte Fortegnelse paa Borgernes Antal sees, at det her i Byen ikke egentlig fattes paa Haandværkere, men det er kun i meget enkelte Professioner, at Vedkommende have bragt det til nogen høi Grad af Fuldkommenhed. De fleste af vore Haandværkere savne saavel den fornødne forberedende Dannelse, som og Veiledning af udmærket duelige Mestere, der fornemlig maa søges paa større Stæder. Isærdeleshed behandles Muurarbeide kun maadeligt. Der gives kun for Tiden en eneste, som forstaar

at opsætte en Skorsten og Vindovn der er fri for Røg. Ellers er denne Plage næsten almindelig udbredt i ethvert Huus. Man seer derfor ogsaa paa de fleste Steder, at Vindovns Kakkelovne ere vendte ind ad mod Skorsteenen ligesom Bilæggere.

Af Byens Fabriqver fortiene Tobaksfabriqverne først og fornemmelig at nævnes, som de, der have skaffet og endnu skaffe Byens Handel den meste Omsætning. Den ældre, som fra Begyndelsen af blev anlagt af 7 Kiøbmænd, var inddelt i Actier, og har Tid efter anden modtaget flere Interessentere. Den drives paa den Maade, at enhver Interessent ngentlig faaer sit Tobak udleveret i Forhold til sine Actier. Imidlertid formenes, det var bedre, at der blev sat en bestemt Priis, hvorefter enhver kunde tage det Tobak, der kunde afsættes; Thi Erfarenhed har lært, at de som have de fleste Actier, ofte kun have Lejlighed til at afsætte det mindste Quantum, og maa saaledes enten lade det henligge længere Tid, eller nedsætte Prisen under Værdien til Tab for de øvrige. Dette har foranlediget, at Kiøbmændene Agent Buch og J. C. Juulsgaard i afvigte Aar, hver særskilt, have anlagt nye Fabriqver, ligesom Kiøbmand C. Husted i nærværende Aar gjør Anlæg til en fjerde. To-

bakket fra alle Fabriquerne er almindelig bekendt for sin udmærkede Godhed og søges over hele Landet. En stor Deel afhændes til Landalmuen langs med Strandkanten, der bruger det som Skraae; det har saaledes i den senere Tid fortrængt det langt kostbarere Rulle Tobak, hvorefter et betydeligt Quantum forhen indførtes, men som nu næsten ikke mere købes.

Af Garverier eller Læderfabriquer haves tvende, hvorefter den første er anlagt af Borgereapitain I. Harpøth og drives endnu, men ikke i saa vidt Omfang som den yngre, der anlagdes i Aaret 1812 af Kiøbmændene J. C. Juulsgaard, P. Bettenhaus og Garver J. Korsholm. Den sidste bestaar af 3 Kalkkummer, 15 Drivkar, med den i Kiøbenhavn ny opfundne Barkmølle, støbt af Jern af Hr. Gamst. Den drives under Bestyrelse af en kyndig Mester med 3 a 4 Karle, og forfærdiger alle Sorter Læder, som har god Afsætning i Byen og Omegnen, endog til Thy og Salling. I afvigte Aar 1816 solgtes fra dette Garverie: 70 Huder Bindsaallæder, v. 59 Lpd. 6 Pd.; 99 Huder Smurtlæder, v. 62 Lpd. 2 Pd.; 22 Dito bruun, v. 15 Lpd. 8 Pd.; 27 Dito Saallæder. v. 43 Lpd. 14 Pd.; 930 Smurtlæder Kalveskind, v. 70 Lpd. 10 Pd.; 35 Voxlæder Dito; 48 bruun Dito; 720

Faareskind. De raae Materialier af Huder og Skind faaes i Omegnen; men Barken maa hentes fra Norge eller Provindsens østre og sydlige Egne.

Under Krigen har her været drevet et meget betydeligt Sukkerraffinaderie, anlagt af Agent Buch, som i sin Tid gav god Provenue; men ved Krigens Ophør synes Omstændighederne ikke at spaae denne Næringsgreen saa heldig Fremgang som forhen.

Endelig har her i Byen i en lang Række af Aar været et Lak- og Chokoladefabrik, begge anlagt af Hr. Apotheker Broagger, som have meget god Afsætning.

Fiskeriet kunde være en vigtig Næringsgreen, hvis det behandlede med tilbørlig Driftighed og større Duelighed end sædvanlig skeer. De sædvanlige Fisk, som her jævnligen kunne have fra de Vande, der begrænse Byen, ere fornemmelig: Kabliau, Hvillinger, Rokler, Skulder, Flynder, Aal, Helt og Sild. Giedder og Brasen kunne til sine Tider ogsaa have. Forhen var i Fjorden Østersfangst, som tilhørte Baroniet Rysenstein, men har nu i de sidste 40 til 50 Aar ikke fundet Sted.

§ 8.

Byens Pengevæsen.

Skatter og Afgifter. Jorder og
Markbrug.

Byens oeconomicke Anliggender bestyres af en Byefoged i Forbindelse med 3 eligerede Borgere under en Formand. Tilforn har disses Antal været 12, men er senere, som mere passende efter Byens Lejlighed, nedsat til 4. Hvert Aar vælges en Kæmner vexelviis iblandt Kiøbmændene, som det paa-ligger deels at modtage og qvittere for Skat-terne efter de ham af Byfogden meddelte Optrækningslister, deels ogsaa isærdeleshed at paasee: at Byens bortleiede Eiendomme behandles efter Conditionerne for Overdragel-sen, og at alle Vandgrøfterne i Engene stædse ere aabne. Kæmnerkassens Indtægter haves fornemlig af Byens Jorder, som ere bortlei-ede i mange smaa Lødder til Beboerne paa disses og Hustruers Levetid eller Forflyttelse fra Byen. Denne aarlige Leie har været heel forskiellig. I Aaret 1800 var den kun 409 Rd., 1807 405 Rd., men i afvigte Aar 1816 886 Rd. Sølv Værdie. Alle Leieauc-tioner siden 1813 have viist, at Byens Ind-lægt ved de nu bestaaende Leiecontracters Ophør kan ventes betydelig forøget, hvilket fornemlig hidrører deraf, at der af disse

publique Jorder eller saa kaldte Kiærskifter hidindtil ikke er svaret Tiende til Kirken eller Sognepræsten. Desforuden udbetales ogsaa Byen af Statskassen aarlig 70 Rbd. 45 sk. S. V., som Godtgjørelse for Accisen efter Cancellie Resolution 21. Sept. 1793. Betienternes Lønning og de visse aarlige Udgifter, som af Byens publike Kasse udredes, er: 580 Rbd. S. V. De uvisse, hvortil henregnes de offentlige Pladsers Brolægning, dens Bygningers Reparation, Broers og Veies Vedligeholdelse, forsaavidt det ikke skeer in natura af Beboerne, kan omtrent anslaaes til 1000 Rbd. N. V. For afvigte Aar 1816 vare disse visse og uvisse Commune Afgifter 2130 Rbd. R. V. Rigsbankens Behæftelse i Bygninger er 4491 Rbd. 61 sk. S. V. Bygningsafgiften efter Fr. 1. Octbr. 1802 og 17. April 1816, var for afvigte Aar 1816 815 Rbd. 4 Mk. 3 sk. S. V. Nærings-taxten er fra gammel Tid ansat til 108 Skilling. Halv paa denne og halv paa Grundskilling lignes Indquarteringsskatten til de andre Kiøbstæder hvert Aar med 100 Rbd. S. V. Vægter- og Chirurgi Løn paalignes ligeledes Grund, Næring samt Formue aarlig med 95 Rbd. S. V. Skole- og Fattigvæsenets Udgifter, naar Natural Præstationerne ansættes til Penge, vare for afvigte Aar 1816

efter Ligningerne 2400 Rbd. N. V. Bidrag til Cnur- og Delinqventomkostninger paalignet for Tiden, fra 1. Januar 1811 til 31. Decbr. 1814, udgjør 145 Rbd. 3 Mk. 6 sk.

Ringkiøbing Kiøbstads Tilliggende er i Amtstue Matriculen ansat at skyldte af 68 Td. 1 Skp. 2 Alb. Hartkorn; deraf har Byen for nærværende Tid Areal, Ager og Eng til 63 Td. 6 Skp. 1 Fkr. 2 Alb. Den øvrige Deel af Hartkornet hviler paa Enge i Velling, Rindom og Hee Sogne, som ved Matriculens Forfatning tilhørte deels Ringkiøbing latinske Skole og Kirke, deels enkelte Borgere i samme, og ventelig af denne Aarsag er anført under Byens Hartkorn, uagtet denne nu deraf aldeles ingen Godtgjørelse nyder, da Kirkens Enge ere solgte i Aaret 1705, og Skolens i Aaret 1740 bleve henlagte til Cathedralsskolen i Ribe.

Arealet i geometrisk Maal er 542 ti Fiortendeel Td. Land. Deraf eie Private 351 tretten Fiortendeel Td. Land. Kirken 2 tre Fiortendeel Td. Fattigvæsenet 3 en Fiortendeel Td., Sognepræsten i Embedsjord 4 ni Fiortendeel, Byfogden tre Fiortendeel, Byens Kasse 138 ni Fiortendeel Td. Byens Veie, Grøfter og Diger holder 42 Td. Altsaa haves der i Brug 500 ti Fiortendeel Td. Land, som er inddelt i over 800 smaae

Lodder agerviis, hver fra 5 til 10 Skp. Sædeland. Commissionen for Hartkorns Ansættelse har særskilt foranstaltet opmaalt hvert af disse smaae Jordlodders geometriske Indhold, men dog fulgt den ældre Benævnelse og Inddeling i Skiepper Sædeland; og er Byens Agermark saaledes ansat for 63 Reeb 2 Ørt 2 en Fierdedeel Skp. Sædeland, og Engene for 71 Dags Slet. Eftersom saaledes ingen enkelte Dele af Byens Eien-domme ere satte i Hartkorn, men dettes samlede Beløb hefter paa det hele, maae alle de Skatter, som udredes efter Hartkorn, lignedes paa hver Jordlods Skiepper Sædeland og Dagslet, som er den eneste fælles Maalestok for alle Lodders indbyrdes Bonitet imod hinanden, og som saaledes her træder istedet for Hartkorn. Men da Skiepper Sæd og Dagslet er et forskelligt Maal indbyrdes, saa er det fra gammel Tid af vedtaget, at Engene skulle skyldes af 2 Td. 2 Skp. 2 Alb., hvorimod Resten af Hartkornet hæfter paa Agermarken.

Disse Jorder ere behæftede til Rigsbanken for 3136 Rd. 18 sk. S. V. Men da denne Banken tillagte Hæftelse efter Anordningerne er lagt paa de samme Fald Jord, som under eet samlet og et slags, bestaaende af flere smaae Agre, er ansat til Skats

Svarelse efter Fr. af 1. Oct. 1802, saa følger deraf, at Bankens Regnskabsfører nødsages, hver Gang Lodder sælges fra en slig samlet til Banken forhæftet Jordlod. at fordele Behæftelsen efter Qvadrat Indhold, hvilket ligeledes skeer med Jordafgifter, som tillige med Tiendeafgifter oprindeligen er ansat for 66 Rd. 32 sk.

Tienderne til Kirken og Sognepræsten, udrædes, uden confirmeret Forening, efter gammel Vedtægt, med visse Tønder Rug og Byg, som betales med Penge efter hvert Aars Capitelstaxt, og skal man fra Arilds Tid af have brugt den Beregning, at der af hvert Reeb ydes i Tiende til Kirken 2 Skp. Rug og 6 Skp. Byg, og til Sognepræsten af hvert Reeb 4 Skp. Rug, 5 Skp. Byg. *)

Denne Tiende svares alene af Agermarken, og det af alle Markjorder, enten de ere besaaede eller ikke. Af Kiærskifterne, som i de sidste 30 Aar ere blevne opdyrkede, og nu ere fortrinlig skikkede til Vaarsæd, er hidtil intet svaret, fordi de nemlig paa den Tid, da hin Vedtægt om Tiendebetalingen blev indgaaet, kun vare Overdrev; men at de for bestandig skulle være tiendefrie, synes tvivlsomt; i det mindste vides

* 1 Reeb er 6 Orter, 1 Ort 12 Skiepper, 1 Skp. 4 F'kr., 1 F'kr. 4 en halv Potte, 1 Potte 4 Pæle.

ikke hvad Hiemmel derfor kan have i Lovene eller Anordningerne.*)

Tienderne ere forhæftede til Rigsbanken for 567 Rbd. 42 sk. S. V. Den aarlige Til-saaening af Byens Agermark er i Matricu-len anslaaet til 281 Td. Bygsæd. Engene — hvoraf noget i de senere Aar tillige bruges til Tørveskiær — ere, i det hele taget, Mærskbund. Af Byens publiqve Jorder er 123 sex Fiortendeel Td. Ld. bortleiet til Byens Indvaanere. Resten, 15 Td. Ld., vesten for Byen, er fælles for Beboerne til Faar og Giæs, dog er paa den senere Tid noget deraf bortleiet til Byggepladse imod aarlig Jordskylds Svarelse til Kæmnerkassen fra 4 til 9 Mk. S. V.; og da Afbyggerne er anvist Plads langs med Fiorden, saa sikkres derved tillige for, at denne ei skyller op, eftersom de nødsages til at opføre høie Diger af Tang, som Erfarenhed har lært bedst modstaaer Vandets Magt. De ere desuden

* Det høieste Tidsrum, i hvilket Moser og Kiær, som udtorres og indtages til Dyrkning, ere fritagne fra at svare Tiende, er i Almindelighed 20 Aar fra det Aar iberegnet, da saadan Jord første Gang bærer Sæd. See Forordn. 8. Jan. 1810 § 3. Ligesaa og et Kongl. Reskript af 1. Aug. 1794, angaaende et Warde Kiøbstad tilhørende Kiær, som blev indtaget til Opdyrkning.

forpligtede til at have Øie med, at ingen tager Sand langs med Fiorden.

Jordbunden er isærdeleshed tienlig til Byg- og Havresæd, dog avles ogsaa noget Rug, men kun lidet Ilvede. Af Naturen er den sandig, men ved stærk Giødskning bleven sortmuldet. Denne Giødskning er for største Delen Aarsag til, at der især paa de Agre, som ligge Byen nærmest, avles Foder i største Overflodighed, men i Forhold derefter kun lidet Kierne. Græsningen paa Bymarken er isærdeleshed til Julii Maanedes Begyndelse ganske fortræffelig. Neppe skal man paa nogen Kiøbstædmark i Jylland, Horsens undtagen, finde den bedre. Indtræffer langvarig Tørke efter Sct. Hansdag, taber den sig efterhaanden. Klever saaes kun af Faa, da den naturlige frivillig fremvoxer. Det Høe, som avles paa de Agre, der udlægges til Hvile, kan vel ikke sammenlignes med det krafftfulde Mærskhøe, som indhostes fra Engene, men er dog af fortrinlig Godhed. I de høie, Byen meest fraliggende, Agre, saae Nogle Spergel (Gjer), som tilbereder Jorden meget vel til Rugsæd. Boghvede vil, formedelst Havets Nærhed, her kun sielden lykkes. Af Kartofler lægges sielden mere i Marken end til egen Fornødenhed. Tobaksplantning har været forsøgt under Krigen i

omtrent 4 Tonder Land. Det voxede meget frodigt, men Omkostningerne overstege Fordelene, da Folk, som forstode Behandlingsmaaden, særskilt dertil, maatte hentes fra Fredericia.

Byen har et almindeligt Hegn om alle Jorder imod de tilgrændsende Sogne, men Lodseierne indbyrdes imellem sig ingen, da en almindelig Forening om Fred uden Hegn gjør samme overflødig, saalænge denne, der er oprettet som et Videbrev og confirmeret af Stiftet, holdes i Kraft, hvilket er Byfogdens og Repræsentanternes Pligt at vaage over, som ogsaa derfor ere Dommere uden Appel, i alle Trætter om Hegn. Saavel til Ordens Vedligeholdelse imellem Hyrdedrenge, som og for at optage alle Creaturer, der findes løse paa Byens Grund, er ansat en Markmand med omtrent 150 Rbd. N. V. aarlig Lon, som lignes paa Lodseierne af Byfogden.

Viidebrevet lyder i Udtog saaledes:

Da Ringkiøbing Byes Agermark ikke er udskiftet efter de ergangne Anordninger*)

* At Udskiftning ei kan finde Sted er for dem isærdeleshed, som ere beneficerede med Embedsjord, særdeles ufordeclagligt; saaledes har Sognepræsten til sit Embede 11 smaa Stykker Agerjord, som ligger adspredte paa 11 Steder.

og saadant ei heller beqvemt lader sig giøre for dens Beliggenhed og store Forskiellighed, dernæst fordi Agermarken ikke følger Gaardene i Byen, men sælges Stykkeviis, saa at nu eier en Mand meget, men samme Jord, som nu tilhører en Mand, kan, om den end var udskiftet, om kort Tid have mange Eiere; da Marken ei heller er, eller haver nogensinde været, indeelt i ordentlige Tægter, saaledes at Sæden var for sig selv og Græsmarken for sig, men enhver Lodsejer bruger sit, i hvor det ligger, hvoraf følger, at Kornagrene findes hist og her paa hele Marken, imellem de Agre, som græsses, og almindelig er den Enes Græsjord næst ind til den Andens Kornsæd, saa at Sæden er derfor udsat for megen Skade. Saa til at forekomme dette og at forsikkre enhver Lodseier om sit, samt for at forhindre Trætte og Uenighed, der haver ofte viist sig, deels fordi nogle have holdt Faar og Lam paa Marken, andre ingen; nogle holde Gæs herpaa i Efteraaret andre ingen, nogle lade sine Creature gaae løse i For- og Efteraaret til Skade for sig og andre, og endelig for at forebygge flere Uordener, have Vi underskrevne, som ere Lodseiere i Ringkiøbing Byes Mark, Ager og Eng, indgaaet følgende Vedtægt:

1.

Alle Indhegninger om Byens Mark skulle stedse holdes forsvarligen vedlige, og inden hvert Aars 1. April være istandsatte, at de baade kunne hegne og trække Vandet fra Eiendommene. Forsømmer nogen sin Andeel og ei heller efter Advarsel istandsætter det, da istandsættes det for hans Regning, og den Vedkommende skal da betale alle Omkostninger, og ligesaa meget i Muldet til Byens Kasse, hvilket ved Rodemesteren udpantes uden Lov og Dom. Kæmneren er den, som skal have Tilsyn, at alt saadant bliver efterkommet, og han besørger de Forsømmeliges og Modvilliges Deel istandsat. Skulde han lindes forsømmelig i at exequere Viidebrevet, og derom skeer Klage til Øvrigheden, skal han staae Vedkommende til Rette, og erstatte Skaden, som ved hans Forsømmelse er lidt.

2.

Enhver skal herefter holde sine Heste, Creature, Faar og Lam tøjret paa sit Eget, saavel om Sommeren som i Efteraaret, da al løs Drift herved fra nu af og fremdeles er allagt og forbudet, det være sig paa Agrene Engene, Byens Fællid, ved Fiorden eller andensteds, eller paa deres egne Eiendomme, saalænge de ikke ere indelukkede;

thi ellers ere Digerne udsatte for Beskadigelse. Faar og Lam maae ingensteds findes løse; thi Digerne kunne ikke hegne for dem, end ikke paa indelukkede Eiendomme.

3.

Løse Sviin og Giæs maae ingensteds komme paa Byens Mark, hverken Vinter eller Sommer, i Foraar eller Efteraar, hverken paa en Mands eget eller andens Jord, undtagen hans egen Jord er indelukket og han vil holde dem derpaa.

4.

Ingen maa drive sine Kreaturer løse til og fra Marken, end ikke med Veiene, men skal holde dem koblet til og fra deres Jord, det være sig til Agre eller Indelukker.

5.

Alle løse Høveder, endog Faar, Lam, Sviin og Giæs, som til nogen Tid paa Aaret findes løse, optages af Markmanden og til ham betales Indtagelsespenge saaledes: af et stort Høved 4 sk., et Unghøved eller Sviin 2 sk., af et Faar, et Lam, en Griis eller en Gaas 1 sk. Har Kreaturet gjort Skade, taxeres den af uvillige Mænd, og samme betales af Eieren tilligemed Synsmændenes Umage. Hvorfor Markmanden, naar han befinder, at

det optagne Kreatur har gjort Skade, skal advare Vedkommende, som har lidt Skade, at den kan taxeres, og Skaden betales, inden Kreaturet udelades til dets Eier.

6.

Findes Kreaturer løse paa Gader i Byen, og ingen er derhos for at passe dem, da optager Markmanden dem; er det Sviin, da meldes det for Byfogden, og maac ikke udelades, endskiønt Indtægtspengene blev betalt, da dermed forholdes efter Placaten af 18de Novbr. 1778.

7.

Markmanden efterseer, om Kreaturet findes tøiret enten paa en anden Mands Jord, eller at det kan naae over Eierens Agerfure paa anden Mands Jord, det skal han opbinde og tilholde Hyrderne at tøire rigtig; frugter det ikke, da optages Creaturene, og der betales baade Indtægtspenge og Skaden og desuden en Mulet af 4 Mk. til Byens Kasse.

8.

Enhver Jordbruger skal være forbunden til at holde faste Marklede til sine Lukker, og vedligeholde sin Andeel af Veie og Moser. Det, som vorder fraplantet, skal leveres paa Raadstuen, og der bevares i 3 Uger,

indløses det ikke i den Tid, vorder det derefter, efter Trommeslag, bortsolgt ved Auction for Eierens Regning og Omkostning.

9.

Dersom nogen ved Magt eller List fratager Markmanden de af ham optagne Kreature, eller sætter beviislig Forsøg derpaa, da skal der, foruden Indtægtspenge, betales i Mulct til Markmanden 4 Mk. for hvert Kreatur, lidet eller stort, som udpantes ved Rodemesteren, uden Dom, fra den Skyldige.

10.

Markmandens Løn er aarlig 24. Rd., der udredes ved 1 sk. af 3 Skp. Land, det er 24 sk. af hvert Reeb Agermark. Resten udredes af Byens Kasse. I Mangel af Betaling udpantes ved Dom.

11.

Alle Disputer imellem Mand og Mand, Hyrder og Lodseiere afgiøres strax efter mundtlig Forhør af Byfogden og 2de eligerede Mænd, hvoraf hver Part vælger den ene, og deres Kiendelse underkaster enhver sig, og den dikterede Mulct maa udpantes uden Dom.

Dette Viidebrev ere Vi underskrevne Lodsere enige om, og have oprettet det som

Lodseiere, med den Forpligtelse, at det skal være en Regel for os og efterfølgende Eiere af Ringkiøbing Eiendomme, paa det at der kan være Fred paa enhver Eiendomme til alle Aarets Tider, baade i Foraar og i Efteraar, naar Sæden er i Huus. Dette Viidebrev er til ydermere Bekræftelse approberet af Øvrigheden og tinglæst.

Ringkiøbing, d. 28. Martii 1791.

§ 9.

Magistraturen og Politivæsenet,
Brand- og Havnevæsenet m. m.

Det er forhen anmærket, at Ringkiøbing fordum havde 1 Borgemester og 8 Raadmænd. *) De sidstes Antal blev siden indskrænket til 2, som atter igien forandredes ved Reskript af 15de Junii 1774, der bestemmer, at Byfogden skal være ene Øvrighed. Den første Embedsmand i denne Quality var Byfoged Bork, som døde i Aaret

*) Af forhenværende Borgemestere forliene J. Bredal og N. Kier isærdeleshed at mærkes, som meget virksomme og nidkiære Mænd i deres Embede, ligesaa ogsaa N. I. Biergh, der var den sidste Borgemester her i Byen. Blandt Raadmændene udmærkede sig fornemlig Thue Olufsen, som duelig Sagfører. Den sidste Raadmand var N. Hviid, som døde 1798.

1810. Ham succederede Hr. Secretair Seidelin, som nu er Herredsfoged i Aarhus Amt. Dennes Eftermand var igien den nuværende Byfoged Hr. Kammerjunker, Greve af Sponneck. Byfogden er tillige Herredsfoged i Bølling Herred, ligesom Byskriveren er Herredsskriver i samme Herred. *) For Byfogden som Dommer falder i Almindelighed kun faa Forretninger; thi da en fredelig og retsindig Aand, i det hele taget, besieler Stadens og Omegnens Beboere, saa ere Processer, Justits- og Deliquentsager yderst sieldne. Saaledes er, i afvigte Aar 1816, ikkun en eneste Sag for hele Bølling Herred faldt i Rette, og kun een Geldssag paadømt ved Bytinget. Af desto mere udstrakt Omfang ere derimod de andre Forretninger, der ere anbetroede Byfogden, deels som saadan, og deels som Politimester.

Under Byfogden, som Politimester, høre 2 Politiebetiente, hvoraf den første aarlig af Kæmnerkassen nyder 15 Rbd. 4 Mk. S. V., den anden, som tillige er Raadstuetiener, Arrestforvarer, Fattigfoged og Stads-tambour, har i aarlig Løn 45 Rbd. 4 Mk. S. V. Desuden haves 2de Vægttere, som om

*) Norre Herred, som ogsaa er henlagt til Embedet, bestyres for Tiden af en Constitueret.

Natten afvexle med hinanden, hvis Løn for Tiden er 140 Rbd. 2 Mk. 12 sk. N. V. Da Byen ikke har Magistrat, maa Byfogden i alle offentlige Sager være saavel Anklager som Dommer.

Brolægningen, samt Gadernes Feining, besørger hver Indvaaner ud for sin Grund under Opsigt af Politiet, hvilket sidste ogsaa for Kæmnerkassens Regning foranstalter de offentlige Pladsers Brolægning vedligeholdt. Arbejdet paa Byen Veje er foranstaltet udført ved Licitation, og Beløbet paalignet Indvaanerne efter et af Amtet bestemt Forhold, saa at det halve tilsvares af Markjordernes Eiere, en Fierdedeel af Grund og en Fierdedeel af Næring; men i det sidste Aar, da Udgifterne til Skole- og Fattigvæsenet saa betydeligt tiltoge, forrettes Arbejdet i Rodetour ved Byens egne Folk, til Besparelse for de mindre Formuende, efter Tilsigelse fra Byfogden. i Medfør en af ham aarlig forfattet Ligning, hvori tillige er taget Hensyn til Personernes Antal i enhver Familie. Kiørselen med Paafyldning er ligeledes i de senere Aar skeet frivillig af de kiørende Beboere. Lygter haves kun af enkelte Mænd og en af fortrinlig Godhed paa Torvet; men Gaderne ere ellers ikke oplyste; hvilket ogsaa vilde være for bekoste-

ligt i Forhold til Nyttens i en saa liden Bye. Ved Sprøiterne ere ansatte 26 Mænd, alle unge dertil skikkede Haandværkere, under en Brandinspektør og Assistent, hvoraf den førstnævnte har en aarlig Løn af Kæmnerkassen paa 12 Rbd. S. V. Brandfolkene have forhen havt 28 Rbd. 2 Mk. S. V. i Løn af Byen, men da de deels vare gamle og saaledes mindre skikkede til denne Bestilling; det deels ogsaa var nødvendigt at spare Byens Kasse for Udgifter, for, Tid efter anden, at indhente det under Krigen tabte; bleve unge Borgere indsatte uden Løn, og denne Bestilling gaaer saaledes nu i Omgang blandt de til samme tienlige.

Havnekommissionen bestaaende af Byfogden og 2de Borgere er meddeelt Kongeligt, under 14de Mai 1800 confirmeret Reglement, men da der hverken er Havn eller Skibsbroe til Byen, saa har dens Virksomhed hidindtil alene kunnet gaae ud paa at paasee: at Baglast ei udkastes, samt at ingen Sand tages ud for Byen, hvorved denne, da Fiorden ved høit Vand ofte skylles op paa de nærmeste Huse, med Tiden vilde udsættes for Overskyllelse, hvilket saa meget mere er at befrygte, som endnu levende Folk kunne kiende, at Vandet betydelig er voxet ud for Byens Grund, saa at

der, hvor fordum var Oplagsplads for alle Slags Bredder, Tømmer m. m., nu er Vand.

Hver Onsdag har fra gammel Tid af været bestemt til *Torvedag*, men der indfinde sig ikke Kiøbere i den Mængde, at Bonden kunde finde sin Regning ved at holde flere Timer paa Torvet, for at sælge sine Vare. Han afhænder dem derfor hellere under eet, hvortil der i en Handelsbye aldrig mangle Libhavere. Der gives altsaa ingen særdeles Torveforanstaltninger. *Markeder*, hvoraf 6 holdes i Byen, ere langt fra ikke af den Betydenhed her, som i Næbøekiøbstaden Holstebro; dog synes Antallet af Sælgende, som besøge Byen, i senere Aar at være tiltaget.

Summen af *Umyndiges Midler* under Byens Overformynderie er for Tiden: 4035 Rbd. 1 Mk. N. V., 9749 Rbd. 3 Mk. 9 sk. S. V. og 8029 Rbd. 2 Mk. Sølv Mynt.

Til *Borgervæbningens* første Afdeling hørte, i Aaret 1813, 57 Borgere, til anden Afdeling 44, som bleve commandrede af en Capitain, som Chef, 3 Lieutenanter og 5 Underofficerer.

Søefolkens Antal er i Hovedrullen 8, i Ungdomsrullen 7, i Extrarullen 1.

Ved *Førligelses Væsenet* ere 2de Mænd ansatte, som for Tiden ere: Veier-

mester Beyer og nærværende Forfatter. Af Protocollen sees, at der i 2de sidste Aar 1815 og 16 ere i alt ved Commissionen foretagne 90 Sager, hvoraf 81 ere blevne forligte. Commissionen holdes hver Torsdag, naar Sager forefalde, paa Byens Raadstue, hvor ogsaa Ulfborg-, Hind- og Bølling Herreders Forligelses Commission holdes om Mandagen.

§ 10.

Medicinalvæsenet, Postvæsenet,
Toldvæsenet.

Ved Kongel. Reskript af 20. April 1775 blev det bestemt, at en Districtslæge skulde boe i Ringkiøbing og practisere der i Byen, samt i Hind- og Bølling Herreder og 10 Sogne af Hammerum Herred. Alt længe før denne Tid var her i Byen A p o t e k, og tillige en Chirurgus, som dog ikke var Kongelig Embedsmand*). Den første, som saaledes beskikkedes, var Hr. Kressin, hvis Eftermænd have været de Herrer Cruse, Hansen og den nuværende Districtslæge H. P. Fryd.

Byen har en examineret og beskikket Giordemoder, som nyder 20 Rbd. S.

* Forhen betiente man sig ogsaa af Lægen ved det i Ringkiøbing liggende Compagnie af det Slesvigske Infanterie Regiment, som i Aaret 1785 blev forlagt til Ribe.

V. i aarlig Løn af Byens Kasse og Græsning til en Koe samt Bøtaling efter Anordningerne for hver Barnefødsel. Hun har endnu intet District paa Landet, hvilket maaskee ogsaa er det rigtigste, hvis det ellers kan samstemme med den almindelige Plan for Amtets Giordemoder Districter, dog synes Annexsognet Rindom, som grændser tæt ind til Byen, beqvemt at kunne sortere under hendes Bestilling.

I Følge Qvarantaine Directionens P. M. af 30. Martii 1805 er her en Sundheds Commission saavel for Ringkiøbing Kiøbstad, som hele Kysten uden for samme, der bestaaer af Byfogden, Herredsfogden i Hind Herred, Districtslægen og en sagkyndig Borger af Ringkiøbing.

Af ældre Documenter sees, at der her i Byen fra det første Postvæsenet blev stiftet, skal have været Posthuus og Postmester, indtil samme omtrent i Aaret 1730 blev henlagt til Ribe. Paa Magistratens Forestilling udkom en Placat i Aaret 1754 angaaende at den ridende Post skulde komme til Ringkiøbing 2de Gange ugentlig, istedet for hidindtil kun een Gang. 1798 blev Expeditionen i Byen selv. 1802 oprettedes her igien et Posthuus, og en egen for Byen bestemt Postmester blev udnævnt, som er den

endnu værende Hr. Krigsraad F. I. Koed, Ridder af Dannebrogen. Søndre ridende Post ankommer hertil hver Tirsdag og Fredag og nordre Dagene efter. De nærmest foregaaende Dage afsendes Breve Sønder og Nør paa. Agende Post haves ikke til Byen.

Den Byen paaliggende Befordringspligt udredes af et tvungent, i Medfør Er. 6te Novbr. 1810, oprettet Vognmands-laug, bestaaende af 16 enkelte Ruller under Bestyrelse af en Opsynsmand. Den lange og tillige meget sandige Vei imellem Stationerne, hvortil Befordring herfra gives, samt den Trang, Beboerne som Handlende have til deres Heste, der bruges ved Ind- og Udskibningen af alle Varer til at køre ud i Fjorden til Fartøjerne af Mangel paa en Skibsbroe, foraarsager, at det her, mere end paa de fleste andre Steder, ansees for, og virkelig ogsaa er, en trykkende Byrde, at være i Lauget, og bliver denne end mere forøget ved en Mængde Varers Kiøb her i Byen, til hvis Transport i Oplandet ingen billigere Befordring kan haves end af Lauget. For nogenledes at lette Byrden, er det frivilligt vedtaget, at ingen Indvaaner, som selv har Heste og Vogn, kan fordre Befordring af Lauget, hvorved tillige er forebygget, at ingen af Lauget, som Touren staaer paa, kan

lade sig selv tilsige i Reiser og saaledes skuffe de andre. Imidlertid ansees det dog for ønskeligt, at det blev bestemt, at ingen Tilsigelse af Lauget maatte skee til Kiørsel af Kiøbmands Vare og andet Gods, undtagen det, som hertil med lige Befordring ankommer, og til hvis videre Transport samme herfra er nødvendig.

Byen har vel fælles Jorder, der kunde have været anvendte for at skaffe et frivilligt Laug; men Omstændighederne havde ikke tilladt at paalægge dette eller en Deel af samme Befordrings-Pligten; ligesom dette ogsaa i og for sig selv, naar det skeer, vil medføre, at Indvaanernes Bidrag til Commune Afgifterne ville voxe i samme Forhold, som Kæmnerkassens Indtægter formindskes, hvorved Befordrings Pligtens Byrder bæres ogsaa af dem, som Anordningerne egentlig have fritaget.

Ringkiøbing Tolddistrict strækker sig fra Nyminde Gæb til Enden af Bouberg i Ferring Sogn, til den Punkt nemlig, hvor man kan see Vandborg Kirke sønden for Ferring Søe. Toldofficianternes Antal er 9, nemlig 1 Told- og Consumtions-Inspektør, 1 Dito Kasserer, 1 Overbetient (Contrôleur), 4 Underbetiente og 2 Roerkarle, hvoraf den ene skal opholde sig i Ringkiø-

bing og den anden ved Nyminde Gab. Af de forskjellige Consumtionsbode tilhører den, som er uden for Østerport, Kongen. Den er opbygget af nye 1788. Flere Bygninger eier Toldvæsenet ikke. Af Opsynsbetiente synes det, at for faa ere ansatte i et saa vidtløftigt Tolddistrict. Thi foruden de Kongelige Betiente, er ikkun een Opsynsbetient ansat i den nordre Deel af Districtet, som tillige er uden Indkomster.

Skibenes Antal, som ind- og udklareres, er saare ubestemt, da det saa meget beroer paa Nyminde Gab, hvor Skibe ofte maa ligge 3 a 4 Uger. I afvigte Aar 1816 ere ind- og udklarerede omtrent 300 Skibe, hvoraf det største Antal vare smaa norske Fartøjer. Til fremmede Steder ere 56 ladte og 3 baglastede udklarerede, og til indenrigske Steder 8 ladte og 3 baglastede.

De indkomne T o l d i n d t r a d e r beløbe i Aaret 1816 sig til 9612 Rbd. 80 sk. rede Sølv og 60 Rbd. 37 sk. N. V. Deraf indbetaltes 8091 Rbd. 81 sk. rede Sølv og 3 Rbd. 18 en halv sk. N. V. i den Kongelige Kasse. Konsumtions Indtægterne i samme Aar vare 3048 Rbd. 57 en halv sk. N. V., hvoraf indbetaltes i den Kongelige Kasse 246 Rbd. 58 sk. N. V. Af Consumtionskassen betales Underbetienternes Lønninger og alle Udgif-

ter, hvoraf Godtgjørelse for udførte Vare, vare 948 Rbd. 52 en halv sk. N. V.

§ 11.

Beretning om Ringkiøbings offentlige Stiftelser.

Kirkevæsenet.

Ringkiøbing Kirke har i Oldtiden haft Navn af St. Jørgens Kirke, hvilken Helgens Billede endnu findes bag ved Pulpituret. Under Catholicismen var her i Kirken et Alter, kaldet St. Annæ Alter, hvortil Hr. Anders Sørensen, Vicarius i Ribe, solgte og skiødede Hedegaard i Velling Sogn. Aar 1522. Skiødebrevet blev stadfæstet af Kong Christian den Tredie 1547. Deraf altsaa Oprindelsen til den Tiende, som Kirken og Sognepræsten endnu oppebære af denne Gaard. Til dette eller et andet Alter i Kirken har rimeligviis ogsaa været henlagt den Afgift af 2de Gaarde paa Holmsland, i Rug og Byg, som endnu ydes til Kirken. Ligeledes har Kirken i ældre Tider været beneficeret med en stor Mængde Enge i Rindom, Hee og Velling Sogne, hvoraf de fleste, som det synes, ved Skiødesløshed ere den frakomne. Nogle ere ogsaa i forrige Aarhundrede bortsolgte, saa at den nu kun oppebærer Leieafgift af en eneste Mærsk-

eng i Velling. Kirken, som ligger mod den vestre Kant af Byen, i Nærheden af Torvet er en massiv grundmuret Bygning, 38 Alen, lang, 12 en halv Alen bred og 14 Alen høi med Blytag og et Spiir paa vestre Ende, som har en skiæv Retning, enten det nu — siger Hofman — er bøiet af de stærke vestlige Vinde, eller og med Flid saaledes bygget, for desto bedre at kunne modstaae dem. Korskirken, der mod nordre Side er indbyggt til Kirken, bestaaer af 7 Fag Grundmuur, som er leglhængt.

Kirkens vigtigste Inventariisorter og Donationer ere følgende: 1 Sølv Kalk og Disk vog 42 Lod. 1 Dito mindre vog 28 Lod, som bruges ved Sygeberettelse. Begge disse ere bekostede af Kirken. 1 Sølv Oblat Daase, vog 14 Lod 2 et halvt Qvintin, er givet af Svend Mortensen. En puklet Viinflaske af Sølv, vog 63 Lod er givet Kirken af Amtsforvalter Villads Andersen 1697. Denne Mand har tillige bekostet Jernværket omkring Alteret, samt ladet indrette for sig og Familie en muret Begravelse, hvorfor han til Kirken legerede 100 Rd. Denne Begravelse tilhører nu Eieren af Søegaard, der er forpligtet til at holde den vedlige. Aar 1812 stod i nogen Tid i denne Begravelse den engelske Commandeur-Capitain Atkens

Liig, indtil det blev afhentet til Randers. Kort efter blev Indgangs Døren paa Begravelsen ind til Choret tilmuret. Døbefonden med Dæksel, samt et Messing Fad, der veier 10 et halvt Pd.; og en Messing Lysearm, der begge findes i Choret, ere, saavidt vides, bekostede af Kirken selv. Messing Lysekronerne ere derimod givne af følgende: Den vestre af Borger Christen Hansen Romum 1692 for hans Begravelse i Kirken. Til dens Vedligeholdelse med Voxlys til Julenhøitiden har han fremdeles henlagt til Kirken 1 Ager paa Bymarken (den saakaldte Kronager) til Nørre Dige No 55, paa 12 Skp. Sædeland. Anledningen til Donationen fortælles i Appendix til Hofmans Fundatser, at have været denne, at han i et Anfald af Tungsindighed havde besluttet at allive sig selv, hvorfra han blev afholdt af sin Tienestekarl, just da han var i Begreb med at fuldføre sit Forsæt.

Den østre Lysekrone er givet af den rige Borgemeester og Tolder Jens Olufsen, ligeledes for hans Begravelse i Kirken. Aar 1698 skienkede hans Arvinger contant til Kirken 50 Rd., med den Fundats: at Renterne af denne Summa skulde anvendes til at vedligeholde Lysene i Kronen, under Chorsangen, Morgen og Aften. Lampen i

Korskirken er givet af Borger Peder Pedersen 1694, som tillige har henlagt til Kirken 2 Agre paa Ringkiøbing Bymark, østen for Rindom grøn Vei No. 8 og 6, a 6 Skp. Sædeland, for hvis Afgift denne Lampe skulde forsynes med Olie og Væge under Froprædiken. Sidstmeldte Peder Pedersen har fremdeles, i samme Aar 1694, legeret til Kirken Ageren No 10 østen Rindom grøn Vei, ligeledes paa 6 Skp. Sædeland, under den Betingelse, at den aarlige Afgift deraf, som fra Begyndelsen kun beløb sig til 12 sk., skulde uddeles til fattige Børn i den latinske Skole paa St. Thomæ Dag. Disse 12 sk., som nu ere overgaaede til Rbsk. S. V., svares endnu aarlig af Kirken til Chordeggen. Endelig har Capellanen Christen Agerholm legeret til Kirken en liden Ager paa 3 Skp. Sædeland, No. 11 oven Dammen, hvoraf Leieafgift endnu aarlig svares. Aaret, hvori denne Ager er givet, samt Testators Bestemmelse med samme er ubekjendt.

Af Kirkens øvrige Ornamenteer fortæner fornemlig at mærkes: Altertavlen, Epitaphierne, Prædikestolen, Orgelet og Pulpiturene. Paa den første, der er simpel, men af en ganske passende Form, findes foruden forskellige Bibelsprog, 4 Malerier,

der forestille Jesu Himmelfart, Jesu Lidelse i Urtegaarden, Opstandelse og Korsfæstelse. Af de tvende Epitaphier i Choret er det ene over Sognepræsten Hans Kiær med Kone og 11 Børn, det andet over Borgemeister Frederik Busk og Hustrue, tilligemed deres 12 Børn, samt Konens anden Mand Peder Pedersen Skriver. Det 3die Epitaphium, der findes i Korskirken, er over Præsten Hans Iversen Bork, som har bygget denne.

Prædikestolen har ligeledes adskillige Bibelsprog, og desforuden 5 Malerier, som forestille de 4 Evangelister, Mariæ Bebudelse, Jesu Fødsel, Opstandelse og Daab.

Orglet er først indrettet i Aaret 1633. Man har endnu en Regning af Præsten Hans Kiær, dateret 4. Januarii 1635, hvoraf man seer, at hele Bekostningen beløb sig i alt til 409 Sldr. 3 Mk. 5 sk. Paa den midterste Pille er øverst antegnet: Omnia ad Dei gloriam. M. H. H. K. (d. e. Alt til Guds Ære. Magister Hans Hansen Kiær). 1633. Desforuden findes en latinsk Oversættelse af Ps. 115, 17 og 18 V., samt den sædvanlige Danske Oversættelse af den 134 og 150 Psalme. Malerierne forestille de 12 smaa Propheter og Jesus i Midten.

Stolene i den egentlige Kirke ere ind-

deelte i 2de Rader, 2 ved søndre og 2 ved nordre Side, som alle ere vel vedligeholdte og smukt malede. I Korskirken ere ligeledes 2de Rader Stole, hvoraf de bageste egentlig ere bestemte til Brug for de Fatige. Af de indelukte Stole i Kirken med Loft over og Vinduer for, er den, som findes tæt bag ved Mandfolke Stolene i Aaret 1660 først bleven indrettet af Tolder Bomgart; den, som findes bag ved Fruentimmerstolene af Provst Allerup 1729; den som er paa høire Haand inden for Kirkedøren af Tolder Kragh, og den, som er nedenfor Choret af Amtmand Hansen 1776. Foruden disse Stole har Kirken tillige et Pulpitur, som er inddeelt i 4 Loger med Plads i hver til 3 a 4 Personer. Paa dette Pulpitur findes Troens Artikler antegnede, og desforuden et Malerie, som forestiller de 12 Apostle (hvoraf den sidste er Mathias) og Jesus i Midten. Bag ved Pulpituret ere Bænke indrettede, som efter sin første Bestemmelse alene var til Brug for Tjenestefolk; men da Folkemængden i senere Tid betydelig er tiltaget, og Kirken i Forhold dertil kun er liden, saa benyttes disse nu ogsaa af dem, som ellers ikke have Stolestade i Kirken. Aar 1738 fandt i denne Anledning nogle Uordener her i Kirken Sted,

hvorom man har en temmelig vidtløftig og i sit Slags ikke umærkelig Skrivelse, hvis Slutning lyder saaledes: Da det er Sognepræstens Pligt, efter Loven og Anordningerne, at have Indseende med Menigheden, at de Alle besøge Guds Huus, saa bør og enhver have et vist Stolestade i Kirken, for at det kan fornemmes, naar nogen savnes af Kirken .

Den ældste Kirkebog, som her haves, blev begyndt d. 3. Febr. 1655, da Jørgen Rosenkrands til Kielgaard var Dompræst over Harsyssels Provstie. Deri anføres a) Kirkens Jordebog paa dens Tiender, Jordskyld og andre visse Indkomster, eftersom samme forhen havde fundet Sted, b) Kirkens ordinære og visse Udgifter, c) nogle Ordre til Efterretning for Kirkeværgerne. Af den første sees, at Kirkens visse Indtægter paa den Tid kun bestod i Korn tiende af 66 Reeb Jord paa Bymarken, 2 en halv Skp. Rug og 3 Skp. Byg, af hvert Reeb, samt i Jordskyld af hvert Reeb 4 Skp. Byg, fremdeles i det sædvanlige Korn, som endnu ydes fra Holmsland og Hedegaard, samt Leieafgift af en Deel Enge og Qvægtiende, hvoraf Kirken aarlig havde den 3die Part. Flere Indkomster beregnes den ikke til Bedste. Efterat disse ere anførte,

tilføjer Domprovsten: Ringkiøbing Kirke er intet forvent eller forkommet.

Til Kirkens faste Udgifter henregnes 1) til Sognepræsten, for Præsteresidentsens Vedligeholdelse, Rug 3 Td., Byg 3 Td. 4 Skp., Bispehold 6 Sldr., Skriverpenge 1 Sldr. Til Viin og Brød 4 Ørter d. e. 6 Tønder Rug. Desforuden er Sognepræsten til Behjælpning for at holde Viin og Brød tillagt 1 Stk. Eng, beliggende i Rindom Enge, som giver 2 Læs Høe. (Alle disse Indtægter ere nu, naar Bispehold og Skriverpenge undtages, fragaaede Sognepræsten). 2) Til Klokkeren, for Klokkerne at ringe og Seierværket at stille, det samme Korn, som han endnu oppebærer fra Holmsland. For Lysestagerne at skure, samt Kirken at holde reen, 1 Sldr. 3) Regnskabspenge og Giæsterie 4 Sldr. 4) Til Hørreren ved den latinske Skole, 6 Sldr af den Capital 100 Rd., som Kirken er den latinske Skole skyldig. Af Instruxen for Kirkeværgeren sees det i blandt andet, at Provstieskriveren havde til sig, modtaget den gamle Kirkebog. Ogsaa hedder det i denne: Naar noget Flikkerie skal gøres, bør Kirkens Bønder gjøre Kirkens Arbeide med at hente Haandværksfolk og Materialier, saavidt de det kan afstedkomme. Før Aarene 1657 til 59 bleve, i Krigens

Tid, ingen Regnskaber aflagte. 1660 blev det vedtaget, at noget Vist skulde gives ved Liigs Begravelse, saavel i Kirken, som paa Kirkegaarden, samt for Ringning med Klokkerne. Ligeledes bestemtes det ogsaa: at naar Liig førtes i Kirken, hvorover der blev prædiket, og Kirkens Lys brugtes under Tienesten, skulde de Fornemste, foruden Penge, give til Kirken, 2 gode Voxlys. Som Følge heraf testamenterede Borgemester Mogens Olufsen og Hustrue, for deres eventuelle Begravelse i Altergulvet, til Kirken en halv Reeb's Jord paa Bymarken, som bestod af 7 Agre. Aar 1661 og 62 blev foretaget en Hovedreparation, saavel i den egentlige Kirke, som i Korskirken. Uagtet der til denne blev givet anseelige Gaver f. Eks. af en Dr. Leegaard 1 Skpd. Bly og en stor Mængde Tømmer, af Borgemester Jeppe Tarm 8000 Muursteen og 5 Læs Kalk etc., maatte Kirken dog gjøre et betydeligt Laan, som først adskillige Aar derefter blev udbetalt. Blandt de uvisse Udgifter for 1662 er det ikke umærkeligt, at en nye Bibel til Kirken anføres at have kostet 7 Sldr. 1672 lindes første Gang anført: Stolestadepenge for alle Borgerne fra 1 Rd., som det højeste, til 8 sk., som det mindste. Det derpaa følgende Aar

er det sidste, for hvilket Regnskab findes aflagt i denne Kirkebog. Resultatet af dette er: at Kirken kom til at skyldte sin Værge 8 Sldr. 1 M. 6 en halv sk. Daleren beregnet til 32 lybsk Skilling. Saa maadelig var altsaa Kirkens Formues Forfatning ved Udgangen af Aaret 1673.

Den Kirkebog, som derefter blev indrettet, har jeg ingensteds kunnet finde. Imidlertid haves en Extract af samme i Register over Byens offentlige Stiftelse, som blev forfattet i Anledning af Fr. 11. Mai 1742, hvoraf man seer, at en Enke og 2de Borgere have endvidere legeret til Kirken 3 Agre paa Bymarken fra 5 til 8 Skp. Sædeland. Loven, som blev givet 1683, og fornemlig Fr. af 6. Febr. 1694 gjorde det nødvendigt, at Formen i Regnskabers Aflægelse maatte forandres. Det første Regnskab, som, i Overeensstemmelse hermed, findes aflagt til Stiftet, er fra Aaret 1698. I disse 25 Aar var allerede foregaaet en betydelig Forandring med Kirkens Formues Forfatning. Istedet for at den forhen var i Gield til sin Værge, blev denne nu, efter Opgiørelse af Indtægter og Udgifter, Kirken skyldig den Summa: 348 Sldr. 3 Mk. Desforuden havde Kirken et betydeligt Forraad af Materialier

i Behold, samt en Capital af 100 Rd. paa Rente. Blandt dens Indtægter anføres nu ogsaa Bryllupspenge for Klokkerne og Kirkens Lys. Allerede paa den Tid var man mere og mere i Vilderede i de Enge, som have været Kirken tillagte; thi — hedder det i Regnskabet — til Afkortning i Indtægt maa beregnes det, som Kirken kunne have bekommet af Jens Clemmensens Enge og de Enge Sal. Ingeborg Doctori havde i Fæste, der nu ikke mere er at finde. Den daværende Kirkeværger var Reinholdt Fischer, som kort efter blev indviklet i en ubehagelig Proces med Borgerskabet i Anledning af en ved Kirken foretaget Hovedreparation og derpaa grundet Repartition til Udgifternes Bestridelse. Da Borgerne, ved Dom, afsagt saavel ved Hjemting, som Lands-ting, vare tilpligtede at udrede de paalig-nede Bidrag, indgave de en Forestilling til Frederik den 4de om: at der paa Bymar-ken vare deels forskellige Jorder og Eien-domme, Kirken og Byen tilhørende, hvoraf kun liden aarlig Indtægt havdes, deels og-saa nogle andre Agre paa Bymarken, som ingen ret Eiermand havde, og ansøgte der- for: at disse Eiendomme maatte ved offent- lig Auction bortsælges, dem til Lettelse i de paalignede Udgifter. Uheldigviis for Kirken

blev denne Ansøgning opfyldt ved Kongelig allernaadigst Resolution af 7. Febr. 1705, i hvis Følge, saavel de sidstanførte, til Kirken legerede 10 Agre, som og de fleste af Kirkens Enge for evig bleve fra-solgte Kirken.

Det er forhen anmærket: at Sognepræsten til Hielp for at holde Viin og Brød, var tillagt et Stykke Eng, beliggende i Rindom Enge, som gav 2 Læs Høe, ligeledes var ham ogsaa tillagt en Eng i Hee Sogn til Behielpning for at holde Viin og Brød i Rindom Kirke. Afgrøden af disse Enge vedbleve Sognepræsterne, den ene efter den anden, uafbrudt at oppebære, indtil Aaret 1720, da Oberst Lottig paa Nygaard af Hs. Majst. Kongen, blev tilskiødet Rindom Kirke. Denne Mand tog da ikke alene Rindom Kirkes Eng udi Hee Sogn i Besiddelse, men søgte endog, ved Forbuds- og Tingsvidne at fravende Rindom Kirke den samme tillagte, saa kaldte Viin Eng i Rindom, som han uden Dom lod indavle og hiemføre. Som Følge heraf indsendte Kirkeinspectionen en alvorlig og velskreven Forestilling til Obersten, samt ansøgte tillige Kongen om beneficium processus gratuiti ved alle Retter. Hvad Udfaldet blev paa denne Sag er mig ubekiendt; d. 15. Septbr. 1742 var den —

som sees af en Beretning fra Provst Allerup — endnu uafgjort. Men vist er det, at hverken Ringkiøbing Kirke eller Sognepræsten har siden 1720 høstet mindste Gavn af bemeldte Enge.

Forhen havde de ældre Sognepræster ogsaa fri Residentse med 4 Leievaaninger. Præsteboligen var beliggende i Øster Meldgade, der hvor nu Hr. Toldkasserer Bernth boer. Leievaaningerne laae i Østergade fra Apoteker Broagers Have af indtil Kiøbmand S. Harpøts Gaard. Da disse Bygninger, rimeligviis ved Sognepræstens Forsømmelse, forfaldt og bleve yderst brøstfældige, udvirkede Provst Allerup en Kongl. Resolution af 14. Julii 1730, som paabyder: at de samtlig ved offentlig Auction maatte bortsælges, og at Renten af den derfor indkommende Capital skulde tilfalde Sognepræsten og Capellanen istedet for Huusleie. Auctionen blev foretaget den 30te Octbr. s. A.; men uden Virkning, da ingen vilde kiøbe dem. Provst Allerup indgik derfor med nye Forestilling, og var saa heldig igien at udvirke en Kongl. Resolution af 4. Junii 1734, som tilpligter Kirkeværgeren, paa Kirkens Vegne, at modtage alle disse Vaaninger og holde dem vedlige, imod at hæve Huusleie af dem, indtil de kunde sælges, samt des-

foruden betale til Provsten 100 Rd. Saa fordeclagtige end disse Vilkaar vare for Provst Allerup; thi ved samme Leilighed blev endog en Obligation paa omtrent 200 Sldr., som han skyldte til Kirken, ham, efter Ordre af Kirkens Forsvar, extraderet; saa ufordeelagtige vare Følgerne deraf, saavel for Kirken, som fornemlig for de efterfølgende Sognepræster. Kirken maatte i 13 Aar derefter anvende langt større Bekostninger paa at istandsætte de faldefærdige Bygninger end det endelige Beløb ved Auction kunde udbringes til. Sognepræsterne mistede det, især i seneste Tider, saa betydelige Gode at have fri Bolig, uagtet ikke alene Lov 2, 22, 70, men ogsaa et udtrykkeligt Reskript af 12. April 1684 for Ringkøbing, hiemlede dem denne Rettighed. Ja, endogsaa de til Residentsens Vedligeholdelse fra Arilds Tid henlagte 3 Td. Rug og 3 en halv Td. Byg, som synes at kunne have været en passende Hielp til Huusleie, bleve, uagtet derom gjort Ansøgning, dem betagne, og til Vederlag for Alt dette, dem alene tilstaaet, i saa kaldet Hielp til Huusleie, 20 Rd., som nu er overgaaet til Rbp. S. V. Saa stor Skade stiftede en eneste Mand for alle sine Eftermænd, fordi han enten ikke vilde eller ikke kunde vedligeholde de til

hans Embede henlagte Boliger. At han ikke kunde vedligeholde dem, er uantageligt; thi deels har ingen Sognepræst, siden hans Tid, havt flere Indtægtskilder, da det ved Kongl. Benaadning af 29de Septbr. 1685, Ringkiøbing Sognepræst perpetuerede Bølling og Sædding Sognekald blev efter hans Død, fraskilt Ringkiøbing. 1745; deels er han ogsaa den eneste af alle Ringkiøbing Sognepræster, der, saavidt det kan skønnes af de endnu tilværende Documenter, ved sin Død har efterladt sig nogen betydelig Formue.

Under alle disse Stridigheder ere der maa-skee enten ingen Kirkeregnskaber blevne aflagte, eller og Vedkommende ikke have opbevaret dem in deposito; thi jeg har aldeles intet Spor til disse kunnet finde. Derimod har jeg i Raadstue Archivet fundet en næsten fuldstændig Samling af Kirke-regnskaber fra 1733 til 1779, hvoraf jeg har udtegnet følgende, som forekom mig meest at kunne interessere. I en Decision af 1733, over et Kirkeregnskab aflagt af da værende Kirkeværger Feder Andersen Beesk, lyder en af Posterne saaledes: Med Hensyn til nærværende Kirkeværgers Flid, Troskab og Omhyggelighed for Kirkens Bedste, samt til nogen Soulagement for hans Tidsspilde,

bevilges ham 6 Sldr., og desforuden 2 Sldr. til Skrivematerialier. Disse Prædikater, som her tillægges bemeldte Kirkeværger, har han kun lidet svaret til; thi deels var han meget forsømmelig i at allægge de følgende Regnskaber; deels kom han og nogle Aar efter under Action for et Overskud af Kirkens Indtægter, som hos ham vare indestaaende, der dog aldrig af ham eller Arvinger ganske blev betalt hvorimod Kirke Inspecteurerne selv, efter mange Aars Forløb, og idelig gientagne Tilpligtelser, maatte refundere Kirken det halve Beløb. og det halve fragik Kirken. 10 Aar efter mistede Kirken ligeledes en liden Capital, som den hos en af sine Kirkeværgere, P. Isager, havde tilgode. Overalt har Ringkøbing Kirke ikke sielden havt den Skiebne at være uheldig i at erholde Værger. Med desto større Berømmelse fortjener Kirkeværger, Christen Madsen Worgod at nævnes. en Mand, som udmærkede sig ved sand Aarvaagenhed for Kirkens Bedste. Som Beviis herpaa fortjener det at mærkes: at han ved Skrivelse af 3. Novbr. 1760 gjorde Inspectionen opmærksom paa de 3 Agre, No. 8, 9 og 10 østen Rindom grøn Vej, som Borger Peder Pedersen havde henlagt til Kirken; men hvoraf i mange Aar ikke var

svaret nogen Leieafgift. Ved nærmere Undersøgelse befandtes det, at Generalauditeur Svenningsen i lang Tid havde haft disse Agre i Brug, uden deraf at erlægge noget; men da han just i samme Tid var død, bleve de, paa Inspectionens Forestilling, af hans Stervboe igien overdragne til Kirken, og ere derefter bestandig bortleiede til Indtægt for denne. Ved C. M. Worgods Fratrædelse, som Kirkeværger, beløbe Kirkens Capitaler sig til 2500 Sldr., der under hans Eftermand M. Worgod, ikke bleve formindskede. Dennes Eftermand var Kiøbmand Peder Tang, som endnu lever, ved hvis Fratrædelse, Kirken, foruden dens udestaaende Capitaler, havde i Beholdning omtrent 350 Sldr. For de paafølgende Aar fra 1ste Mai 1779 til 1ste Mai 1790, har jeg ikke kunnet finde Afskrift, af de Regnskaber, som bleve aflagte af de da værende Kirkeværgere S. Tang og C. Strandbyogaard, undtagen for det sidst anførte Aar. Efter deres Fratrædelse har Kirkens Værgemaal ikke afvexlende været overdraget til Byens Borgere; men derimod for bestandig været overladt til Veiermester Beyer, som fast Væрге, der altsaa nu i 27 Aar har beklædt dette Embede. Af ham haves fra 1. Mai 1790 indtil Slutningen af 1815 aldeles fuldstæn-

dige Regnskaber, som alle ere blevne reviderede af Stiftsrevisor og deciderede af Kirkedirectionen i Ribe. De vigtigste Foretagender, Kirkens Indtægter og Udgifter betræffende, som i hans Embedstid have fundet Sted, referere sig fornemlig til følgende: Aar 1794 d. 9de Mai udstedtes Kongelig Approbation paa Salget af Ringkiøbing Kirkes forrige Enge i Rindom, der ved Udskiftning vare blevne reducerede til 2, som P. Orloff købte for 250 Rd. d. C., samt paa Salget af Kirkens Enge i Hee, som kostede 12 Rd. 3 Mk. Ved samme Udskiftning bleve Kirkens forrige 2 Enge i Velling reducerede til 1 Mærskeng, der endnu, som den eneste tilbageblivende, bortleies for aarlig Afgift.

I Overensstemmelse med Forordningen af 22. Febr. 1805 blev Aaret derefter nogle Agre i Vester Toft indkøbte til en ny Kirkegaard, som efter Beyers Forestilling igien bleve mageskiftede med nogle andre i samme Toft, der laae mere beqvemme, hvorpaa Kirken erholdt Skiøde den 9. Julii 1808. 1807 d. 24. Julii blev det første Liig begravet i denne nye Kirkegaard. Det angaaende denne i Aaret 1811 udstedte Reglement skal siden efter meddeles i Afskrift. Aar 1815 blev, med Stiftets Approbation af

24. April, foretaget en betydelg Reparation paa Degneboligen og den ved samme liggende Brønd, som kostede i alt: 289 Rbd. 3 Mk. N. V. Denne Reparation er den sidste, som Kirken har bekostet paa bemeldte Degnebolig; thi i Følge den, under 1. Julii 1815 approberede Skoleplan, er samme nu overdraget til Skolevæsenet og holdes vedlige paa Skolekassens Bekostning. Ligeledes blev i afvigte Sommer 1816 foretaget med Stifets Approbation, en Hovedreparation saavel i den egentlige Kirke, som i Korskirken, fornemlig med Muurarbeide, der kostede i alt 1850 Rbdlr. N. V. Denne Reparation var saameget mere fornøden, som der siden Aaret 1787 ingen betydelig Udbedring paa Kirken har fundet Sted. Forvisset om det vil være Byens Indvaanere behageligt at erholde Kundskab om Kirkens Formues nuværende Forfatning, og overbevist tillige om, at Offentlighed i alle offentlige Sager er en ligesaa ønskelig, som priselig Foranstaltning, lader jeg herefter medfølge en sammentrængt Fremstilling af Kirke Regnskabet for 1816, ledsaget med enkelte oplysende Anmærkninger.

Udsigt over Kirke Regnskabet for 1816.

No.	A. Indtægter. N. V.	Rbd.	Sk.
1	Kirkens Korntiende og Jordskyld af Bymarkens 4464 tre Fierdedeel Skp. Sædeland efter den af Byfogden meddelte Specification, udgjor, som sædvanlig, af hvert Reeb, Rug 2 Skp. 1 Potte, Byg 6 Skp., der beløber sig til 15 Td. 7 Skp. 1 Fkr. 3 Potter, 3 tre Oitendedeel Pæle Rug, og 44 Td. 6 Skp. 3 Fkr. Byg, som betales efter Capitels-taxt for 1815, med 14 Rbd. pr. Td. Rug og 8 Rbd. pr. Td. Byg i alt allsaa	582	25
2	Af Sønderby paa Holmsland Rug 3 Td. a 14 Rbd. pr. Td. } Byg 3 Td. 4 Skp. 3 Fkr. 1 en } halv Potte a 8 Rbd. pr. Td. }	70	81
3	Af Bondergaarde paa Holmsland Byg 1 Td. 7 Skp. er	15	»
4	Af Hedegaard pr. Ringkiøbing Mark, Rug 1 Td.	14	»
5	Af Giordemoderen Karen Graulund for 1 Stk. Jord 1 Mk. S. V.		30
6	Af Snedker H. Holm et Stk. Dito 2 Mk. S. V.		60
7	Af Byen for en Kildeplads 1 Mk. S. V.		30
8	Af Amtsforsvaller Levinson for et Stk. Jord 4 Rbd. S. V.	7	48
9	Af Christen Holm for Dito	6	»
10	Af Hans Giørtler for Dito (Om alle disse Stykker Jord, see Anmærkn. a).	»	32

No.	Indtægter. N. V.	Rbd.	Sk.
11	Renter af Kirkens udestaaende Capitaler:		
	a) hos Jens Iversens Enke af Capital S. V. 50 Rbd.	2	11
	b) - Peter Jensen Refstrup 1000 .	42	18
	c) - Niels Strandgaard 100 .	4	22
	d) - Lundbergs Enke 100 .	4	22
	e) - Veiermest. Beyer 200 .	8	42
	f) - Jens Petersen Post 70 .	2	92
	g) - Marcus Raberg . 200 .	8	42
	h) - Veiermest. Beyer 300 .	12	64
	i) - Christoph. Feifer 105 .	6	54
	k) - Ole Relfs 35 .	2	46
	l) - Marcus Rabjerg 13 Rbd. 11 tre Femtedeel sk. S. V. . . .	1	28
	(For alle disse Capitaler have lovlige tinglæste og protocolle- rede Panteobligationer, som op- bevares in originali hos Byfog- den).		
12	Jordleie:		
	a) Hos Lars Rindom af en Eng i Velling, efter Auctionsforret- ning 10. Martii 1813, aarlig 2 Rbd. 1 Mk. S. V. er	4	6
	b) Veiermester Beyer af Agrene No. 8, 9 og 10 østen Rindom grøn Vei, i Følge Auctions For- retning af 4 Nov. 1811, aarlig efter Omskrivning 3 Rbd. S. V. er.	5	60
	c) Herredsskriver Lindam af Age- ren No. 11 oven Dammene, i Følge samme Auctions Forret- ning, aarlig efter Omskrivning, 1 Rbd. 15 sk. S. V. er.	2	17
	d) Enevold Sneiberg af Kronage- ren No. 55, i Følge samme Auc-		

No.	Indtægter.	N. V.	Rbd.	Sk.
	lionsforretning, aarl. 12 Rbd. 2 sk. S. V.		22	62
13	Af Kirkens Sparebøsse efter At- test		19	64
14	Stolestade Fæstepenge af 5 Per- soner		6	24
15	Stolestadepenge for hele Aaret 1816 (Om disse Stolestader see Anm. b).		69	59
16	Liiipenge for hele Aaret efter Taxten og Attest.		78	52
17	Bryllupspenge ligesaa efter Dito.		47	48
18	Beholdning fra forrige Aar		935	33
19	Efter Decisionen over forrige Aars Regnskab		161	66
20	Indkomne Capitaler fra H. Fis- chers Stervboe		1031	24
21	Salg af gamle Liigstene m. m. ef- ter Bilag		361	4
22	For nogle tilbageværende Fami- lie Liigstene efter Approbation af 24 Junii 1816.		151	32
	Total Summen af alle Indtægter		3689	40
	B. Udgifter.	N. V.	Rbd.	Sk.
1	Præstetiende af den nye Kirke- gaard efter Bilag No. 1		4	30
2	Kirketiende af Dito 2		3	44
3	Sognepræst, Huusleie, Bispehold og Skrivepenge 24 Rbd. 1 Mk. S. V. No. 3		45	30
4	Kirkesyn og Landemode Expen- ser til Amsprovsten . . No. 4		29	34
5	Stiftrevisors Løn 5		50	
6	12 Td. Byg til Eierne af Capitels- jordene No. 6		96	»
	(See derom Anm. c).			
	Organistens Løn for hele Aaret			

No.	U d g i f t e r.	N. V.	Rbd.	Sk.
	samt for Tilsyn med Orge- let	No. 7	61	72
8	Bælgetruederens Løn for hele Aa- ret	No. 8	4	66
9	Viin til Communionen for hele Aaret.	No. 9	70	
	(See derom Anm. d).			
10	Alterbrød til Kirken for Dito . . .	10	10	»
11	Chordegnsens aarlige tillagte i Korn og Penge efter Skolepl. No. 11		85	41
12	Skolelærer Christensens Løn ef- ter Dito	No. 12	85	69
13	Rindom Degns Lysepenge 6 Rbd. S. V.	No. 13	11	24
	(See Anm. e).			
14	Skatter af Kirken efter Kæmmerens Regning, efter Bilag . . .	No. 14	70	59
15	Reparation paa Kirken.	15	1750	»
16	Andre ekstraord. Udgifter	16	139	68
17	Værgens Løn efter Stiftets Ap- probation	No. 17	28	72
18	Reparation paa Gatechetholigen 1815	No. 18	289	48
	Total Summen af alle Udgifter		2835	87
	Beholdning til næste Aar		853	49

A n m æ r k n i n g e r :

a) Det Stykke Jord, som Giordemoderen for nærværende Tid har til Haugeplads, blev allerførst i Aaret 1757, efter Ansøgning, overladt til Borger Peder Stauning paa følgende Vilkaar: 1) at han deraf i Indfæstning betalte straks 2 Rd., og siden aarlig i Landskyld til Kirken 1 Mk. 2) At han indhegnede Jorden med Plankeværk, og paa

samme lod sætte en Laage, samt holdt dette i tilbørlig Stand, da Jorden ellers skulde hiemfalde til Kirken. 3) At han ikke lod Feieskarn eller anden Ureenlighed kaste paa Kirkegaarden eller tillod Creaturer igiennem Laagen at faae Adgang til samme. I Følge en Antegnelsespost over Kirkeregnskabet for 1790 fra Stiftsrevisor i Ribe, som formeente, at den aarlige Afgift 1 Mk. muligen kunde forhøies, blev desangaaende giort Forestilling til det danske Cancellie, som udvirkede et Kongl. Reskript af 9. Decbr. 1796, hvis Indhold gaar ud paa: at Giordemoderen Karen Christensdatter og efterkommende Kiere af hendes iboende Huus i Ringkjøbing maa fremdeles imod den hidtil erlagte Afgift til Kirken, beholde en Haugeplads, saalænge Kirken eller Byen ei behøver den til noget almindeligt Brug, samt stadfæster i øvrigt ovenmeldte Vilkaar. (See Fogtmanns Reskriptsamling 8 B. Pag 637). Jeg skulde ikke saa vidtløftig have omtalt denne Ubedydelighed, hvis ei Giordemoderen, gientagne Gange, havde klaget over formentlig Fornærmelse, ved det Skolelæreren i afvigte Aar 1816 tillagte Stk. Haugejord, som grændser til hendes, samt anseet sig berettiget til at erholde saa megen Plads, at en Vogn kunde bortkiøre hendes Aske, Feieskarn, m. m. Af Forestaaende sees hvor aldeles ubeføjet denne Klage og Paastand har været, og det saa meget mere, som man deels ikke har villet benytte sig af Reskriptet i sin hele Omfang; deels endog uanmodet har foranstaltet: at hende forbeholdes Ret til engang om

Aaret at udføre giennem Stakitlaagen for Skolelærerens Haugeplads, den hos hende samlede Giødske og Aske. H. Holms Haugeplads af Kirkegaarden overlodes ham ved Bevilling af 21de Mai 1801. Den Kirken tillagte Indtægt af Byen for en Kildeplads ved Døgneboligen, vil for Eftertiden udredes af Skolekassen. Amtsforvalter Levinsens, Skræder C. Holms og Giørtler H. Christensens Haugepladse af Kirkegaarden ere dem overladte med Stiftets Approbation af 5. April 1813 og 24. April 1815. Ved sidstmeldte Approbation erholdt Skolelærer Christensen ogsaa den førømmeldte Haugeplads.

b) I en Række af Aar har det her været Skik at Kirkeværgeren, paa egen Haand, har bortfæstet de aabne Stole i Kirken, saasnart de bleve ledige, for Indfæstning 4 Mk. og aarlig Afgift 1 Mk., som nu er overgaaet til Rbp. S. V. og er han kun forpligtet til at lade Fæstebrevene ratificere af Inspectionen. I denne Vedtægt vil formodentlig skee Forandring for nye Fæstere i Fremtiden, da Afgiften er alt for ubetydelig. De indelukte Stole blive derimod, som rigtigt er, ved offentlig Auction bortleiede. Ved den sidste Auction, som afholdtes over en Kierdepart af den indelukte Stoel, paa Pulpiturets nordre Side, beløb Indfæstningen sig til den betydelige Sum 26 Rbd. N. V. Frie Stolestader i Kirken have for Tiden: Øvrigheden i No. 1. Byfogden har desuden ogsaa frit Stode paa Orgelet (hvor foruden ham kun 3de andre Mænd ere berettigede til at have Adgang, i Følge de

dem meddeelte Fæstebreve). Skolelæreren i No. 9. Ringkiøbing Hedegaard i No. 11. Sognepræsten en liden Stoel No. 13. Blandt Fruentimmerstolene: Ringkiøbing Hedegaard 1 Sæde i No 21. Skoleholderens Kone og Giordemoderen hver 1 Sæde i No. 24. Byfogdens Familie No. 30. Sognepræstens Dito No. 31. Organistens Kone 1 Sæde i No. 33.

c) Forfatteren, som har temmelig fuldstændig Kundskab om alle herværende Documenter, Kirkens Væsen betræffende, kan paa ingen Maade udfinde Anledningen til denne Udgift. At Ringkiøbing Kirke fordom har besiddet en stor Mængde Enge, og at disse Enge i senere Tider ere blevne frasolgte Kirken, er allerede paa sit Sted forhen omtalt; men hvad Forbindelse dette kan have staaet i med Domcapitelet i Ribe, eller hvorledes dette kan have været berettiget til deraf at kræve nogen Afgift, er for mig ganske uforklarligt. Det eneste originale Document, som nærmere behandler denne Gienstand, er en Bytings Dom, afsagt i Ringkiøbing d. 14de April 1719, i Følge hvilken den daværende Kirkeværger Lars Jensen tilpligtes at betale til Citanten Thomas Pedersen paa Østretoft, 20 Ørter Byg, som vare de 2 sidste Aars Afgift af Ringkiøbing Kirkes Indkomster, efter sidste Capitelstaxt 10 Mk. pr. Td. Men, som Citanten — hedder det videre — ikke har fremlagt noget Beviis for sin Adkomst, alene Kirkeværgeren selv tilstaaer, at han forhen har erlagt sli­ g Afgift, saa er det billigt, at Citanten meddeler Kirkeværgeren en vidime-

ret Copie af sin Adkomst til at erholde forbemeldte Ørter Byg af Kirkens Korn betalte, til Efterretning for nærværende og efterfølgende Kirkeværgere. Man seer altsaa deraf, at man allerede dengang ikke havde nogen Adkomst at opvise. Det var derfor ikke uden Grund, at Stiftsdirectionen i sin Decision over Regnskabet fra 1. Mai 1789 til 1. Mai 1790 resolverede: at denne Adkomst burde produceres, førend forbemeldte 12 Tdr. Byg af nogen kunde forlanges. Da imidlertid Kiøberne af de saa kaldte Capitels Enge i Rindom herimod nedlagde Paa-stand, saa saae man sig beføiet til igien at tilbagekalde denne Resolution og paabyde, at Afgiften skulde betales, indtil nærmere Oplysninger kunde skee. Denne Oplysning er endnu ikke tilveiebragt, og kunde Vedkommende heller aldrig, saavidt jeg kan skønne, frembringe noget andet Hiemmel end dette ene: *«Hævd»*, hvis det skal være gyldigt. Kiøberne af disse Enge betalte i aarlig Afgift af samme 10 Rd. til Cathedralskolen i Aarhus. Dette leder til den Formening, at disse Enge sandsynligviis forhen have været henlagte til den her i Byen værende latinske Skole, som i Aaret 1740 blev reduceret, hvilket ogsaa be- styrkes ved en Specification, som her haves, over sidstnævnte Skoles Enge. Hvorledes man end betragter Sagen, synes det ubilligt, at Ringkiøbing Kirke, der ikke i de sidste 100 Aar og derover, har besiddet Enge af nogen Vigtighed, skal aarlig svare en saa betydelig Afgift. Den nærværende Kirkeinspec- tion har derfor heller ikke undladt at gjøre

Indberetning desangaaende, og vil Sagen formodentlig i sin Tid, blive en Gienstand for nærmere Undersøgelse.

d) Det er forhen anmærket, at Sognepræsten for at holde Viin og Brød ved Communionen, hævdede aarlig af Ringkiøbing Kirke, 6 Td. Rug. Denne fra Alders Tid af hævdede Vedtægt, blev i Betragtning af Tiderne, efter Hr. Pastor Tilemanns Forslag, forandret derhen ved en Stifts Resolution af 4de Febr. 1811, at disse 6 Tdr. Rug skulle overdrages til Kirken, imod at denne selv udredede hine Fornødenheder. Denne Udgift har i Krigens Aar, isærdeleshed, været meget betydelig. Saaledes beløb Betalingen for Viinen alene i Aaret 1813 sig til den Summa: 146 Rbd. 4 Mk., 1814 til 139 Rbd., 1815 derimod kun til 97 Rbd. 5 Mk. 8 sk. og 1816 til 70 Rbd.

e) De saakaldte Alterlys Penge af Ringkiøbing Kirke bleve først i Aaret 1745 overdraget til Rindom Sognedegn, Thomas Graae, i Betragtning af hans meget ringe aarlige Indkomster, og beløbe sig fra Begyndelsen af til 12 Sldr., som ved Stiftets Resolution af 23. Jan. 1779 bleve nedsatte til 9 Sldr. eller 6 Rd., hvilken Afgift siden den Tid bestandig er bleven erlagt til Rindom, hvilket ei kan blive anderledes, førend det til det Kgl. danske Cancellie 1815 indsendte Forslag, ang. Skolevæsenets Organisation i Rindom, bliver approberet, da denne Afgift saa ventelig vil tilflyde Skolekassen i Ringkiøbing.

Som Anhang til Kirkevæsenets Historie

tilføies det forhen omtalte Reglement for den nye Kirkegaard, samt en Fortegnelse over Ringkiøbing og Rindom Sognepræster og resider. Capellaner.

§ 12.

Reglement for Ringkiøbing Kiøbstads nye Kirkegaard, samt Taxter for Liigbærerlauget og for Bryllupspenge.

§ 1. Kirkegaarden, som er afdeelt i 4 Quarterer og en Forgaard, inddeles i saamange Begravelses Pladser, som Rummet tillader, dog at der ikke bestemmes til hver Begravelsesplads over 4 Alen i Længde og 3 Alen i Bredden, efterat først de fornødne smaae Gange imellem Grav Pladserne ere aflagte. Hver Grav gives da, i hvert Quarter, sit Numer, i fortløbende Tal, hvilket No. males paa en Pæl, 1 en halv Alen lang og 3 Tommer i Quadrant, som sættes i Midten af Gravens Hovedende. Ved de nedlagte Liig, hvor dette er forsømt, skeer dette paa Kirkens Bekostning; men herefter besørger disse Pæle af Kirkeværgeren satte for deres Regning, som udrede den øvrige Betaling. Ved Fattiges Liig udredes Betalingen af Fattiggassen. Over Gravene fører Kirkeværgeren en Protocol. og bemærker deri ved hver Grav især, hvem der paa dette Sted er begravet, Tiden, naar dette er skeet, eller om Stedet maatte være forbeholden til nogen efter § 4.

§ 2. Grav Pladsene anvises i den Orden, hvori de følge paa hinanden, fra No.

1 og saa fortvidere i hver Række, uden Forskiel paa Stand, Rang og Betaling; og naar en Række er optaget, begyndes paa en anden med No. 1, hvad enten der i de optagne Nummere ere Liig nedsatte eller ikke. Hvis der til et Barns Liig kun behøves den halve Længde af Pladsen, forbeholdes den anden halve Deel til et andet Liig af samme Størrelse; og Betalingen indskrænkes til det Halve; men ville Vedkommende betale Pladsens hele Beløb, bør den ikke nægtes dem.

§ 3. Ethvert Gravsted skal være frigiort, naar 20 Aar fra Nedsættelsen ere forløbne; dog om nogen skulle ønske, at en Begravelse længere end 20 Aar maa blive urørt, kan dette tillades, naar en lige Sum erlægges for de følgende 20 Aar, som der, den første Gang, er bleven erlagt.

§ 4. Det skal være enhver tilladt at faae anvist saa mange af de fortløbende Gravnummere paa eet Sted, som han ønsker sig; men der maa da, for ethvert Gravsted strax, og siden hvert 20de Aar erlægges den høieste, i næste § for et Gravsted bestemte Betaling, og Vedkommende maae desuden, naar Liig nedsættes paa et af de saaledes optagne, men endnu ubrugte Gravsteder end videre i Overensstemmelse med foranførte betale et Tilskud, der staar i Forhold til den Tid, som er forløben fra den sidste Betalings Erlæggelse.

§ 5. Betalingen for Gravsteder, Klokkernes Ringning og Monu-

menter, som opreises paa Gravsteder, er nu i Rigsbankpenge Sølv Værdie saaledes:

I. Betaling for Gravsteder.

A. I Forgaarden for hvert Liig. 12 Rbd.

B. I de andre Qvarterer:

- 1) For Rangspersoner, voxne Mennesker. . . 8 »
Deres Børn under 14 Aar. 3 »
- 2) Embedsmænd og Kiøbmænd voxne Mennesker 6 »
Deres Børn under 14 Aar. 2 »
- 3) Haandværkere, Fiskere, Værtshuusholdere og Brændeviismænd, voxne Mennesker 3 »
Deres Børn under 14 Aar 1 Rbd. 2 Mk.
- 4) Dagleiere, uformuende Borgere og Tienstefolk voxne Mennesker. . . 1 » » »
Deres Børn under 14 Aar » 4 »

2. Betaling for Klokkernes Ringning.

- 1) For den store Klokke. 2 Rbd.
- 2) For » lille Dito. 1 »
- 3) For dem begge. 3 »

3. Betaling for Monumenter, som opreises paa Gravstederne.

- 1) For hvert Monument, som opreises paa Gravstederne. 10 Rbd.
- 2) For en heel Liigsteen 5 »
- 3) For en Flise eller mindre Steen i □ . . . 2 »

Anmærkninger:

a) Under Betalingen for at lade ringe med Klokkerne, er Betalingen til Klokkeren, som lader dem ringe, ikke indbefattet.

b) De offentlige Fattige betale for Gravsteder aldeles Intet.

c) Betalingen for Monumenter og Liigstene maa paany erlægges hvert 20de Aar; i manglende Fald ere de, efter denne Tids Forløb, Kirken hiemfaldne.

d) I den i § 1 omtalte Protocol anmærker Kirkeværgeren i en særskilt Rubrik, naar et saadant Monument er opreist eller Liigsteen paalagt.

§ 6. Dersom nogen ønsker sig andet eller større Rum anviist til Begravelse end det, der omtales i § 1 og 4, f. Eks. til derpaa at indrette murede eller aabne Begravelser, da skal dette skee i Udkanten af Kirkegaarden; og i saa Fald skal der for hver 20 \square Alen betales en halv Deel mere end for de sædvanlige Begravelsessteder, beregnet efter den høieste Betaling, saavel straks som i Fornyelse af hvert 20de Aar, men der betales da intet for Liig, som nedsættes. Betales Fornyelsen ikke hvert 20de Aar, skal Gravstedet være hiemfalden til Kirken.

§ 7. Intet Gravsted maa indhegnes med Stakit eller andet, hvis der ei paa Graven er opreist noget Monument; ligesom det og forbydes at belægge nogen Grav med Træramme, Træplade, Muursteen, eller at vanzire den med Kors, Bretter paa Pæle og andre smagløse Erindringstegn. Dog skal det være de Afdødes Slægtninge og Venner, som det er uformeent at holde Gravene vedlige, ogsaa tilladt at pryde disse med Blomster; men ikke derpaa at plante høitvoxende Buske eller Træer, og bør de, for at besørge Gravens Vedligeholdelse og Pyntning, stedse have Adgang til Kirkegaarden, naar de derom melde dem hos Kirkeværgeren. Inden noget Monument opreises paa en Grav eller nogen Indskrift udhugges paa Liigsteen, bør Tegning og Afskrift deraf forevises Kirkeinspectionen, paa det intet Vanzirende, Upassende eller Anstødeligt vorder opført eller udhugget.

§ 8. Hver Grav skal, i det mindste, være

3 Alen dyb eller dybere i Forhold til Kistens Høide, saa at intet Liig har mindre end 2 Alen Jord over sig fra Jordens Overflade.

§ 9. Al Gravning til Liig skal skee om Dagen, og maa aldrig foretages i Mørkningen eller om Natten. Stedet, hvor der skal graves, anvises af Kirkeværgeren, i Overensstemmelse med § 2; og Gravningen skeer under hans Opsigt; dog bør Politiet have Tilsyn med, at Graven faaer den tilbørlige Dybde*)

§ 10. Foruden at enhver efter § 7 har Adgang til Kirkegaarden, for at vedligeholde og pynte Venners og Paarørendes Gravsteder, skal Kirkegaarden og fra 1. Mai til 1. Oct. staae aaben, om Formiddagen fra 8 til 12 og om Efterm. fra 3 til 9 Slet. At der i denne Tid, ikke skeer nogen Beskadigelse paa Grave, Hegn og Plantning, vaager Kirkeværgeren omhyggelig over, ligesom Politiet og dermed skal have Opsigt.

§ 11. Det skal ligeledes være strængeligen forbudet at græsse Creature paa Kirkegaarden, opsætte Høstakke derpaa, eller anvende den paa nogen Maade, uden for dens Bestemmelse.

§ 12. Kirkegaarden lader Kirkeværgeren bestandig holde ryddelig og Plantningen eftersee og pleie. Graverne skulde holde Graven i eet Aar, efterat Liig deri ere nedsatte, vel oplappede.

*) I Foraaret 1816 blev en ung Pige, som døde af smitsom Forraadnelsesfeber, i Følge Forordn. af 17. April 1782 begravet 48 Timer efter Døden, i tiæret Kiste, 4 Alen under Jorden.

§ 13. Det paaligger Politiet, Kirkens Inspecteurer og Værge, samt Graverne at have særdeles Forsorg og Omhu for Kirkegaarden og Fredholdelsen over de Døde, Gravenene, Kirkegaarden og dens Hegn.

§ 14. I Henseende til Betalingen for at kaste Grave og udføre Liig, rette Graverne og Liighbærerne sig efter de approberede Taxter, som uvægerligen bør forevises enhver Vedkommende, der forlanger det.

§ 15. For Eftertiden skal al Begravelse paa den nuværende gamle Kirkegaard aldeles ophøre.

Forbemeldte Reglement, som er forfattet af forrige Kirkeinspection, blev d. 17. Octbr. 1811 approberet af Stiftsdirectionen, som under 22de Septbr. 1813 ogsaa har resolveret, at de forhen i D. C. fastsatte Omkostninger og Betalinger skulle erlægges i Rigsbankpenge Sølv Værdie Daler for Daler Mark for Mark (saaledes som forhen er anført).

Taxt for Liighbærerlauget i Ringkiøbing.

A. Liighbærernes Taxt fra Michelsdag til Paaske.

	Rbp.	S. V.
For Rangspersoner	10 Rbd.	» Mk.
Deres Børn under 14 Aar	8	
Embedsmænd og Kiøbmænd	8	
Deres Børn under 14 Aar	6	
Haandværksfolk, Værthausmænd, Avls- mænd og Fiskere, som ere Borgere	6	
Deres Børn under 14 Aar	4	

Tienestefolk og Daglønnere, samt fat-			
lige Borgere	3 Rbd.	»	Mk.
Deres Børn under 14 Aar	2	»	»

B. Gravernes Taxt i samme Tiid.

For Rangspersoner	1 Rbd.	2	Mk.
Deres Børn under 14 Aar	1	»	»
Embedsmænd og Kiøbmænd	1	»	»
Deres Børn under 14 Aar		4	»
Haandværksfolk, Værtshuusmd. oc.			

(See ovenfor) » » 4 »

Deres Børn under 14 Aar			3 »
-----------------------------------	--	--	-----

Tienestefolk og Daglønnere, samt fat-			
lige Borgere			3 »
Deres Børn under 14 Aar			2 »

Anmærkninger.

a) Om Sommeren bør Taxten i ethvert Tilfælde være en Fierdedeel mindre. Michelsdag og Paaske skiller Sommer og Vinter.

b) Den Skik skal vedblive, som for nogle Aar siden er indført, at Liigfølget bliver kun ved Graven ikkun saalænge et Vers af en Psalme kan synges efter Jordpaakastelse, da Liigkisten derunder skiules i Graven med Jord.

c) Naar Liigfølget har forladt Graven, gaae Bæremændene til Graven tilbage igjen og dække den net, ikke høitop, som hidindtil, men mere fladt, og med sine Kanter og 4 Hjørner, ikke over en halv Alen høi over Jordens Overflade.

Taxt for Bryllupspege til Ring- kiøbing Kirke.

Rbp. S. V.

For Rangspersoner	8 Rbd.
Embedsmænd og formuende Kiøbmænd.	5 »
Byens Bestillingsmænd og øvrige Kiøbmænd	4 »
Haandværkere, Værtshuusmænd, Avlsmænd og	
Fiskere, som ere Borgere	2 »

Tienestefolk, Daglønnere og alle de, som høre
til anden Afdeling af Borgervæbningen . . . 1 Rbd.

Forestaaende Taxter for Liigbærerlauget og Bryllupspenge bleve approberede af Stif-
tet den 5te September 1807. De i samme
fastsatte Betaling ere i Følge Cancellie Pla-
cat af 28. Decbr. 1813, overgaaede til Rigs-
bankpenge Sølv Værdie Daler for Daler og
Mark for Mark.

§ 13.

Fortegnelse paa Sognepræsterne
i Ringkiøbing og Rindom siden
Reformationen.

Da der aldeles ikke, saavidt jeg har kun-
net bringe i Erfaring, gives nogen trykt Ef-
terretning om Embedets Sognepræster, og
ingen af mine Formænd har efterladt sig
skriftlig Anmeldelse desangaaende, saa er
det nu ikke saa ganske let at komme til
Kundskab om, hvo de første Præster, strax
efter Réformationen, have været. Imidlertid
mener jeg dog ikke betydelig at feile, naar
jeg i Medfør af de Documenter, jeg til dette
Ojemed har giennemseet, meddeler følgende
Fortegnelse paa Ringkiøbing og Rindom
Sognepræster.

1. Den første Sognepræst efter Reforma-
tionen har rimeligviis været Hr. Niels,
som nævnes i et aabent Brev, dateret 24.
August 1563, hvorved den daværende Magi-

strat bevidner, at bemeldte Hr. Niels, som Sognepræst i Ringkiøbing, var tillagt noget Allergods og Gildegods for at holde Prædiken for menig Mand i Byen hver Fredag; hvilket Gods han og beholdt, saa længe han levede.

2. Hans Eftermand har formodentlig været Mag. M a d s, der i Kirkebogen for 1685 nævnes som Bruger af den saakaldte Viin Eng i Rindom, som Generalmajor Lottig til Nyegaard siden efter i Aaret 1720 egenmægtig tilegnede sig.

3. I Galtens Beskrivelse over Ribe Pag. 210 nævnes Jens And. Resen fød i Ribe 1544, som Sognepræst i Ringkiøbing. Denne Mand har altsaa sandsynligviis været den 3die Sognepræst.

4. Hans Eftermand var Hans Iversen Bork, der nævnes i Hoffmans Atlas 5te Tom. Pag. 107, som den, der paa egen Bekostning har ladet Korskirken bygge. Hans Epitaphium hænger endnu i Kirken, hvoraf man seer, at hans Kone døde 1614 og han selv 1625. Fra hans Tid af haves sikkrere Efterretninger om de følgende Sognepræster.

5. Mag. Hans Hansen Kjær var Præst fra 1626 til 1652 i 26 Aar og Provst i Hind Herred i 23 Aar. Hans Kone, med hvem han avlede 11 Børn, 5 Sønner og 6 Døtre,

døde først den 11. Septbr. 1672. Alt dette sees af det over denne Familie i Choret læt ved Alteret ophængte Epithaphium.

6. Bærtel Tauloe Henriksen var Præst fra 1653 til 1662. I hans Embedstid indtraf den sørgelige Mærkværdighed under den ulykkelige svenske Krig, at der i hele tre Aar ikke blev anskaffet Viin og Brød til Kirken.

7. Søren Anchersen Colding blev kaldet 1663 og døde d. 3. Febr. 1690. 5 Aar før hans Død blev Bølling og Sædding perpetueret til Ringkiøbing Sognekald.

8. Mag. Johan Jacobsen Kieritz, døde den 26. Novbr. 1721. I hans Embedstid indtraf de uheldige Stridigheder de Fattiges og Kirkens Pengevæsen angaaende med Axel Schested og Reinholt Fischer.

9. Mag. Provst Hans Allerup. Døde den 7de Octbr. 1744. Denne Mand var en af de kundskabsrigeste og virksomste Mænd, som have beklædet nærværende Præsteembede. Man har fra hans Tid endnu Afskrift af en stor Mængde Embedserklæringer, Indberetninger og andre Documenter, som røbe et lyst Blik og en heldig Fremstillelses Gave. I de Stridigheder, hvori han ikke sielden var indviklet med Magistraten og Andre, vidste han med megen Snildhed at blive

den seirende Part. Ogsaa havde han et siældent Held i at faae sine Forskiellige Ansøgninger og Forestillinger bevilgede endogsaa i saadanne Tilfælde, hvor han maaske næppe selv havde ventet, at det skulde skee. Et talende Beviis herpaa er Salget af den gamle Præsteresidentse med dens 4 Leievaaninger, som forhen er omtalt.

10. Provst Rasmus Møenich var Præst til 1762, da han blev forflyttet herfra til Vordingborg. Ved hans Embedstiltrædelse her i Byen, blev Bølling og Sædding et særskilt Sognekald.

11. Hans Jacob Buch, døde d. 19. Martii 1744. Hans Kone, der endnu i nærværende Aar 1817 lever i Veile, har altsaa været Enke paa Kaldet i 43 Aar.

12. Niels Müller døde d. 30. Junii 1783.

13. Provst Mathurin Pedersen Endorph, kaldet hertil fra Stadil Sognekald d. 17de Septbr. 1783. Efter 2 Aars Forløb forlod han, uventet, Embede, Kone og Børn, og drog først til Kiøbenhavn og derefter til London, hvorfra han igien, efter et kort Ophold, vendte tilbage, og blev beskikket til Sognepræst paa Amager. (See Cancellieskrivelse af 10. Septbr. 1785).

14. Provst Hans Juul Jordhøi, kal-

det hertil fra Aastrup og Starup d. 9. Decbr. 1785, døde d. 4. April 1809.

15. Johan Nicolai Tilemann, kaldet hertil fra det residerende Capellanie i Viborg 1809, og forflyttet d. 11te Martii 1814 til Sognepræst for Lemvig og Nørre Lem, samt beskikket tillige til Amtsprovst i Ringkiøbing nordre Amtsprovstie.

16. Peter Nicolai Frost, beskikket først til Viceconrektor ved Cathedralskolen i Aalborg d. 27de Januarii 1805, derfra kaldet til Sognepræst for Vaarbasse og Heinsvig Menigheder i Ribe Stift d. 17de Mai 1811, og atter derfra forflyttet til Ringkiøbing og Rindom Sognekald d. 5te Septbr. 1814.

F o r t e g n e l s e p a a r e s i d e r e n d e C a p e l l a n e r i R i n g k i ø b i n g s i d e n R e f o r m a t i o n e n .

At der i Medfør af Kong Christian den 3dies Kirkeordinants af 1537 har her i Byen, siden Reformationen været 2de Prædikere, en Sognepræst og Medtiener eller Capellan, synes uden for al Tvivl. Men nu at opgive Navnet paa den allerførste, eller anføre hans Indtægter og den for ham bestemte Virkekreds vil, af Mangel paa tilstrækkelig Efterretninger, ikke lade sig gjøre:

1. Den første mig bekiendte Capellan,

som nævnes i gamle Documenter. er Niels Pedersen Hiortlund, der var indlogeret hos Raadmand Hans Hermansen, som, i Følge en imellem ham, Borgemester og Raad, samt menige Borgere, d. 9de April 1626 oprettet Contract have forpligtet sig at modtage Capellanen i sit Huus, og holde ham, som det hedder, til Mad, Øl, Kammer, Seng, Ild og Lys, imod derfor at erholde 52 Sldr.

2. Dennes Eftermand var Peder Christiansen, om hvem, man iøvrigt, ingen Efterretning finder, førend hans Død omtales i det til den tredie Capellan.

3. Peder Christensen Buch af Sognepræsten Bærtel Henrichsen Tauloe i Aaret 1660 udstedte Kaldsbrev, hvoraf man seer, at Capellanens Indtægter paa hiin Tid vare a) 50 Sldr. af Byen, samt 2de Offerdage, b) af Sognepræsten 20 Sldr. aarlig fri Huusvaaning med Kaalhauge, samt Offer og Accidentser af Rindom, hvorhen Sognepræsten ogsaa skulde skaffe ham fri Befordring. Ligesom denne Hr. Buch blev kaldet af Sognepræsten, med Magistratens og Borgerskabets Samtykke, saa er det heller ingen Tvivl underkastet, at det samme jo har været Tilfældet med de tvende foregaaende og næstefter følgende Capellan. indtil Forordn.

af 9. Januarii 1728 udkom, som bestemmer, at Capellanens Kaldsbrev skulde confirmeres af Kongen. Og derfor frapperer det ikke lidet at læse i Begyndelsen af den imellem Sognepræsten S. A. Colding og den 4de Capellan

4. Christen Andersen Agerholm, i Aaret 1687 oprettede Contract, følgende Udtryk: Hans Kongl. Majestæts allernaadigste Bevilling til min Capellan Hr. Christen Agerholm haver jeg intet at præterdere imod S. A. Colding.

I Følge Danske Atlas 5te Tome Pag. 841 skal denne Agerholm, som Student, have været med i Beleiringens Tid, at forsvare Kiøbenhavns Volde. Heri Byen var han tillige Rector ved den latinske Skole. Han døde den 4de Mai 1725 og ligger begravet i Rindom Kirke, hvor der ogsaa er ophængt en Tavle med en Inscription paa til hans Minde.

5. Otto Offersen Høyer var Kapellan indtil 1739, da han af Greve Ranzou blev forflyttet til Hee og No Sognekald.

6. Milter Andersen beklædte kun Embedet i 2de Aar; thi Aaret 1741 blev han atter beskikket til residerende Capellan ved en af Kirkerne i Bergen. Paa Henreisen omkom han paa en sørgelig Maade, til-

lige med Hustrue og Børn, da Skibet for-
gik med Top og Tavl. Efter hans Død stod
Capellaniet ledigt næsten et heelt Aar, da
Christian Røyens fra Stavanger, som dertil
var beskikket, ingensinde kom hertil. I hans
Sted udnævntes

7. J e n s H a n s e n B ø g v a d, d. 2den
Martii 1742, samme Dag da det Kongelige
Reskript udkom, i Følge hvilket den 2den
Præst i de smaa Kiøbstæder, hvor der fra
Arilds Tid af havde været 2 Præster, her-
efter skulde kaldes r e s i d e r e n d e C a -
p e l l a n. Hr. Bøgvad døde i Kaldet 1755.
I hans Embedstid udkom det Kongel. Re-
skript af 9. Febr. 1748, som bestemte, at
de residerende Capellaner skulde nyde Of-
fer til de 3 store Høitider af Menighederne.

8. M a r c u s B o r g e n var residerende
Capellan til 1762, da han blev forflyttet til
Tørring og Heldum og derfra igien til Sog-
nekaldet paa Holmsland.

9. N i e l s B y g u m K r a r u p kaldet
1762, beklædte ikke Emdedet længere end
i 5 a 6 Uger, da han blev forflyttet til Vin-
kel og Rind ved Viborg, og siden til Veir-
rum ved Holstebro, hvor han blev Provst
og Consistorial Assessor.

10. O l u f S c h l i c h t k r ü l l var Capel-
lan her i Byen i 21 Aar indtil d. 5te Novbr.

1783, da han blev kaldet herfra til Stadil i Provst Endorphs Sted. Denne Mand har med megen Flid samlet og ordnet de til Capellaniets Historie henhørende Documenter, og tillige indrettet en saakaldet Embedsbog eller Liber daticus (i Følge Reskript af 1. Febr. 1690) hvoraf jeg har uddraget det Vigtigste af forestaaende Beretning om de residerende Capellaner. Jeg seer, i øvrigt af denne Bog, at alle Capellaniets Indtægter, i hans Tid, neppe beløb sig til 200 Rd. aarlig.

11. J a c o b L i n d blev igjen forflyttet herfra til Sognepræst for Hassing og Villerslev Menigheder i Aalborg Stift Aar 1787. I Landemods Acterne for 1785 linder jeg angaaende denne Mand, en Cancellieskrivelse, dateret 20de Aug. 1785, til Stiftamtmanden og Biskoppen i Ribe, hvori de anmodes om at lade Sagen undersøge, betræffende Klage fra Chordeggen Buckholtz i Ringkiøbing over voldsom Behandling af den residerende Capellan Hr. Jacob Lind.

12. B a l t h a s a r G i ø r t z, kaldet hertil d. 27de Novbr. 1787, forflyttet 1793 til Sognepræst for Grimstrup, og derfra til Nustrup (begge hér i Stiftet) Aar 1803. Under sit Ophold i Ringkiøbing var han en heldig og yndet Lærer for flere unge Mennesker i

de academiske og borgerlige Videnskaber. Siden efter har han udmærket sig ved sine Fortienester af Ribe Stifts geistlige Enkekasse.

13. Johannes Engelken blev efter 6 Aars Forløb herfra igien kaldet til Sognepræst for Sønderfelding og Assing d. 2. Novbr. 1799. Samme Dag beskikkedes Nicolai Balle til residerende Capellan i Ringkiøbing, men kom ingensinde her til Stedet. I hans Sted udnævntes

14. Johannes Hieronymus Hoff d. 3. Oct. 1800, som igien blev forflyttet til Sognepræst for Størvorde og Seigllod Menigheder i Viborg Stift d. 26. Mai 1811. Denne Mand var den sidste residerende Capellan for Ringkiøbing og Rindom Menigheder; thi ved Kongeligt Reskript af 12te August 1803 blev det bestemt: at saavel dette, som flere residerende Capellanier i Jylland, skulde nedlægges.

I Capellaniets Historie bør det ikke forbigaaes, at afgangne Madame Kressin, ved Gavebrev, oprettet den 28de Martii 1795 skienkede det af hende eiede og beboede Huus paa Byens Vestergade No 85, tilligemed 2de Kakkellovne m. m. og en dertil kiøbt Hauge, til fri Bopæl og Residentse for Capellanerne i Ringkiøbing. Dette Gave-

brev, hvorpaa erholdtes allernaadigst Confirmation den 24. April 1795, blev igien, efter Capellaniets Ophævelse, ved Kongelig Resolution af 27de April 1811 erklæret for ugyldigt. Da de residerende Capellanier i de smaa Kiøbstæder fornemlig nedlagdes, for at dermed kunde tilveiebringes Hjelpekilder til Skolevæsenets Forbedring, saa synes det ikke at have været upassende at forbemeldte Huus, der nu ikke kunde anvendes efter sin første Bestemmelse, var bleven solgt til Indtægt for Byens Skolekasse.

Endnu fortæner det, som en Siel denhed, at bemærkes, at den sidste residerende Capellan, Hr. Hoff, blev i Slutningen af Aaret 1810, efter Kongelig Resolution, tilstaaet en Gratification paa 300 Rd. udbetalt af Justitsfondet.

§ 14.

Fattigvæsenet.

1. Den allerførste Fond til en egentlig Fattigkasse for Ringkiøbing hidrører fra Kong Frederik den 3dies Gavebrev af 12. April 1652, hvorved blev overdraget til Byens Fattige 400 Rd. af den Summa 1000 Rd., som Hofjunker Anders Lange til Vennergaard maatte betale for Kongel. Bevilning til at ægte en Jomfru Paavisk, hvem

han i andel og 3die Leed var beslægtet med*). I en desangaaende indrettet Protocol, som endnu haves og som altsaa er det ældste Document, Ringkjøbing Fattigvæsen betræffende, anføres først ovenmeldte Gavebrev og derefter den aarlige Uddeling af Renterne i Beløb 24 Rd. eller 36 Sldr., som første Gang faldt de Fattige til Bedste d. 23. Novbr. 1653. Denne aarlige Uddeling af Renterne fandt regelmæssig Sted indtil Aaret 1688, da de hos den daværende Debitor Hans Juel til Starupgaard udebleve. Som Følge heraf paa-tog den virksomme Raadmand Thue Olufson sig ved Proces at indfordre Capital og Renter og bleve disse ogsaa tilligemed paa-løbende Omkostninger, i Følge Landstingets Dom, ved Indførsel inddrevne, saa at Hans Juel i alt maatte betale 530 Rd. 5 Mk. 12 sk. Af forommeldte Protocol, som i Aaret 1661 blev en almindelig Fattigprotocol over alle Indtægter og Udgifter, sees at ei blot Renterne af denne Capital, men ogsaa det, der indkom i de hos Beboerne udsatte Sparebøsser og i Kirkeblokkerne, blev anvendt til Byens Huusarme, til fattige Børn, saavel i den latinske som danske Skole, til Hielp

*) De øvrige 600 Rd. overlodes de Fattige i Lemvig og Hee.

for unge Studerende i Kiøbenhavn, til Skoleløn, til Fattiges Begravelse, Syges Helbredelse, Fremmede, som have lidt Vanheld m. m. Af denne Protocol har jeg tillige antegnet følgende, som synes ikke umærkeligt. Aar 1661 tilføies: at Borgemester Morten Pedersen for et gaaende Bud til K a a s og 2de Reiser til samme Sted ang. Rentepenge af de Fattiges Capital, havde forbeholdt sig selv 22 Mark. Derimod protesterer den nidkiære Raadmand Jens Bredal i Protocollen, paa det kraftigste, som aldeles uforsvarligt at ville afkorte de Fattige Noget, da Debitor Mogens Kragh selv, paa egen Bekostning burde betale Renterne i Ringkiøbing. Samme Bredal anfører ligeledes i Protocollen for 1665 at han for Gud og alle Ret-sindige vilde være undskyldt for hvad der var skeet de Fattige til Kort«. 1662 fandtes i Kirkeblokken den betydelige Summa: 60 Daler i Sølvmyndt og i Tolderens Sparebøsse alene 13 Rd. 1675 den 21. Decbr. blev Blokken aabnet, som nogen Tid tilforn — hedder det i Protocollen — var brudt af et tyvagtigt og forbandet Menneske, som Gud aabenbare ramme, saa at Blokkens Penge vare ganske faa, kun 14 Sldr. 2 Mk. Tyven kom saa hastigt fra Blokken, at han maatte lade hans Brevtaske, hans Kiortel,

1 Muurhammer, 1 Par Støvler og 1 Stok blive liggende i Kirken. 1677 anføres det, som heel mærkværdigt, at Hr. Overstaldmester, Greve Hans har til de Fattige givet 5 Sldr. 1689 d. 21. Novbr. har Amtsforvalter Villads Andersen skienket de Fattige den 4de Part af en Baad, som han eiede med al sin Rettighed og al den Interesse, som derved kunde erholdes. 1694 findes første Gang anført: Magistraten offereret af Accisen til de Fattige 4 Rd. Dette er altsaa den første Oprindelse til den Summa 6 Rd., som, af den Magistraten forhen tillagte Anpart af Toldindtraderne, endnu aarlig betaales til de Fattige (og som efter Reskript af 3. Novbr. 1797 bestandig skal vedblive). 1696 skete atter Indbrud i Kirken, hvorved de Fattiges Blok blev berøvet det Meste af de milde Gaver, som i den vare nedlagte. Der fandtes kun i alt, hedder det, i Grospenge og Døttinger 6 Rd. 1699 anføres allerførst Tavlepenge. Aar 1708 d. 21. Decbr. tilfoies følgende: Da Vi samtlige have givet den danske Skolemester Lars Pedersen Tarm vores Haand for, at efterskrevne Børn (19 i Tallet) maatte holdes i Skole af de Fattiges Penge, hvilket Løfte er skeet, førend Hs. Majestæts Forordn. af 24. Septbr. 1708 udkom, saa bevilges ham for denne Gang 8

Rd. Derefter inddeles nu, i Medfør af sidst-meldte Forordn. og Ræskr. af 3 Sept. s. A. de Fattige i 4 Klasser, og for det følgende Aar er Regnskabet aflagt i den Form, som almindelig fulgtes indtil 1803. Med Aaret 1709 den 2. Nov. sluttet Protocollen.

2. Den anden vigtige Donation til Ringkiøbing Fattige hidrører fra Mogens Sehested til Holmgaard. Ved en Missive til Ringkiøbing Magistrat, dateret 1. Decbr. 1656, udlovede han, til et Hospitals Stiftelse i Byen, en Capital i Specier af 1000 Rd., som hos hans Born og Arvinger skulde blive staaende. Denne Capital har hans Søn, Axel Sehested til Thiimgaard, ved en med fornævnte Magistrat oprettet Contract af 1. Mai 1679 fornyet og forbedret med 1000 Rd., men siden blev han, ved mellemkommende Omstændigheder bevæget til at forandre sit Forsæt, og erhvervede Kongl. Resolution af 4. Octbr. 1684, at han maatte lade bemeldte Hospital fundere og opbygge ved Thiim Kirke, og kun deri antage saa mange af Ringkiøbing Fattige, som for den 3die Deel af Renterne kunne underholdes. Dog end ikke dette gik i Opfyldelse, hvorfor Sagen endelig efter Kongelig Resolution, blev henviist til Afgiørelse ved Rettergang, og blev da fornævnte Axel Sehested, ved Høiesterets Dom

af 12. Junii 1706, tilfunden at betale til Ringkiøbing Fattige de af hans Fader udlovede 1000 Rd. med Renter i Specier, hvoraf udkom og fra Omkostningerne blev i Behold, d. 25. Mai 1707, den Summa 1400 Rd., som efter denne Tid blev forrentet Fattiggassen til Bedste. Alle de didhørende Documenter, saavel som Hiemtings, Landtings og Høiesterets Domme, der samtlige her haves, frembyde ganske interessante Bidrag til Skildring af hiin Tids Rettergangsmaade. Ogsaa heri udmærkede den forhen omtalte virksomme Raadmand Thue Olufson sig som nidkiær og duelig Sagfører.

3. Allerede før denne Proces begyndte, har foranførte Axel Sehested, enten til Vederlag for sit uopfyldte Løfte, eller i Medfør af den Kongl. Resolution af 4. Octbr. 1684 givet en Gaard udi Ringkiøbing til de Fattige, som kort efter, da den ikke svarede til sin Hensigt, blev solgt ved offentlig Auction for den Summa 100 Rd., hvoraf Renten første Gang betaltes, i Aaret 1687.

4. Aar 1740 tilfaldt Fattiggassen en liden Arv efter en afdød Almisselem Mette Harboe, i Beløb 40 Rd.

5. Samme Aar skienkede Regimentsquartermester Clemens Fischer paa Kielstrup de Fattige til 20 Rd. Courant.

6. 1762 tilfaldt Fattigkassen 100 Rd. efter afg. Mag. Eilertz.

Disse ere, saavidt min Kundskab strækker, alle de Pengesummer, der i ældre Tider ere legerede til Ringkiøbing Fattige, Beløbet heraf voxede efterhaanden ved milde Gaver og andre tilfældige Indtægter i Aaret 1779 til den rentebærende Capital 2225 Rd. D. E. hvilken Summa siden den Tid aldrig er bleven forøget; men derimod ved Fr. af 5. Jan. 1813, ikke ubetydelig nedsat.

I senere Tider ere derimod følgende Agre og Huuse legerede til Ringkiøbing Fattigvæsen.

1. Ved Gavebrev af Christen Holms Enke, Kirsten Jacobsdatter Stauning, dateret 9. Aug. 1775, confirmeret af Kong Christian den syvende d. 9. Octbr. 1807, er givet 2de Agre paa Ringkiøbing Bymark i Øster Meldskifterne No. 28 og 29, hver paa 6 Skp. Sædeland, hvoraf Leieafgiften efter Gavebrevets Indhold, hver 1ste Søndag i Advent skulde betales til de Fattiges Inspecteurer, Sognepræsten og Byfogden, for af disse til hvert Aars Julefest at uddeles til de meest trængende. Dette er nu ved Decisionen over Fattigregnskaberne for Aarene 1797—1809 forandret derhen: at Leieafgiften aarlig skal beregnes under Fattigkassens almindelige

Indtægter, hvilket ogsaa siden den Tid har fundet Sted.

2. Ved Gavebrev af Borger Ole Bærtelsen, dateret 27. Decbr. 1792, confirmeret 9. Octbr. 1807, er givet 5 Agre paa Bymarken, vesten lille Skorsmose, No. 12—16, hver paa 5 Skp. Sædeland, hvoraf Leieafgiften, efter Gavebrevets Indhold til hvert Aars Mortensdag, af Sognepræsten og Byfogden til de Fattige uddeles; dog ere Giverens Descendentere berettigede til engang aarlig at fordre Underretning om Gavens Uddeling. Paa Grund af denne Bestemmelse har Testators Datter Madame A. F. Rindom, som endnu lever, hidindtil gjort Forslag til Gavens Uddeling, som af Inspecteurerne sædvanlig approberes. Denne meget værdige Kone har tillige viist Fattigvæsenet, i de senere Aar, en særdeles betydelig Tieneste, ved at give Tilladelse til, i en hende tilhørende, tæt ved Byen beliggende Eng, aarlig at lade grave visse Læs Klyne, som for en høist billig Betaling, i Sammenligning med hvad Ildebrændsel her koster, overlades til de Fattige.

3. Ved Gavebrev af Arvingerne efter afg. Jens Kroner et Moelberg, dateret 26de Junii 1804, confirmeret 9de Octbr. 1807, er legeret et Huus paa 16 Fag i Byens Øster

Meldstrandgade med tilhørende Inventarium, samt Hauge og Brønd, hvori 5 trængende Familier, fortrinlig Borgere og Borger-Enker, erholde fri Bolig.

4. Tilfalden Fattigvæsenet Aar 1803, efter afg. Fattiglem, Hattemager Hans Holsts Enke et Huus i samme Gade paa 4 Fag tilligemed en Jern Kakkellovn, imod at derfor betaltes den prioriterede Gield, 60 Rd.

5. Ligeledes overdraget Fattigvæsenet af dets forrige Eier Jomfrue Maren Nyegaard, som gik ind under Fattigvæsenet d. 28. Julii 1810, et Huus paa 5 Fag, beliggende i Byens Nørre Gade.

Hvad Fattig Regnskaberne angaaer, da gielder det samme om dem, som om Kirke-regnskaberne, at de sielden, især i senere Tider, ere blevne aflagte i vedbørlig Tid. Ei heller have Vedkommende sørget for, at der er bleven opbevaret Afskrift af de aflagte Regnskaber til Efterretning for paafølgende Eftermænd. Saaledes mangle her aldeles Regnskaber fra 1710 til 1738, ligeledes fra 1779 til 1790, der paa engang bleve aflagte. Ligesaa bleve Regnskaberne fra 1791 til 1796 og derefter fra 1797 til 1809 under eet aflagte, og først deciderede i Aarene 1812 og 13. Derimod blev fra Aaret 1810 og de følgende Aar nøiagtigere

Orden vedligeholdt, dog kunde man, formedelst mellemkommende Hindringer ikke see sig istand til at aflægge Regnskabet for 1813 før i Novbr. Maaned 1815. Endelig søgte nærværende Commissions Medlemmer at opnaae den rette Tidsfølge ved, paa engang, at indsende Fattig-Regnskaberne for 1814 og 15, d. 1. Febr. 1816, og ere disse allerede for længst reviderede og deciderede, saa at det nu for Fremtiden falder let at iagttage vedbørlig Orden.

Uagtet der her i Byen ikke egentlig mangler Leilighed til Arbeide for nogenledes arbeidsføre Trængende, med deres Børn, ved de her oprettede Tobaksfabriquer, saa maa man dog beklage, at den i Aaret 1792, ved Stiftsamtmand Hellfrieds Foranstaltning, stiftede Spinde- og Strikkeskole, hvoeved det qvindelige Kjøen havde et nyttigt Erhverv, efter faa Aars Forløb atter blev nedlagt, ligesom og at den omtrent paa samme Tid indrettede Kardefabrik, hvorved fattige Børn paa en passende Maade kunne sysselsættes, formedelst de senere uheldige Conjunctioner, for Tiden, er standset i sin Virksomhed. Byens Fattigvæsen er, i øvrigt, saavidt skjønes, paa en heldig Maade organiseret; thi den de Fattige tillagte ugentlige, maanedlige eller

aarlige Understøttelse ydes vel — som forhen bestandig har fundet Sted — tildeels i Penge; men dog fornemlig i forædlede Fødevarer, Brød, Gryn og Smør. Ligeledes søger man ogsaa ved Hielp til Huusleie, ved Ildebrændsels Anskaffelse for billig Betaling, ved Hielp til Klæder, ved Lægemedlers Betaling for Syge, ved Anbringelse til nyttigt Arbeide, saavidt det skee kan, og paa anden passende Maade, at lindre de Fattiges Trang. Men aldrig vil dog enten her eller andensteds Fattigvæsenet ret naae sin Fuldkommenhed, førend man, ved heldige Tidsomstændigheder, seer sig istand til at faae en egentlig Arbeidsanstalt indrettet.

I den Tanke, at det vil interessere Byens Indvaanere at erholde Kundskab om Fattigkassens Indtægter og Udgifter for et heelt Aar, meddeler jeg herved en ordlydende Afskrift af

Fattigvæsens Regnskabet for 1816.

A. Forflegnings Regnskab for s. A.

Indtægt.	Brød	Gryn		Smør
	Pund	Skp.	Fkr.	Pund
A) I Behold fra forrige Aar	290	2	2	
B) Efter Forsørgelsesplanen lignet paa Beboerne 19 Td. 2 Skp. Rug og 7 Td. 7 Skp. Byg, som udgør i forarbeidet Tilstand.	4004	31	2	201
Indtægtssum	4294	34	»	201

U d g i f t.		Brød.	Gryn.	Smor.	Vedtegning.
A. Efter Forsørgelsesplanen og senere Bestemmelser til Lemmer af		Pund.	Skp.	Fkr.	Pund.
første Klasse.					
1.	Maren Hansdatter for hele Aaret	260	2	2	12
2.	Tecke Sehested ligeledes	260	2	2	18
3.	Agathe Aargab ligesaa	260	2	2	12
anden Klasse.					
6.	Birgithe Fink for hele Aaret	600	4	3	28
Efter Forsørgelsesplanen og Commissionens Bestemmelse d. 25 Martii					
7.	Giertrud Sorensdatter med Børn.	520	3	3	24
tredie Klasse.					
1.	Fosses Enke til hendes Død i 12 Uger	60		3	2
Blev i Følge Minesterialbogen jordet d. 25. Martii 1816.					
2.	Thaarups Enke for hele Aaret	260	2	2	12
3.	Feifers Enke, ligesaa	260	2	2	12
4.	Mariane Eskildsdatter til hendes Død	140	1	3	7
Blev i Følge Minesterialbogen jordet d. 14. August 1816.					

U d g i f t.	Brød.		Gryn.		Smør.	Vedtegning.
	Pund.	Skp.	Fkr.	Pund.	Pund.	
5. Marie Graversdatter for hele Aaret	260	2	2	12		
6. Ane Kirstine Møller, ligesaa	260	2	2	12		
6. Maren Christensdatter til hendes Død	90	1	1	»		Blev i Følge Minesterialbogen jordet d. 6te Septbr. 1816.
9. Marcus Sørensens Enke for hele Aaret	260	1	2	12		
19. Niels Stougaards Enke ligesaa	260	2	2	12		
B. Extraordinair Understøttelse.						
1. Til Ole Relfsens Hustrue (efter Commissionens Bestemmelse d. 25. Martii)	175	1		8		Blev i Følge Minesterialbogen jordet d. 18de Septbr. 1816.
2. Til No. 8 i 3die Klasse	»	»	»	4		Efter Commissi. Bestemmelse 25. Martii.
3. » No. 9 i Dito	»	»	2	»		Eft. Dito 10. Sep. 1816.
4. » No. 19 i hendes vedvarende Sygdom	60	1	1	9		Eft. Dito 24. April s. A.
Summa Udgift	3985	36	2	196		
Beholdning til næste Aar	309	»	»	5		
Rest af Gryn, som forskudsviis er udlagt: 2 Skp. 2 Fkr.						

B. Pengeregnskab for 1816.

I n d t æ g t.	Rbd.	Sk.
Efter Decisionen over forrige Aars Regnskab 3die og 8de Post	"	3
Dito 5te Post.		31
Bidrag af Beboerne efter Ligningen	633	80
En Trediedeel Forhøielse paa samme efter Directionens Resolution af 15de Junii 1816.	211	90
Af Grund.	14	13
I Bøsserne udi Kirken og Borgernes Huse	42	64
Renter af de Fattiges Capitaler.	79	36
Leie af Chr. Holms Agre fra 1. Novbr. 1815 til 1. Novbr. 1816.	7	30
Fra Byens Kasse af Accise Godtgjørelse til de Fattige, efter Reskr. 3. Nov. 1796	11	24
Frivillige Gaver ved Kiøb og Salg af faste Eiendomme, ved Bryllupper m. m.	133	40
En Fierdedeel Procento Afgift af Auctioner over Løsøre, efter Byskriverens Angivende	61	83
Politiebøder efter en i Aaret 1815 afsagt Politierets Dom, 2 Rbd. 1 Mk. S. V. . .	4	6
Fra Forligelses Commissionen efter Attest Ved en Forestilling af det Steinerske Skuespilselskab efter Byfogdens Angivende	52	28
Ligeledes ved en Forestilling af Seifert et Matlhison	14	20
Salg af A. K. Fosses Efterladenskaber . .	22	35
Dito af Mariane Eskildsdatters Dito	72	42
Dito af Maren Christensdatters Dito	94	85
Penge, som fandtes efter sidstmeldte . . .		54
Politiebøder for dette Aar 1 Rbd. S. V. . .	1	84
Summa Indtægt.	1462	80

U d g i f t.	Rbd.	Sk.
A) Efter Forsørgelsesplanen til Lemmer af første Classe.		
Maren Hansdatter for hele Aaret	6	»
Tecke Sehested ligeledes	8	64
Agathø Aargab ligesaa	8	64
anden Classe.		
Peder Høegh for hele Aaret	15	»
Hans Høegh, ligesaa	53	32
Anders Høegh, ligesaa	18	»
Jørgen Jensen, ligesaa	30	40
Conrad Guldberg, ligeledes	50	»
Ole Nielsen, ligesaa	30	
Birgithe Fink for hele Aaret, efter Forsørgelsesplanen	20	»
Giertrud Sørens datter, ligesaa efter Dito tredie Classe.	6	»
Fosses Enke til hendes Død	2	72
Thaarups Enke for hele Aaret, efter Forsørgelsesplanen	5	»
Feifers Enke, ligesaa	6	»
Mariane Eskildsdatter til hendes Død	3	2
Mariane Graversdatter for hele Aaret	8	»
Ane Kirstine Møller, ligesaa	4	»
Christen Madsens Enke, ligeledes	23	16
Thøgers Enke, ligeledes	5	
Appellns Enke, ligesaa	2	»
Simons Enke ligeledes	6	»
Ane Nielsdatter	16	64
Controlleur Friis's Enke	8	64
Maren Pedersdatters Søn	83	32
Niels Staugaards Enke, for hele Aaret	6	»
Maren Busch, ligesaa	5	»

B. E x t r a o r d i n æ r e U d g i f t e r.

Efter Decisionen over Regnskabets 10de

U d g i f t.	Rbd.	Sk.
Post		64
Et Skriin til Fattighusene	6	
Et Par Træskoe til Maren Stougaard . . .	1	
Skræderløn for Klæder til Erik Smeds Datter		64
Skatter af Fattighusene	2	86
Toi til Klæder til Ole Nielsen	9	68
Skræderløn for samme	7	20
For de Fattiges Planker at reparere . . .	7	
For en Liigkiste til Fosses Enke	14	
For et Sengested at reparere	5	36
4 enhalv Alen Lærred til Maren Hans- datter	4	48
Øjeblikkelig Hielp til Ole Vanting	10	»
(I Følge Commissionens Bestemmelse d. 24. April).		
Skorsteensfeier Penge	1	48
Klyne til B. Fink	3	74
Til Opsynsmanden paa hans Tilgodeha- vende	69	82
Muurarbeide ved Fattighusene	1	32
Klæder til Hans Høegh	8	16
Et uldent Dække til B. Fink	6	
Lærred til Dito	2	72
Skræderløn for Klæder til H. Høegh . . .	4	56
Hængsler til Fattighusene	2	»
Opsynsmandens Løn for første halve Aar	23	42
For Skruer til en Kakkellovn	2	16
Til Trommeslageren		56
For at rense de Fattiges Brønd	1	»
For at bekendtgøre en Auctions Plakat .		45
Reparation paa Fattighusene efter ved- lagt Licitations- og Synsforretning . . .	55	»
For en Liigkiste til M. Eskildsdatter . . .	14	»
„ Dito til M. Christensdatter	14	»

U d g i f t.	Rbd.	Sk.
Smaa Reparationer ved Fattighusene . . .	3	26
Til C. Madsens Enke (eft. Commissionens Bestemmelse d. 10. Septbr.)	2	48
For Pleie og Opvartning hos M. Christensdatter (eft. samme Bestemmelse)	6	»
Hielp til Huusleie for Madame Vind (eft. s. Bestemmelse)	8	»
Resten af Opsynsmandens Tilgodhavende	200	»
Til Stiftsrevisor	18	72
Lærred til F. Smeds Børn	7	»
Til Thøgers Enke	7	»
Et Par Træske m. m. til B. Fink	1	80
Et Par Dito til M. Stougaard og H. Høegh	2	»
For en Ballie	»	32
Et Par Træske til No. 2	»	64
Vurderingsmændene	6	»
Til Oppenhagens Begravelse	4	78
Skorstensfeier Penge	1	48
Reparation ved Fattighusene	1	»
Klæder til O. Nielsen	17	24
Skatter af Fattighusene	1	70
Oieblikkelig Hielp til Karen Andersdatter	3	
Reparation ved Fattighusene	3	»
Opsynsmandens Løn for sidste halve Aar	23	42
Bagerløn	57	45
Consomtion	3	32
Skolelærer Christensens Løn	13	38
En Glarmester Regning	3	»
Apothekerens Regning	65	20
Lys til Tecke Sehested	3	»
En Nøgle og et Klinkværk	2	»
Liigbærerpenge	»	90
En Regning fra Byfogden	6	90
Betaling for Pleiebarnet Birthe Damgaard		

U d g i f t.	Rbd.	Sk.
(i Følge Commissionens Bestemmelse d. 21. Decbr.)	73	48
1 enhalv Bog Skrivpapir	1	36
En Regning fra Byfogden	3	64
Den halve Betaling for Pleiebarnet M. Pedersdatters Søn	21	0
Renter af Opsynsmandens Tilgodehavende for 2 ethalvt Aar (efter Commissionens Bestemmelse den 21de December 1816)	33	72
Summa Udgift	1318	6
Indtægten var 1462 Rbd. 80 Sk.		
Beholdningen bliver altsaa	144	74

Ringkiøbing d. 31. Decbr. 1816.

C. F l i n c k e r,
Regnskabsfører.

Imod forestaaende Regnskabs Rigtighed vides fra Commissionens Side intet at erindres.

Frost. Sponneck. S. Harpøth. F. Balwig.

Forestaaende Regnskab er decideret af Directionen d. 15de Mai 1817).

A n m æ r k n i n g e r :

a) I Følge den med Bageren sluttede Accordt er han forpligtet til af hver Skp. Rug, som han modtager, at levere 26 Pd. godt ublandet Brød. Ethvert Brød veier sædvanlig 5 Pd., som ugentlig uddeles. Grynene (det Halve imod Bygget) og Smørret uddeles maanedlig. Den faste Pengeunderstøttelse, ugentlig, maanedlig eller kvartaliter.

b) Formedelst en paa Fattighuset efter afg. Jomfrue M. Nyegaard foretaget Hovedreparation og ved flere tilfældige Udgifter var Fattigkassen bleven dens Casserer skyldig omtr. 270 Rbd., som han af egne Midler havde udlagt. For at faae denne Mangel dæk-

ket, og for Fremtiden, om mueligt, undgaae en saa betydelig Underballance, ansaae man det for passende at ansøge Directionen om at forhoie de for 1816 paalignede Pengebidrag med en Trediedeel. Da dette bevilgedes, opnaaede man ikke alene sin Hensigt, men erholdt endogsaa for indeværende Aar, som Regnskabet viser, en Beholdning af lidt over 144 Rbd., der dog ikke nær ere tilstrækkelige til de i nærværende Sommer foretagende Reparationer.

c: Fattigkassens udestaaende Capitaler ere for Tiden følgende:

No.	Debitorernes Navne og Opholdssted.	Capitalens Beløb i Rigsbankp.
1	Veiermester Beyer i Ringkiøbing. . .	200 R. S. V.
2	Peder Jensen Mastrup i Lemb Sogn	325 » »
3	Toldkasserer Bernth i Ringkiøbing. .	375 » »
4	Branddirecteur Rich i Dito	275 »
5	Thue Ibsen paa Hedegaard Mark, . .	160 »
6	Christian Schiørring, Snedker i Ringkiøbing,	160 R. N. V.
7	Soren Kiølsen, ligesaa	400 » »

(For disse Capitaler haves lovlig tinglæste og protocollerede Obligationer, med vedlagte Taxations Forretninger, som gienmes in originali hos Byfogden).

d) Endelig formener jeg, at det for Byens Indvaanere i Særdeleshed og for Andre, der interessere sig for Fattigvæsenet i Almindelighed, ikke vil være uvigtigt at erholde Kundskab om den for nærværende Opsynsmand ved Byens Fattigvæsen i afvigte Aar forfattede Instrux, hvoraf saavel Bestyrelsen i Almindelighed, som de ved Fattigvæsenet forefaldende Anliggenders sædvanlige Gang paa den meest indlysende Maade vil erfares. Og har jeg derfor ikke taget i Betænkning at meddele denne i tro Afskrift, saaledes som følger:

Instruks for Opsynsmanden
ved Ringkiøbing Kiøbstads Fattigvæsen.

§ 1. Opsynsmanden har i Almindelighed at rette

sig efter de Forskrifter, som ham af Fattigvæsens Commissionens første Medlemmer maatte meddeles, med Hensyn til Fattigvæsenets heldige Fremme, i Medfør af de gjeldende Anordninger.

§ 2. Isærdeleshed bør han, ved hver forefaldende Leilighed, i Alt det, som ligger inden for hans Virkekreds, henvende sig til Stedets Sognepræst, hvem Omhu for de Trængende, efter Reglementet, nærmest er anbetroet, og med samvittighedsfuld Troskab opfylde de ham paaliggende Pligter, hvoraf følgende især kunne mærkes.

§ 3. Saasnart den ved Reglementet anordnede Forsørgelsesplan og den derpaa grundede Ligning er forfattet, samt af Amlsdirectionen approberet, besørger han af samme en tro Afskrift ud af Protocollen, og indkræver derefter, eftersom fornødent gjøres, vedkommende Yderes Bidrag, som han nøiagtig, ved Præstationen, afskriver i sin Regnskabsbog, eller meddeler, om forlanges, derfor Vedkommende Qwittering.

§ 4. Med Hensyn til den tredobbelte Understøttelse i Naturalier, som her finder Sted, bør han fremdeles nøie vaage over, at disse ydes forsvarlig og behørig anvendes. Saaledes foranstatter han, at Rugen betimelig bliver Bageren tilstillet, og har siden Tilsyn med, om samme tilbørlig er tilberedet, og holder rigtig Vægt efter den med Bageren sluttede Accordt. Ligeledes sørger han for, at Bygget itide behørig bliver tildannet til sin Bestemmelse.

§ 5. Derefter besørger han nøiagtig den ugentlige eller maanedlige Almisse til de Fattige og anmærker, i sin Regnskabsbog, Dagen, paa hvilken samme har funden Sted, samt Beløbet af Almissen til hver enkelt Fattig, i Medfør af Forsørgelsesplanen eller de af Commissionen i Aarets Løb senere truffne Foranstaltninger.

§ 6. I Overensstemmelse hermed bliver i Commissionens Quartalforsamlinger af ham at aflægge Forflegnings Regnskab, hvori anføres Beløbet af den hos Vedkommende indkrævede og de Fattige tildeelte Understøttelse, med nøiagtig Anmeldelse af den Af- og Tilgang, som i ethvert Quartal hos sidst-meldte har kunnet finde Sted. Den summariske Extract af disse Quartal Regnskaber vil udgjøre det aarlige Hovedregnskab, som bliver at forfatte efter et ham af Commissionen meddeelt Schema, og bør i Midten af Januarii Maaned tilstilles Commissionen in duplo, hvoraf det ene indsendes til paafølgende Revision og Decision, og det andet forbliver ved Fattigvæsenets Papirer.

§ 7. Da Opsynsmanden tillige er Casserer, og altsaa den Mand, af hvem, i Følge Reglementets 44 §, Regnskaberne for Fattigkassen egentlig bør affattes, saa er det ligeledes Selvfølge, at han ei blot modtager i sin Bevaring Fattigkassens tilfældige Indtægter, men at han ogsaa i tilbørlig Tid indkræver og afskriver de efter Forsørgelsesplanen paalignede Pengebidrag, som ugentlig eller maanedlig skulle uddeles, samt opbevarer hos sig den muelig blivende Beholdning.

§ 8. De visse eller extraordinære Udgifter, der af Fattigkassen skulle udredes, og som af Commissionen samtlig eller dens første Medlemmer anvises til Udbetaling, bør han i bestemt Tid til Vedkommende imod Quitting erlægge. Uden Anvisning maa han ei paa Fattigkassens Regning tillade sig nogen Pengeudgift, den i Forsørgelsesplanen bestemte ugentlige eller maanedlige Penge-Uddeling undtagen. Ved det af ham kvartaliter og aarlig aflæggende Pengeregnskab, som ligeledes bliver at affatte efter et ham af Commissionen meddeelt Schema, bør han nøiagtig

samle og ordne alle til Indtægter og Udgifter henhørende Documenter, Qvitteringer, Attester m. m. ligesom og forsyne det aarlige aflæggende Regnskab med alle sine fornødne Bilag, saasom: Afskrift af Forsørgelsesplanen og Ligningen, af Commissionens Foranstaltninger for hele Aaret, af Obligationer for Fattigkassens Capitaler med Taxationsforretninger, af Directionens Resolutioner, Decisioner o. s. v. Udebliver han med det aarlig aflæggende Forlegnings- eller Penge-Regnskaber over den i § 6 bestemte Tid, er Commissionen bemyndiget til at idomme ham 1 Rbd. S. V., som første Maanedes Mulet, der siden fordobles.

§ 9. Som Casserer er han forpligtet til, hvis paafordres, at stille antagelig Selvskyldner Caution for den muelig vordende Kassebeholdning.

§ 10. Aarvaagent og ideligt Tilsyn med de Fattige er fremdeles Opsynsmandens ufravigelige Pligt. Reglementet fastsætter en tredobbelt Classe-Inddeling af Fattige, der alle mere eller mindre ligge inden for hans Virkekreds. Den første Classes Lemmer, hvortil horer Gamle, Sygelige og Svækkede, fortiene fornemlig hans fulde Opmærksomhed. Skulde nogen iblandt disse, af ovennævnte Aarsager, ei see sig istand til, af de forundte Naturalier selv at tilberede den for dem fornødne Føde, bør Opsynsmanden sørge for, at dette enten hos en af de andre Fattige, eller paa et andet passende Sted i Nærheden, kan foranstalles. Ligeledes paaseer han ogsaa, at de ei savne behørig Pleie, Klædningsstykker, Linned eller andre Fornødenheder, som de uundgaelig behøve. Ligesaa bør han og med de Børn, der her i Byen indtinges til Pleie og Opfostring, saavel som og med deres Pleieforældre have stadigt Tilsyn, og ei heller undlade at erhverve sig saa fuldstændig Kundskab, som muligt,

om dem, der paa Landet ere udsatte. En ikke mindre vigtig Gienstand for hans Opmærksomhed er det, sædvanlig største, Antal af dem, som høre til 3die Classe. Disse ere for det meste arbejdsføre, og bor det derfor noie paasees, hvorledes, saavel de selv, som de af deres Born, der her arbeide ved Fabriquerne, eller paa anden Maade kunne medvirke til deres Underholdning, i denne Henseende forholde sig. Skulde det befindes, at Forældrene selv ere aldeles slette Huusholdere eller drikkældige, bor ved Aftale med Fabriquerne Forstandere deres Lon modtages af Opsynsmanden, og ei paa oengang men efterhaanden tildeles dem, eller og Opsynsmanden sorger for, at der af Belobet, kan, om muligt, hos retskafne Værter eller paa anden Maade, skaffes de Arbejdende, i det mindste nogle Dage om Ugen, varmt Mad og sund Føde, hvis Mangel isærdeleshed forøger de Fattiges Nød, og har skadelig Indflydelse paa deres Helbred.

§ 11. Overalt bor Opsynsmanden have Tilsyn med, hvorledes de Fattige forholde sig ved Forbrugen af den dem forundte Understøttelse i Naturalier og Penge, og saavel derom, som om deres Arbejdsomhed, deres huslige Reenlighed, deres sædelige Vandel, deres Fornødenheder, deres Kaars Forbedring eller hvad andet, der maatte være af Vigtighed, maanedlig til Sognepræsten indgive skriftlig Beretning, som igjen tilkiendegiver Commissionen det fornødne til videre Foranstaltning. Hvor oieblikkelig Hielp kræves, er det en Selvfølge, at Indberetning uopholdelig bor skee, ligesom han og, naar en saadan Hielp af Commissionen anordnes, ufortøvet sorger for sammes Iværksættelse.

§ 12. I Sygdoms Tilfælde hos de Fattige har Opsynsmanden at rette sig efter Reglementets 17de §.

§ 13. Naar et Fattiglem antages til fuldstændig Forsorgelse, og isærdeleshed naar det tillige tilstaaes fri Huusleilighed i et af Byens Fattighuse, bør Opsynsmanden optage noiagtig Fortegnelse over sammes Eiendele og paakræve, at disse, i det mindste, 4 Gange aarlig forevises ham, for at de i sin Tid kunne komme Fattigkassen til Bedste.

§ 14. Med Fattighusene og de dem tilhørende Inventarier — hvorover aarlig skal indgives rigtig Fortegnelse — bør Opsynsmanden have stadigt Tilsyn, ligesom han ogsaa noie bør paasee Lømmernes Forbrug af de dem betroede Inventariisorter. Naar nogen af disse, saasom Sengeklæder eller deslige paa længere eller kortere Tid ikke forbruges, bør han agte paa, at det glemmes eller hensættes paa et beqvemt Sted, for at de af ham jævnlig kunne eftersees. Naar Fattighusene indvendig eller udvendig trænger til Reparation, bør han derom betimelig giøre Indberetning, og under Arbeidet selv jævnlig være personlig nærværende, ligesom han og, naar Arbeidet, efter afholdt Licitation, foretages, ved Synsforretningen bør være tilstede.

§ 15. Hvad der efter Reglementets ottende Afdeling for hans Embede kunde synes anvendeligt, bør han ei forsomme at agte paa. Saaledes bør det, til Exempel ei undgaae hans Opmærksomhed, om Fattige fra andre Sogne her vælge deres Ophold uden at tage fast Tjeneste, for at der itide, inden 3de fulde Aars Forløb, kan træffes Foranstaltning til deres Henviisning til rette Hjemstavn.

§ 16. Foruden en egentlig Regnskabsbog bør Opsynsmanden tillige anskaffes en af Commissionen autoriseret Forretningsbog, hvori han med læselig Haand nedskrive noiagtig Beretning om alle de af ham, udi Aarenes Løb i Overensstemmelse med Reglementet

og nærværende Instrux foretagne Funktioner. Og bør denne Bog, hvis Form af Commissionens Medlemmer nærmere bestemmes, ved de aarlig allæggende Regnskaber forevises disse til Paategning.

§ 17. De frivillige Gaver, som ved høitidelige Leiligheder indsamles med den udtrykkelige Bestemmelse: at de skulle, efter Præstationen, komme de meest trængende i Almindelighed, eller enkelte benævnedes Fattige isærdeleshed, tilgode, bør han, efter skriftlig Anviisning fra Sognepræsten, ufortøvet tilstille Vedkommende og indføre Afskrift af Fortegnelsen i sin Forretningsbog. Det samme bør ligeledes finde Sted ved Leicafgiftens Uddeling af Ole Bærtelsens legerede Agre.

§ 18. Ligesaa paaligger det Opsynsmanden, saalænge de Fattige kunne beholde den dem i nogle Aar forundte Tørvejord, at paasee: at Tørvene betimelig og behørig graves og rogles og hiemkores, samt at holde rigtig Fortegnelse over Indtægter, Udgifter og Uddelingen, og indføre Afskrift deraf i sin Forretningsbog.

§ 19. Ligesom nærværende Instrux stedse bør tiene Opsynsmanden til Efterretning og lagttagelse, saa er det og en Selvfølge, at han fremtidig har at rette sig efter de senere Tillæg og Bestemmelser, der muligen kunne samme tilføjes, hvis der ved heldige Tidsomstændigheder skulde træffes nu ei her bekjendte Foranstaltninger til de Fattiges Bedste, saasom: et egentlig Arbeidshuus, Sygehuus, Koge-Indretninger i Fattighusene, indtinget eller fri Middagsspise for de meest trængende hos godgiørende Familier, efter Anvisningssedler o. s. v.

§ 20. Saalænge Opsynsmanden forestaar dette Embede og af Commissionen befindes duelig til at be-

klæde samme, erholder han af Fattigkassen, i aarlig Lon, fem og tyve Rigsbankdaler Solv Værdie.

Ringkiøbing Fattigvæsens Commission d. 18de Martii 1816.

Frost. Sponneck. S. Harpøth. F. Balwig.

Denne Instrux bliver herved approberet.

Direktionen for Fattigvæsenet i Ringkiøbing Amts Kiøbstæder d. 4. April 1816.

P. O. Rosenørn. V. K. Hjort.

§ 15.

Ringkiøbing Skolevæsens Forfatning i ældre og nyere Tider.

A. Udsigt over det lærde Skolevæsens Historie.

Naar den her i Byen forhen værende latinske Skole først er bleven anlagt, lader sig nu, af Mangel paa historiske Efterretninger, ikke lettelig bestemme. Formodentlig har det lærde Skolevæsen her, som i flere smaa Kiøbstæder, ingen Fasthed havt, før end Kong Christian d. 3dies Kirkeordinants udkom, som byder, at der i hver Kiøbstad kun skulde være een Latinske, indeelt i flere eller færre Classer efter Omstændighederne. Saavidt jeg af gamle Documenter kan skønne, har Ringkiøbing latinske Skole ingensinde havt uden 2de Lærere, en Skolemester (Rector) og en Hører. De til Skolen

legerede Gaver have, saavidt min Kundskab strækker, været følgende:

a) Aar 1547 har Kong Christian den 3die perpetueret Rindom Sogns Konge- og Qvægtiende til Skolemesterens Ophold i Ringkiøbing. Originalen af Benaadningsbrevet skal være i Stiftsarchivet.

b) I Slutningen af samme, eller Begyndelsen af næste Aarhundrede — Aaret er ikke bekiendt — har Frue Christencæ Bryshe til Vennergaard legeret til Skolen 100 Rd., som Ringkiøbing Kirke, i sin Tid, har modtaget og derefter bestandig forrentet med 5 pro Cto. Capitalen maa, i Følge Cancellieskrivelse af 1792, ikke opsiges.

c) Ligeledes har Frue Regitse Wettstøni Kaas til Søgaard og Hindøe, omtrent ved samme Tid, givet til Skolemesterens Løn 100 Rd., hvoraf Renten siden efter bestandig er svaret.

d) Aar 1626 har Iver Christensen, Foged paa Voldberg, funderet 300 Sldr. til Chorsangs Holdelse i Kirken. Af den desangaaende fra Sognepræsten Hans Kiær og Borgemeister og Raad til Testators udgivne Revers, sees af Renten til hvert Aars St. Thomæ Dag, skulde uddeles til de fattigste Skolebørn i Latinskolen, som derfor daglig om Sommeren fra Kl. 5 enhalv til 6, og om Vinteren fra 6 enhalv til 7, skulde synge i Choret: Te Deum laudamus og ellers een eller 2 christelige Psalmer med Benedicamus, efter Sognepræstens og Skolemesterens Forordning. Sidstmeldte Skolemester skulde

selv personlig møde med Børnene til fornævnte Tid i Choret og littig Inspection have, for at Alting i sand Guds frygt kunde forrettes, og blev ham for denne Umage, af Renten, bevilget aarlig 4 Sldr. Aar 1629 blev denne Capital af Magistraten i Ringkiøbing anvendt til Raadstuens Opbyggelse, men Renten 18 Sldr. aarlig, nøiagtig uddelt til de fattigste Skolebørn.

e) Aar 1652 bleve 300 Rd., efter Kong Frederik d. 3dies Benaadnings Brev af 29. Jan. s. A. skienkede til Skolen i Ringkiøbing istedet for Degne Renten af Hee Sogn, som ellers til Hørereren var perpetueret, og blev Renten af bemeldte Capital hvert Aars Thomæ Dag, udbetalt til Hørereren af Herskabet paa Voldberg, som derfor havde udstedt Obligationer, lige indtil Skolens Reduction.

f) Aar 1694 har Borger Peder Pedersen i Ringkiøbing legeret en Ager paa Bymarken (No. 10, østen Rindom grøn Vei) til fattige Skolebørn, hvoraf den aarlige Afgift, som fra Begyndelsen af kun beløb sig til 12 sk., ligeledes uddeltes paa St. Thomæ Dag.

g) Aar 1716 har Raadmand Thue Olufsens Hustrue ved Gavebrev af 12. Martii s. Aar legeret en Capital paa 20 Rd., hvoraf Renten til hvert Aars 12te Martii skulde svares til den af Skolens Disciple, som forestod Chorsangen, Morgen og Aften. Saa vidt er det mueligt at erholde Kundskab om Givernes Navne, men

h) desforuden er, formodentlig ved særskildte Benaadnings Breve, hvis Aarstal nu ikke vides, til Skolen blevet henlagt dels Korn, dels Penge, fra Hee Præstegaard, fra Nagengaard i Velling og 2de Gaarde paa Holmsland. I Penge fra Hedegaard 4 Mk. 8 sk., fra Rindom Degnebolig 3 Mk. aarlig, samt tillige Degnepensionerne fra adskillige Sogne i Hind og Bølling Herreder. Endvidere har Skolen været beneficeret med forskellige Enge ved Ringkiøbing, hvoraf 13 nævnes i det af Rector Friis 1719 og af Rector Hemmeth 1726 paa samme udstedte Fæstebrev.

Ved Latinskolens Reduktion d. 1. Jan. 1740 bleve de under a) b) c) e) h) anførte Donationer henlagte til Ribe lærde Skole, hvorimod de under d) f) og g) anførte forbleve ved Byen til Indtægt for de siden hiin Tiid udnævnte Chordegne. Af det Kgl. Reskript dat. 4. Martii 1740, sees, at Overskuddet fra Ringkiøbings Rectorat var 65 Rd. 5 Mk., samt fra Hørerens Indkomster i Penge 27 Rd., som nu overgik til Ribe Skoles Rector. Ringkiøbings sidste Rector I. Hemmeth blev, som emeritus, tilstaaet i aarlig Pension for sin Livstid 40 Rd., Hørerens H. Broholm blev udnævnt til Chordegn og tillige tilpligtet at holde Skole for fattige Børn uden Betaling. Til Vederlag herfor overlodes ham a) Skolehuset, b) Renten af

førommeldte Iver Christensens Legat, der endnu af Byens Kæmnerkasse aarlig udbetales med 10 Rbd. S. V. til nuværende Klokker og Chordeg. c) Renten af Thue Olesens Legat og af den under f) anførte Ager, der nu for Tiden af Kirken betales til Chordeg. med 5 Mk. 9 sk. S. V. d) Degne Rente af Byen. e) Accidentser ved Bryllupper, Barnedaab, Kirkegangskoner og Liigbegængelser, foruden Offer paa de 3 store Høitidsfester. Ved Skolens Reduction blev tillige den saakaldte Skolebog, hvori alle Skolens Legater, Donationer og Indtægter nøiagtig vare specificerede samt Skolens Regnskabsbog og Bogkatalog bortsendte til Ribe. Den første, som formodentlig findes i Stiftsarchivet, maatte maaskee endnu kunne meddele en og anden ikke uvigtig Oplysning om de mange fra Kirken og Skolen forvildede og frakomne Enge. Provst Allerup, som fornemlig foranledigede, at de 3de ovennævnte Legater forbleve her ved Byen, slutter sin til Stiftet over Skolens Indtægter indgivne Beretning saaledes: »Af Rindomgaard i Rindom Sogn, som i forrige Tider har været et Herresæde, er Ringkiøbing Rector, som Skolebogen Pag. 3 formelder, Tjenden reserveret, naar den af Bønder eller ufrie Folk besiddes, men desuagtet har dog

Rector, ligesaa lidet som Kirken eller Sognepræsten, Tiende af den kunnet bekomme, endskiøndt Gaarden for Tiden beboes af en Bonde, som har den i Fæste eller Forpagtning.

Af Skolens Rectors ere kun følgende mig bekiendte. Clemens Lavesen, der i et af Kong Christian d. 4de Aar 1635 paa Kirkens Enge udstedt Fæstebrev, kaldes: Os elskelige Skolemester i Ringkøbing, Jens A. Gionsager, som Galthen nævner i sin Beskrivelse over Ribe Pag. 208. Søren Hee, Christen Agerholm, der tillige var Capellan ved Menigheden. Hans Lauridsen Friis, der siden blev Sognepræst for Alslev og Hostrup, og endelig, som sidste Rector, Iver Hemmeth, der døde her i Byen 1751. Af en fra sidstmeldte i Aaret 1728 indgiven Ansøgning om fri Stolestade for hans Kone og Børn, sees at han ogsaa — for at bruge hans egne Udtryk — havde sin Opvartning i Kirken baade ved Sangen og hver anden Aftensangs Prædiken. Foruden før ommeldte sidste Hører H. Broholm, nævnes i ældre Documenter, som hans 3de nærmeste Formænd, Christen Dorsch, Michel Boyesen og Jens Buch. Da der til Skolen kun har været 2 Lærere, har Antallet paa Disciplene

neppe nogensinde været meget talrigt. I den ang. Iver Christensens Legat indrettede Bog over Rente Uddelingen sees at 9, 10 høist 11 Børn, formodentlig af de fattigste, aarlig have erholdt Understøttelse. Ellers skal den fordem, efter Danske Atlas, 5 Tom. Pag. 808, have givet nogle brave Mænd af sig og da den var i sin Velstand, sendte Forældre fra Norge deres Børn hened til Skole. Det sidste Document, som her haves, den latinske Skole betræffende, er et Vidneforhør, optaget paa Raadstuen, angaaende nogle latinske Skole-Disciplers Forhold med Steenkasten paa Kirkens Vinduer og Beskadigelse paa Sprinkelværket ved Villads Andersens Begravelse.

B. Udsigt over det Danske Skolevæsens Historie.

Ved Siden af forestaaende latinske Skole har her desuden været en dansk Skole for ustuderende, isærdeleshed for fattige Børn. Allerede i Aaret 1653 omtales denne Skole i den førømmeldte Fattigprotocol. Saa vel Børnene lik aarlig Understøttelse, som og ikke sielden Lærerne Bidrag til deres Løn af de Fattiges Kasse. Den ved Latin-skolens Reduction trufne Foranstaltning, at den tilbageblivende Hører, som udnævntes

til Chordegner, frit skulde give Underviisning for fattige Børn, synes ikke at have havt nogen heldig Fremme. I det mindste indeholdte de fra hiin Tiid endnu tilværende Documenter idelige Klager, saavel fra Inspectionen, som fra Læreren og Børnenes Forældre. Først efter fornævnte Hørers Død, synes Skolevæsenet at være sat paa nogenledes fast Fod, endskiønt man endnu hverken havde nogen offentlig Skolebygning, men hjalp sig med et leiet Huus, ei heller tilbørlig sørgede for at skaffe Skolelæreren anstændig Løn for hans Møie. Man erholder Kundskab herom af det til Skolelærer, Studios. Theol. Oluf Boochius d. 13. Julii 1765 udstedte Kaldsbrev, hvoraf sees, at han daglig, med al muelig Flid, skulde undervise Byens Ungdom, baade paa T y d s k og D a n s k, i Læsning, Religion, Skrivning og Regning, og til Løn for hans Arbeide nyde a) ugentlig af hvert Barn, som regner og skriver, 4 sk., af dem, som skrive og læse, 3 sk., og af dem, som kun læse, 2 sk., b) den fornødne Ildebrændsel til Skolens Kakkellovn af Børnenes Forældre, efter Billighed, som hidindtil har været Skik og Brug, c) til Huusleie af Byens Kasse aarlig 5 Rd. 2 Mk., d) af de Fattiges Kasse, som Skriver i Protocollen og alt andet, de Fat-

tiges Væsen angaaende, aarlig 4 Rd. e) Desforuden er han fri for alle Byens ordinære Tyngder og Udgifter. Foruden ham maatte ingen anden i Byen holde dansk eller tysk Skole, under Straf af 4 Rd. for hver Gang de hermed befandtes, de undtagne, som af Sognepræsten og Magistraten authoriseredes til at læse for de Børn, der vare under 6 Aar.

I Salig Provst Jordhøis og Byfoged Borks Embedstid skete en heldig Forandring i Henseende til Skolevæsenet, deels deri, at der paa Byens Bekostning anskaffes en ganske passende Skolebygning, som af Byen endnu vedligeholdes, deels ogsaa deri, at Skolelæreren, foruden de forommeldte Rettigheder, som hans Formænd have havt, tillige erholdt noget Vist i aarlig Løn, nemlig af Byens Kasse 40 Rd. og af Kirken 20 Rd., hvilket stadfæstedes ved Kongl. Reskript af 5. Sep. 1795. Læregienstandene bleve tillige forøgede, saa at de siden 1794 udnævnte Lærere, have været forbundne til, foruden de almindelige Kundskaber, at give Underviisning i det tyske Sprog, i de første Grunde af Navigationen, i Naturhistorie, Geographie og Fædrenelandets Historie. Ved Kongeligt Reskript af 15. Octbr. 1802 bleve de forommeldte 20 Rd., som af Kirkens Kasse

skulde udbetales, forøgede med aarlig Til­ læg af 20 Rd. For den daværende Skolelæ­ rer (Clemen Nødschou, udvirkedes tillige Can­ cellie-Resolution af 16. Oct. s. A. at den ham af Byens Indvaanere tilkommende Sko­ leløn, maatte, i Tilfælde af Udeblivelse, ud­ pantes, ligesom andre offentlige Udgifter.

Aar 1805, d. 27de Julii, var Hs. Excellence Cancelliepræsident K a a s, nærværende i Ringkiøbing, og lod i Byens Raadstue Pro­ tocol følgende Paategning tilføie, Skolevæ­ senet angaaende: Skolen er meget for li­ den i Forhold til det Antal Børn, som bør søge samme. Præsidenten maatte derfor an­ mode Skole-Inspectionen her paa Stedet, at ville uopholdelig indkomme med Forslag til en ny Skolebygning, der maatte indeholde, i det mindste, 2de rummelige Værelser for Skoleundervisningen, hvoraf ethvert maatte være 8 Alen i □, samt et Dito af lige Stør­ relse, hvori Børnene, til Afvexling kunde beskæftige sig nogle Timer af Dagen, med eet og andet nyttigt Haandarbeide. Dernæst maatte Inspectionen ogsaa gjøre Forslag til en bedre Indretning af Skolen, saasom til endnu en duelig Lærers Antagelse: til visse Straffebøders og Tvangsmidlers Fastsættelse for de Forældre, som vise sig forsømme­ lige ved at holde deres Børn til Skolegang

og Reenlighed: til en bedre Indretning for de Børn, der ere befængte med Lidslet, dog ogsaa for de andre; og til den Ende vil det være gavnligt om Districtslægen blev Medlem af Skolecommissionen. Kirkegaarden frembyder efter Præsidentens Formening, god Plads til en Skolebygningens Opførelse. Den fornødne Sum til Bygningen maatte laanes af Stiftets offentlige Midler, imod at den igien betales i 28 Aar med 6 pro Cto. aarlig, hvortil Kirken og Fattigvæsenet bør bidrage. Endelig bør det bestemmes ved en ny Plan, hvad enhver af Byens Indvaanere, uden Hensyn til om han har Børn eller ikke, bør bidrage til Skolen«.

Formedelst de da værende Skoleinspecteurs faa Aar efter paafulgte dødelige Afgang, henhvilede denne vigtige Sag, indtil den ved H. H. Hr. Stiftsprovst Koefoeds Visitats i Aaret 1809 igien blev moveret. Og allerede Aaret derefter anholdt de da fungerende Skoleinspecteurer, H. H. Hr. Amtsprovst Tilemann og Secretair Seidelin hos Cancelliet om, at maatte købe 6 Fag Huus af Hr. Agent Buch til Skolebygningens Udvidelse, som vare taxerede til 360 Rd., samt indstillede tillige: at den ny Indretning, som Skolen herved kunde modtage, vilde, efter Overslag medtage en Sum af 577 Rd., for-

uden fornødne Kakkellovne, og androg endelig paa: at den til Skolens bedre Indretning fornødne Pengesum maatte anskaffes paa den af Cancelliepræsidenten foreslagne Maade. Under 7de Julii 1810 approberede Cancelliet aldeles denne Indstilling, som dog, destoværre, ikke gik i Opfyldelse, da den af Hr. Agent Buch fastsatte Termin, inden hvilken han vilde tilbageholde Salget af bemeldte 6 Fag Huus allerede var udløben, førend Cancelliets Resolution blev udstedt.

Tvende Aar derefter, blev nuværende anden Skolelærer Christensens Løn, ved Cancellieskrivelse af 5. Septbr 1812, i Betragtning af Tiderne, forhøiet til 400 Rd. D. C., som forholdsmæssig skulde udbetales af Kirken, Fattigvæsenet og Byen. Desforuden tilstodes ham aarlig 24 Læs Tørv, nemlig 16 Læs Skudtørv a 40 Snese og 8 Læs Lyngtørv a 16 Snese, som skulde leveres ham inden hver September Maanedes Udgang, eller og af ham anskaffes for Byens Regning.

I Overensstemmelse med Anordn. af 29de Julii 1814 blev af nuværende Skolecommissions Medlemmer d. 6. Martii 1815 indsendt Forslag til Skolevæsenets Organisation, som med Amtsskoledirectionens nærmere Paa-tegning, blev tilstillet det Høikongelige Danske Cancellie, og af samme med enkelte

Forandringer, den 1ste Julii 1815, blev approberet. Samme Aar d. 1ste Novbr. udnævnte Hs. Majestæt allernaadigst Candid. Theol. Hr. E. Høiland til ordineret Cathecet og første Lærer ved Borgerskolen i Ringkiøbing. Han tiltraadte sit Embede i Begyndelsen af Aaret 1816, og har siden den Tid fuldstændig anordningsmæssig Undervisning her fundet Sted. Formodentlig vil det være Byens Indvaanere interessant at erholde Kundskab om den approberede Skoleplan. Jeg meddeler derfor herved Hovedindholdet af samme.

Den ordinerede Cathecet og første Lærer ved Borgerskolen har, foruden fri Huusleilighed i forrige Degnebolig (som nu er overdraget til Skolevæsenet, og hvoraf et Værelse paa 3 Fag er indrettet til Skolestue), og fri Ildbrændsel, nemlig 16 Læs Skudtorv a 40 Snese pr. Læs, og 8 Læs Lyngtørv a 16 Snese pr. Læs, som inden September Maanedes Udgang, anskaffes paa Skolekassens Bekostning, følgende visse Indkomster: 1) Det forrige Klokker og Chordegne tillagte nemlig: Rug 2 Td., Byg 2 Td. 3 Skp. 1 Fkr. 1 Potte, som aarlig fra Holmsland leveres, for Klokkerne at ringe og Uhret i Taarnet at optrække. 2) For at holde Alterdugene og Lysekronerne

rene, 5 Rbd. 1 Mk. 1 sk. S. V., som af Kirken udredes, ligesom og 3) 10 Rbd. S. V., som var den forrige residerende Capellans aarlige Huusleie, 4) af Byens Kæmnerkasse, i Rente af Iver Christensens Legat, 10 Rbd. S. V., 5) af Byen aarlig efter Repartition 150 Rbd. S. V. 6) af Sognepræsten, efter Reskript 12. Aug. 1803, 8 Rbd. 2 Mk. S. V. Da han tillige er Klokker og Chordegner har han fremdeles, som saadan, Offer paa Høitidsdagene, ved Bryllupper og Barseler, Betaling ved Liigbegiængelser, m. m. og som Catechet, een særskildt Offerdag af Kiøbstadens Indvaanere. Blandt hans uvisse Indkomster er i Forslaget ogsaa henregnet Betaling, efter mindelig Overenskomst eller høiere Approbation, for i Sygdoms eller lovlige Forfalds Tilfælde i Vacancerne etc., at forrette Gudstienesten for Sognepræsten i Hovedsognet eller Annexet: Endelig oppebærer Catecheten ogsaa i Følge Skoleanordningens 52 § 20 Rbd. S. V. aarlig, som den der træder ind i forrige Chordegns Pligter og Rettigheder for at forrette Kirkesangen, eller hvis han ikke selv har Syngestemme, for at lade den bestyre af en duelig Mand, hvilken da ogsaa maa give nogle Timers ugentlig Underviisning i Sang. Ved denne eller en anden der-

til skikket Mand foranstalter han tillige udført den Klokkeren forhen paaliggende Kirkeopvartning, som det ei bør ansees passende for ordineret Embedsmand selv at besørge.

Den anden Skolelærer har ligeledes fri Huusleilighed i den tæt ved Degneboligen beliggende Skole, som tilhører Byen, og af samme vedligeholdes, samt det samme Quantum Ildebrændsel som Cathedeten, efter Reskript 5. Sept. 1812, og endvidere i aarlig fast Løn 200 Rbd. S. V., hvoraf 124 Rbd. 2 Mk. 13 fem Syvendedeel sk. udredes af Byens Kæmnerkasse, 45 Rbd. 4 Mk. 4 fire Syvendedeel sk. af Kirken og 7 Rbd. 13 fem Syvendedeel sk. af Fattiggassen. De øvrige 22 Rbd. 4 Mk. S. V. udgiøre, for Tiden, Renterne af det Vissingske Legat*).

*) Da Commissionen indsendte sit Forslag, stod den i den Forventning at Pengevæsenet ved den tilbagevendende Fred og heldigere Tidsomstændigheder, vilde tage en heldig forandret Retning, og dristede sig derfor ikke til at gjøre for vidt omfattende Forslag, men meente hellere at burde indskrænke sig til det, der, naar det naaede sin virkelige Værd, syntes at kunne være en passende Bestemmelse for Fremtiden. Erfaring har imidlertid lært, at hint endnu ikke har fundet Sted. Commissionen kunde derfor ikke undlade, paa anden Skolelærers Andragende, at indgaae

Læregienstandene imellem begge Lærerne ere saaledes fordeelte, at den ordinerede Catechet giver Underviisning i Religion, Bibelhistorie, Modersmaalets Grammatik, Retskrivning, Naturhistorie og det tyske Sprog, og den anden Lærer derimod i Læsning, Forstandsøvelser, Skrivning, Regning, Geographie, Fædrenelandets Historie og Navigation for dem, som efter det Wissingske Legat deri ville deeltage, samt mueligen ogsaa i Gymnastik, hvis samme her bliver indført. Sidstmeldte er tillige, i Følge den approberede Skoleplan og i Overensstemmelse med Reglementet for Fattigvæsenets Bestyrelse i Kiøbstæderne § 28, forpligtet til at indføre Fattigvæsens Commissionens Forhandlinger i den autoriserede Protocol, naar det skeer paa saadanne Tider, at hans Embedspligter som Skolelærer, ikke derunder skulle lide. Antallet af de Børn, som for nærværende

med Forestilling om: at ham maatte forundes et passende Gratiale i Betragtning af hans Løns Ringhed under nærværende Pengeconjunctioner. Da Skoledirectionen ved en gunstig Erklæring anbefalede denne Forestilling, resolverede det Hoikongelige Danske Cancellie under 15de Febr. d. A.: »at anden Lærer ved Borgerskolen i Ringkiøbing maatte, for Aaret 1816, erholde et Gratiale af 100 Rbd. S. V., som bliver at udrede ligesom hans øvrige Løn.«

Tid ere indlemmede i Borgerskolens 2de Classer, beløber sig netop til 80. Børn, som ere under 6 Aar, nyde en ganske hensigtsmæssig Forberedelses Underviisning hos nogle aldrende Fruentimre her i Byen. I Hensyn til Donationer har Ringkiøbing Almueskolevæsen ikke været saa heldig som Byens andre offentlige Stiftelser. Der gives nemlig kun denne ene, det saakaldte Wissenske Legat, som har sit Navn af sal. Proprietair Niels Wissing paa Krogsdal, der skienkede Byens Skolevæsen en Capital paa 2000 Rd. D. C. med den Bestemmelse, at den aarlige Rente deraf skulde udbetales til Skolelæreren, for at give unge Mennesker, som havde Lyst til Søevæsenet, Underviisning i Navigation. Den ædelmodige Giver bortdøde uden at efterlade sig egentlig testamentarisk Desposition; men hans Svigersøn, Hr. Kammerraad Møller paa Høiriis, som derom var vidende, indestod strax for Capitalen, bestyrede dens Udsættelse, og har deraf bestandig betalt de aarlige Renter. Som Følge af Forord. 5. Jan. 1813 beløber Capitalen sig nu kun til 700 Rbd. S. V. Foruden dette Legat haves endnu et ældre, som dog ingensinde er kommen Skolevæsenet til Bedste. Afgangne Søren Feeweile i Veile havde nemlig i et d. 24de Junii

1791 Kongelig confirmeret Testamente, bestemt: at 50 Rd. skulde skienkes til Ringkøbing Skole efter hans Død; men da denne indtraf, skal hans Formues Forfatning have været saa maadelig, at hans gode Hensigt ikke kunde opnaaes.

For at Byens Indvaanere kunne erholde Kundskab om Skolekassens nuværende Tilstand, meddeles herved Afskrift af det specielle Regnskab over Skolekassens Indtægter og Udgifter i Aaret 1816.

A. Indtægt.		Rbd.	Sk.
Overskud fra forrige Aars Regnskab . . .		234	57
Indkomne i Følge Skoleanordningens § 56. 2,		6	12
Endvidere indkommen i samme Anledn. .		1	2
Indvaanernes Bidrag efter den approberede Ligning		917	32
Tilskud fra Kæmnerkassen		200	»
Summa Indtægt		1359	7
B. Udgift.		Rbd.	Sk.
Til Hr. Catechet Høiland efter den approberede Skoleplan		318	72
Brændselspenge til samme for 1815 . . .		137	32
Dito for 1816		176	»
Dito til Skolelærer Christensen f. 1816 .		176	»
Det hele Beløb af de i Aaret 1816 betalte Regninger til Reparationer paa begge Skolebygningerne, til Inventarier i Catechetboligen, Skolebøger, Skatter m. m.		703	60
Summa Udgift		1511	68
Fradrages herfra Indtægten		1359	7
Bliver altsaa for Aaret 1817 en Underbalance af		152	61

skriver: eet hundrede to og halvtredsindstyve Rigsbankdaler, tre Mark, tretten Skilling Navne Værdie, som Kæmneren af egne Midler har udlagt, hvilke altsaa føres til Udgift i nærværende Aars Regnskab.

§ 16.

Om Levemaaden, Sæderne. Forlystelserne m. m.

Livets første Fornødenheder kunne her erholdes for taalelig Priis. Omegnen er rig paa Korn og Fedevare. Færsk Fisk og Kiød kan næsten stedse have saavel her i Byen, som isærdeleshed fra Holmsland. Huusleie er derimod i høi Priis. Det er kun en yderst indskrænket Leilighed, som en liden Familie kan erholde for 200 Rbd. N. V. i aarlig Leie. Gaarde og Huuse ere ligeledes i en overordentlig Priis. Ligesaa er Ildebrændsel en meget kostbar Artikel. Vel findes i Nærheden af Byen nogle Engkaster, hvor der graves en Deel Skudtørv (her kaldet Klyne), men disse ere af den løse, rød-agtige og svovlede Tørveart, som giver et meget ubehageligt og maadeligt Brændsel. Sorte, haarde og faste Klyne, som give hvid Aske og brænde klart, maae hentes 2 Mile borte og derover. Omtrent ligesaa langt har man til Hedetørv, da her er ingen brugbar Hede i Nærheden. Træ til Brændsel er her ikke at tænke paa.

I Henseende til Sædernerne har Borge-
mester Kiær, i en Embedsberetning, dateret
3. Octbr. 1744 afgivet følgende Characteri-
stik: »Indvaanernes Egenskab og Inklination
er meget vanskelig at beskrive, dog kan det
siges om dem i Almindelighed, at de ere
godgjørende, høflige, arbeidsomme og flit-
tige. Her regierer, Gud skee Lov, ingen
grove Laster, men Indvaanerne imellem dem
selv leve fredelig og skikkelig«. Omtrent 60
Aar derefter dømmes Hr. Pastor Wedel i
hans indenlandske Reise 2 B. *) Pag. 85
(Odense 1806) saaledes: »Indvaanerne i Ring-

*) Blandt det meget Gode, denne Bog indeholder,
findes ogsaa enkelte urigtige Efterretninger. Saa-
ledes helder det f. Eks. om Ringkiøbing paa
anførte Sted: »Folkemængden skal være henved
400, hvoriblandt 8 Kiøbmænd. Der haves godt
Fiskerie, endog af Østers. Alle Borgerne have
Fælledsskab i Byens Mark.« Alt dette kan ikke
passe sig paa Byens Tilstand i Begyndelsen af
nærværende Aarhundrede. Endnu mere forun-
derligt er det, at Forfatteren, som opholdt sig 6
Dage i Aalborg, og altsaa personlig kunde see
Byens Mærkværdigheder, kan anføre Pag. 99:
at Budolphi Kirke har intet Spiir. Lignende Urig-
ligheder findes ogsaa et andet ellers særdeles
nyttigt Skrift, Bruun Juuels geographiske Lexi-
con, 3 D. Kbhvn. 1805. Forfatteren lader deri,
Pag. 56., Ringkiøbing endnu have Borgeme-
ster og Raadmænd.

kiøbing ere jævne, simple og flittige. Luxus har ikke stor Herredømme; men man lever godt ved tarvelige Retter, som Giæstfrihed fremsætter, med skønne Vine og Likører. Uden just at ville gjøre disse Ord til mine, maa jeg dog, i det Hele taget, samstemme med hvad disse værdige Mænd have anført. At Virksomhed og vindskibelig Driftighed i Almindelighed er et Grundtræk i Indvaanernes Character, synes udenfor al Tvivl. Derom vidne saavel de flere forskiellige Industrie-Anlæg, der i senere Aar ere stiftede, som og den temmelig jævne Velstand, der, for det meste, er udbredt i Byen. Det antages ikke uden Grund, at Byen, i Sammenligning med Nabokiøbstæderne, maa ansees for velhavende. Ogsaa kan det med Sandhed siges endnu, at udvortes grove Laster, Gud skee lov, ikke regiere i Byen. Justits- og Deliquentsager ere her yderst sieldne. Drikfældighed er vist nok en ikke ganske ualmindelig Feil, især blandt Almueklassen; men Nattesviir, Slagsmaal, Spil o. s. f. har man neppe Grund til at klage saa meget over her, som i mangen anden Kiøbstad af lige Størrelse. Ægteskabsskilsmisser kiender man næsten kun af Navn. Ukydskhed kan vel ikke haabes ei at skulle finde Sted i en Søestad, dog have af 61 Børn,

som ere fødte i Aarene 1815 og 16, kun 3de været uægte.

Oldtidens Simplicitet er endnu ikke uddød. De allerfleste af Byens Indvaanere beholde Egnens Dialekt i Ordenes Udtale i Benævnelsen af sig selv i første Person, og den bestemte Artikels Brug. Enkelte Vedtægter, som Forfædrene havde kiære, vedblive endnu at være det. Den forædlede Cultur, som pleier at herske der, hvor Videnskabelighed og skønne Kunster fæste sit Sæde, vil man ei ubetinget kunne fordre i en af Jyllands fierneste Stæder; men en god Tone besjæler Byens Indvaanere. Man deler sig ikke her, som ofte andensteds, i enkelte Partier, men sammenknyttes som ved et Familiebaand. I de større selskabelige Kredse, der for det meste, bestaae af Embedsmænd og Handlende, hersker en liberal Frihed og anstændig Munterhed, der ei overskrider Sædelighedens Grændser. Velgjørenhed er ligeledes et Træk i Indvaanernes Character. Foruden den offentlige Understøttelse til egentlige Trængende, øves særdeles meget Godt i Løndom. Min Embedsstilling har lært mig at kiende flere Familier, som med ædel Uegennyttighed søge at lindre deres Kaar, hvis Læbe Undseelse binder. Endelig bør jeg ikke fordølge, at

en Religionslærer kan med sand Glæde her fyldestgøre sit Kalds Pligter. Man viser megen Agtelse for den offentlige Gudstieneste og besøger den med Flid. Et særdeles behageligt Beviis paa Indvaanernes religiøse Tænkemaade har jeg modtaget for omtrent 2 Aar siden, da jeg, efter Menighedens Ønske, besluttede at indføre de evangelisk-christelige Psalmebøger til Brug ved Gudstienesten. Efter frivillig Antegnelse skienkede ædelmodige Givere i Byen til Brug for de mindre Formuende 64 Expl. af disse Bøger.

Byens Forlystelser ere, i det Hele taget, kun faa. Paa Klubben, som har et fortræffeligt Locale, gives 3 a 4 Baller om Vinteren, og ligesaa mange sædvanlig i private Familiers Huse. Borgerne have ogsaa gierne 1 eller 2. Concerter og Assembleer haves ikke. Vocal- og Instrumental-Musik dyrkes kun af yderst faa. Dette er, efter min Følelse, langt mere at beklage, end at her ikke gives noget dramatisk Selskab, som nu næsten findes i enhver Flekke. Paa Klubben, hvortil daglig haves Adgang af Medlemmerne, holdes de vigtigste Aviser. Ligeledes er for kort Tid siden et Læseselskab stiftet, hvortil anskaffes de allernyeste Skrifter. Den aarlige Contingent for hver Deeltagende er 30 Rbd.

Alleer eller behagelige Spadseregange uden for Byen gives ikke. Klimaet er i Almindelighed ikke gunstigt for Træplantning; dog haves i Byen enkelte ret smukke Haver.

§ 17.

Byens Mangler. Ønsker og Forslag til deres Afhielpning.

Den allervigtigste Mangel, hvorunder Byen trykkes, som Handelsstad betragtet, er unægtelig den vanskelige Ind- og Udseiling. At udfinde Midler til muligen at forbedre denne, var Gienstanden for Hr. Admiral Løvenørns med flere kyndige Mænds Nærværelse her paa Stedet, for en heel Deel Aarsiden; og ere saavel hans, som enkelte af Indvaanernes Erklæringer og Betænkninger desangaaende, indsendte til det Kongelige General Toldkammer- og Commerce Collegium. Nærværende Forfatter mangler de Kundskaber, som udfordres til fuldstændig at drøfte denne Sag og sætte den i saa klart et Lys, som dens Vigtighed kræver. Han maa derfor indskrænke sig til det Ønske: at den, under heldige Tidsomstændigheder, atter maa skienkes kyndige Mænds nærmere Prøvelse. Skulde det, som her især kommer i Betragtning, være mueligt at grave en ny Aabning (Gab), maatte dette,

efter al Sandsynlighed, være ved det saakaldte N ø r b o e k r o g, der af Naturen synes ligesom dannet dertil, da Dybet der gaar tæt til Landet, og det tillige er et af de korteste Steder imellem Fiorden og Havet. Vel skulde det synes, som det lavere Land ved denne lige og korte Giennemgang af Havet, med vestlig paastaaende Storme, mueligen stod Fare for at overskylles; men rimeligviis vilde Vandet da ogsaa igien snarere udløbe, da Ebbe og Flod her, som ved Fanøe, maatte virke sterkere, og mueligen tillægge store Landstrækninger for Velling og Stauning, hvortil det alt af sig selv har gjort Begyndelsen. Dog et Foretagende af saa betydeligt Omfang vil sandsynligviis ikke kunne være at udføre uden med offentlig Understøttelse, som maaskee igien kunde refunderes ved paalagt Afgift af de passerende Skibe. Det er uden for al Tvivl, at Nyttens af et saadant Anlæg, hvis det kan iværksættes, vilde være uberegnelig stor, saavel for Ringkiøbing isærdeleshed, som fra Vestkanten af Jylland i Almindelighed, da ingen anden Indseiling gives fra Skagen til Fanøe, hvortil fremdeles kommer, at der imellem Nyemindegab og Fanøe findes det farlige Rifshorn, som ingen ubekiendte Skibe kunne passere, uden at kom-

me flere Mile til Søes; thi kun saadanne Søefarende kunne gaae langs med Landet, som særdeles nøie kiende det meget smalle Dyb. Det for nyelig, denne Gienstand be- træffende, indsendte Forslag fra Eieren af Lemb Papirfabrik, Dannebrogsmænd, Peder Møller, vil, saavidt jeg kan skiønne, være særdeles vanskeligt at kunne iværksætte.

Men om det end skulde være forbunden med alt for store Besværligheder at erholde en ny Indseiling, umelig vilde det da vistnok ikke være at lette og forbedre Seiladsen ved den nærværende; thi at lægte Skibene er deels kostbart, og deels forvolder det ofte, hvad end er værre, et langt Ophold. Det indtræffer nemlig ikke sielden, at Skibene formedelst Paalands Vind maae ligge i 3 a 4 Uger, hvorved enkelte Vare ei alene kunne fordærves eller lide Skade, men ogsaa Priserne falde, førend man naar sit Bestemmelsessted. For at forebygge dette, kunde man maaske, ved at slaae Bolværk eller Hoveder af gode Pæle, indvendig opfyldte med Steen, paa Pampus, danne sig en snævrere Gang af Strømme, naar tillige havdes en Mudderpram til Hielp, hvortil et Par Karle ligesaa vel kunne holdes, som til Lægterne. Ogsaa vilde man formodentlig ved Helmeplantning kunne standse en Deel

af Sandet, naar der fra een Side af blev begyndt med uafbrudt Anstrængelse. Ligesaa synes det ei heller ugiørligt, at der med Held kunde lade sig anbringe Bolværker tæt ved Udløbet, naar de fornødne Materialier og en kyndig Mands Bestyrelse vare forenede.

Byen mangler fremdeles Havn og Skibsbroe, som ligeledes ligger betydelige Hindringer i Veien for Seiladsens Fremme. Ved Haurvig, 3de Mile fra Byen, har forhen været et Inddyb, hvor Byens Fartøier laae i Vinterhavn; men Indløbet dertil er for en 7 a 8 Aar siden tilstoppet af en Sandbanke, som i stærk Storm nedfløj i samme. Skibene maae derfor ved høit Vand opbringes paa Landet, og igien med stor Bekostning sættes ud om Foraaret. Ved Byen maae Skibene stedse ligge og tillades paa den aabne Rhed, hvor Varene tilføres dem i Baade. Da end ikke disse kunne lægge lige til Landet, maae Alt køres temmelig langt ud, saa at Vandet naaer til midt paa Hestenes Sider, hvilket blandt andre Ubehageligheder har denne i Følge med sig, at Intet kan udrettes uden i stille Veir. Det har derfor været et længe næret Ønske, at disse Mangler kunne afhielpes, og vare disse ogsaa fornemlig en meget

vigtig Gienstand for Hr. Admiral Løvenørns Opmærksomhed, under hans Nærværelse her i Byen.

Da man paa andre Steder f. Ex. ved Aarhus, har anlagt Havn i aaben Søc, vilde dette ei heller være ugiørligt her paa Stedet, men den maatte slaaes af svære Pæle, som indvendig opfyldtes med store Steene, og være af temmelig vid Omfang. Naar den saaledes blev anlagt og opmudret, kunne Skibene sandsynligviis ei alene ligge fri om Vinteren, men ogsaa, i betimelig Tid, indtage en Deel af Ladningen, hvorved Baadfragter sparedes og Kiørselen i Vandet lettedes. Og da i de senere Aaringer en betydelig Landstrækning saavel for Byen, som Byens Eiendomme er bortskyllet af Fiorden, hvor Strømmen synes at have faaet sin Gang, vilde dette, som man formener, for en Deel standses, naar et saadant Bolværk eller Havn gik ud i Fiorden. Andre staae derimod i den Tanke, at Havnen bekvemmere kunde anlægges i Vonaae imellem Holmsland og Ringkiøbing, naar nemlig den saa kaldte Mathises Rende blev opmudret og en Broe blev lagt over Aaen et Stykke norden fra Færgegaarden. Denne Foranstaltning vilde tillige være særdeles fordeelagtig for Holmsland, som ofte, flere Dage om Vin-

teren, er utilgængelig. Det fra ældre Tider af opdæmmede Kiørested, som nu ved Broen blev ufornöden, maatte ligeledes opmudres. (Ogsaa maatte Broen, som lettelig skiønnes, have et Fag at optage, hvor Skibene kunde gaae igiennem. Dersom Skibene saaledes kunde ligge i Vinterlag paa Reden, kunde de kalfatres om Vinteren ved Hielp af Byens Haandværkere, og Rederne kunde daglig have Tilsyn med, hvorledes Reparationen blev foretaget, som de nu maa lade gjøre paa Fanø, i Hamborg eller Holland og betale efter Coursen, hvorved de, som det siges, ikke sielden skulde erfare, at Betalingen kun er maadelig fortient. Skipperne, som nu næsten alle boe paa Fanø, vilde da maaske rette deres Hjemvee mod Byen selv, hvorved mangan Reise vilde fremmes og Skade af Søe og Conjuncturer undgaaes. En duelig Skibsbygger og gode Grovsmedde vilde ved samme Leilighed finde passende Erhverv*). Blandt Byens øvrige

*) I Viborg Samler af 30. Decbr. 1816 findes følgende Ringkiøbing angaaende, som her synes passende at kunne anfores: »Saavel danske som tydske Blade gjøre den Bemærkning: at Kiøbstaden Ringkiøbing paa Jylland tiltager betydelig, da der i Aar ere komne og afgaaede 300 Skibe. Vel ere de ikke store, thi Indløbet i

Mangler fortænder fornemlig at mærkes: et Sygehuus og en passende Arbeidsanstalt. At anlægge begge i det store — hvor fordeelagtigt dette end maatte være — ville nærværende Conjuncturer neppe tillade. Mit Ønske gaar kun fornemlig ud paa det, hvis Fornødenhed min Embedsstilling ofte lærer mig at kiende, nemlig et Sygehuus for Byens Fattige, var det endog for et lidet Antal. At vise dettes Nytte anseer jeg for overflødigt, saa meget mere som jeg ved en anden Leilighed har søgt at godtgjøre den for Byens Indvaanere; men inderlig ville det glæde mig, om min Stemme maatte have nogen Vægt hos dem, der kunne bidrage til dette ædle Øiemeds Opnaaelse, ved at anvende dertil en liden Deel af den Formue, de i og ved Byen er komne i Besiddelse af. En hensigtsmæssig Industrieanstalt for dem, der kunne, men ikke vilde arbeide, eller dem, der ville, men ikke kunne arbeide, ved de herværende An-

Fiorden er ikke dertil skikket. Imidlertid udgjøre mange Bække tilsidst en Aae, siger Ordspøget. Der kan vist og ventes fra Regeringens Side den Understøttelse, for Indløbets Bequemmeliggørelse der udmærker den danske Landsfader.«

læg, anseer jeg ligeledes for saare ønskelig. Hvorvidt en Uldfabriks Indretning i Forbindelse med Fattigvæsenet, saaledes omtrent, som samme finder Sted i Slagelse Kiøbstad, til dette Øiemed kunde være tienlig, maa jeg overlade til Kyndigere at bedømme. Byens i øvrigt beqvemt indrettede Raadstuebygning mangler gode Arrestkamre; men denne Mangel, som angaaer mere det Offentlige, vil formodentlig, inden føie Tid, under de nærværende Authoriteters Virksomhed, blive afhiulpen. Ligeledes har man for Tiden de bedste Udsigter til at see 2de Ønsker tilfredsstillede, som de, der med Varme deltage i Byens Vel, længe have næret, nemlig: en latinsk Skoles Anlæg i Ringkiøbing, og en bedre Skolestues Opførelse til Brug for Borgerskolens første Lærer. Direktionen for Universitetet og de lærde Skoler har, for ikke længe siden, forlangt Ephoratets Betænkning i Ribe over en forehavende Plan, at nedlægge Fredericia lærde Skole og forflytte den til en af Stiftets nordlige Kiøbstæder. Det er ingen Tvivl underkastet, at en saadan Skoles Oprettelse her i Byen vilde være saare ønskelig, saavel med Hensyn til den store Fordeel, at den Underviisning kunde erholdes paa Stedet,

som nu med Besværlighed maa søges andensteds, som og paa Grund af den Udvidelse i alle Næringsveie, som det derved samlede større Antal Consummentere vilde medføre. Ogsaa synes det, som Ringkiøbing fortrinlig er skikket til et saadant Anlæg, da Beboerne i Almindelighed ere temmelig velhavende, og Byen tillige er beliggende omtrent i Midten af et meget stort District, hvori ingen anden lærd Skole findes, som kunde gjøre dennes Anlæg overflødig, ligesom og det betydelige Fiskerie og den derved frembragte lavere Priis paa alle Levnets Midler synes at give denne Bye Fortrinnet iblandt de nærmeste. Ei at tale om at denne Kiøbstad forholdsmæssig besidder et større Antal af Embedsmænd og Andre uden for Almuestanden, samt tillige formedelst den herværende temmelig betydelige Handel, har flere Behageligheder, saavel for Lærere som Lærlinge, end Stiftets 2de andre nordre Kiøbstæder.

Til Bedste for Almueskolevæsenet i Byen have 2de Donationer i nærværende Aar fundet Sted, som jeg anseer for Pligt offentlig at kundgiøre, og glæder mig ved at kunne slutte denne Beskrivelse med. Medens Hr. Grosserer Gammeltoft fra Kiøbenhavn, efter Viborg Omslags Termin d. A.,

opholdt sig her i Byen, undgik det ikke hans Opmærksomhed: at Byen trænger til en bedre Skolestue, til Brug for Borgerskolens første Lærer. Han bragte ved mere end een Leilighed denne Gienstand paa Bane, og lod sig tilligemed flere ædeltænkende Medborgere, som ledsagede ham paa hans Afreise til Thim Mølle, 2de Mile herfra Byen, frivillig antegne for følgende Sammenskud til en ny Skolestues Opførelse, som jeg her anfører i den Orden, hvori de findes antegnede i det derover forfattede Document, som er overleveret Skolecommissionen.

1.	Hr. Grosserer Gammeltoft fra Kiøbenhavn	500 Rbd. N. V.		
2.	» M. A. Cohn, Kiøbmand i Ringkiøbing	300	»	»
3.	» S. Harpøth, ligesaa	100	»	»
4.	» Peder Schouboe, ligeledes	100	»	»
5.	» C. Høi Husted, dito	100	»	»
6.	» Samuel Cohn, dito	50	»	»
7.	» Poul Thorup, dito	50	»	»
8.	» Amtsforvalter Levinsen	200	»	»
9.	» Kammerraad, Toldinspec- teur, Fæster	400	»	»
10.	» Agent L. Buch	300	»	»
11.	» Kiøbmand Juulsgaard	300	»	»
12.	» Ordin. Catech. Høiland	100	»	»

Summa 2500 Rbd. N. V.

Skolecommissionen har endvidere havt

den Fornøielse at modtage et Gavebrev fra Hr. Kammerjunker C. F. Benzon, Herre til Lønborggaard og Lundenes, dateret 2. August 1817, i Følge hvilket han bortskienker til Ringkiøbing Borgerskole den ham, i Følge Skiøde og usvækket Commissionsdom m. m., som Eier af Lundenes tilkommende Kirkeskat, samt Gæsteriepenge, af forskiellige specificerede Sogne i Bølling-, Hammerum-, Hierm- og Ginding Herreder, som ydes af vedkommende Kirkeeiere og Sognepræster. Ligeledes har Hr. Kammerjunkeren, i Skrivelse af foranførte Dato, fornyet sit forhen til Sognepræsten mundtlig givne Løfte: at ville, hvis den ny intenderede Skolebygning for Ringkiøbing Borgerskole skulde vorde opført, medens han er i Besiddelse af Lønborggaard, levere de dertil fornødne Steen, 1 Rbd. N. V. pr. 100 Steen, under den Priis, som samme da gielde ved Lønborggaard Teglværk.

Indhold.

Første Afdeling.

	Side
§ 1. Om Byens Oprindelse og Navn	1
§ 2. Byens ældste Privilegier, Kongelige Be- naadninger etc.	3
§ 3. Vanheld, som haver rammet Ringkiøbing ved Vandflod og Krig i ældre Tider . . .	11
§ 4. Skildring af Indvaanernes borgerlige, sæ- delige og oeconomiske Forfatning i Old- tiden	21

Anden Afdeling.

§ 5. Byens Beliggenhed og Klima	49
§ 6. Byens Gader, Bygninger, Folkemængde .	52
§ 7. Byens Næringsveie	55
§ 8. Byens Pengevæsen, Skatter og Afgifter, Jorder og Markbrug	65
§ 9. Magistraturen og Politievæsenet, Brand- og Havnevæsenet m. m.	78
§ 10. Medicinalvæsenet, Postvæsenet, Toldvæ- senet.	83
§ 11. Beretning om Ringkiøbings offentlige Stif- telser, Kirkevæsenet	88
§ 12. Reglement for Ringkiøbing Kiøbstads nye Kirkegaard, samt Taxter for Lighærerlau- get og for Bryllupspenge	116
§ 13. Fortegnelse paa Sognepræsterne i Ring- kiøbing og Rindom siden Reformationen Dito paa residerende Capellaner i Ring- kiøbing siden Reformationen.	123

	Side
§ 14. Fattigvæsenet	133
§ 15. Ringkiøbing Skolevæsens Historie i ældre og nyere Tider: Udsigt over det lærde Skolevæsens Historie. Udsigt over det Danske Skolevæsens Historie	158
§ 16. Om Levemaaden, Sæderne, Forlystelserne m. m.	176
§ 17. Byens Mangler. Ønsker og Forslag til deres Afhjelpning	181
